

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ (ΑΔΙΣΠΟ)

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ) ΣΤΙΣ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Συγκριτική ανάλυση στρατηγικών των Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στην Κίνα: Προοπτικές και Προκλήσεις.»

Δημήτριος Τασιούλας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Φωτεινή Μπέλλου

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Θεσσαλονίκη, 15 Δεκεμβρίου 2021

Δημήτριος Τασιούλας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

*Στη γυναίκα μου Αλέκα και
στα τρία μου παιδιά Παναγιώτα, Βαγγέλη και Κωνσταντίνα
που αποτελούν έμπνευση και στήριγμα σε κάθε μου προσπάθεια*

*Στην επιβλέπουσα καθηγήτρια
κα Μπέλλου Φωτεινή για την πολύτιμη καθοδήγηση.*

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία μελετά και συγκρίνει τις στρατηγικές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την Κίνα. Η εργασία ξεκινά με μια εισαγωγή στις έννοιες και τα μέσα άσκησης της εξωτερικής πολιτικής των χωρών. Στην συνέχεια, η ανάλυση περνάει στην έκφραση της εξωτερικής πολιτικής της κάθε χώρας ξεχωριστά. Οι υγιείς θεσμικές μέθοδοι εντός της κυβέρνησης και της βιομηχανίας θα είναι κρίσιμες. Ένα παράδειγμα, όχι το μοναδικό, είναι η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου για την Κλιματική Αλλαγή του 2008, η οποία ιδρύθηκε με διακομματική υποστήριξη και ενσωματώνει σαφείς και δεσμευτικούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών, καθώς και μια Επιτροπή Κλιματικής Αλλαγής για την παρακολούθηση, την παροχή συμβουλών και την έκδοση συστάσεων. Απαιτείται δράση σε όλη την οικονομία και την κοινωνία και θα πρέπει να συμμετάσχουν όλα τα υπουργεία οικονομίας. Η Κίνα θα πρέπει να κινηθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα στα πρότυπα των ανεπτυγμένων χωρών για το εμπόριο και τις επενδύσεις. Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά αυτής της εξέλιξης θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν αυστηρότερες κυρώσεις για παραβιάσεις. Η Κίνα είναι μέλος του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), αλλά δεν είναι μέλος της Λέσχης του Παρισιού. Ωστόσο, το βάρος του στο ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα (που είναι μετοχικά ιδρύματα) είναι πολύ χαμηλότερο από αυτό που θα υπαγόρευε οποιαδήποτε λογική εκτίμηση του ρόλου του στην παγκόσμια οικονομία. Οι ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια αντιστάθηκαν στην αύξηση του βάρους της Κίνας και άλλων αναπτυσσόμενων χωρών σε αυτούς τους θεσμούς. Αλλά η αναγνώριση της αυξανόμενης επιρροής τους είναι απαραίτητη εάν αναμένεται να ακολουθήσουν παγκόσμιους κανόνες και κανόνες.

Abstract

This paper studies and compares the strategies of the United States of America, the European Union and China, with the ultimate goal of analyzing the first two in relation to Tuesday. The work begins with an introduction to the concepts and means of exercising countries' foreign policy. The analysis then goes on to express the foreign policy of each country separately. Sound institutional methods within government and industry will be critical. An example, not the only one, is the UK Climate Change legislation of 2008, which was established with cross-party support and incorporates clear and binding emission reduction targets, as well as a Climate Change Committee to monitor, provide advice and recommendations. Action is needed in the whole economy and society and all the ministries of economy should be involved. China needs to move as quickly as possible to the standards of developed countries for trade and investment. Specific features of this development could include stricter penalties for violations. China is a member of the IMF, the World Bank and the WTO, but is not a member of the Paris Club. However, its burden on the IMF and the World Bank (which are equity institutions) is much lower than any reasonable assessment of its role in the global economy would dictate. The US has in recent years resisted the growing weight of China and other developing countries in these institutions. But recognizing their growing influence is essential if they are to follow global rules and regulations.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	1
2. Θεωρητική Προσέγγιση.....	3
2.1. Χρήσιμοι ορισμοί για Στρατηγικές Χωρών.....	3
2.2. Λόγοι.....	6
2.3. Μέσα Άσκησης Στρατηγικής και Εξωτερικής Πολιτικής.....	9
2.4. Προκλήσεις και Αποτελέσματα.....	12
3. Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής Κίνας.....	16
3.1. Εξέλιξη του Κινεζικού Κράτους.....	16
3.2. Οικονομία.....	20
3.3. Εξέλιξη Στρατηγικής Κίνας.....	21
3.4. Η Εξωτερική Πολιτική της Κίνας Σήμερα.....	31
3.5. Η Εσωτερική Ισορροπία της Κίνας Σήμερα.....	34
4. Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής Ηνωμένων Πολιτειών.....	- 40 -
4.1. Ιστορία.....	- 40 -
4.2. Εξέλιξη Στρατηγικής Ηνωμένων Πολιτειών.....	- 46 -
4.3. Η Εξωτερική Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών Σήμερα.....	- 51 -
4.4. Σχέσεις ΗΠΑ Κίνας.....	- 56 -
5. Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής Ευρώπης.....	- 61 -
5.1. Ιστορία.....	- 61 -
5.2. Εξέλιξη Στρατηγικής Ευρώπης.....	- 62 -
5.3. Η Εξωτερική Πολιτική της Ευρώπης Σήμερα.....	- 67 -
5.4. Σχέσεις ΕΕ και Κίνας.....	- 73 -
6. Συμπεράσματα.....	- 77 -
7. Βιβλιογραφία.....	i

1. Εισαγωγή

Η στρατηγική των χωρών παρέχει σύνδεση στη γεωγραφία ανάλογα με τις στρατηγικές του πολέμου. Θέτει τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του πολέμου στο πλαίσιο των γεωγραφικών, φυσικών και τεχνητών (ανθρωπογενών) χαρακτηριστικών της περιοχής. Για τη στρατηγική είναι απαραίτητο να επιθεωρηθούν τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά μίας περιοχής από το σημείο όπου σημειώνεται η ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνάμεων έως και τον επιθυμητό προορισμό. Η γεωγραφία είναι «η μητέρα της στρατηγικής» καθόσον αποτελεί τη μοίρα του κάθε κράτους την οποία δεν μπορεί να αποφύγει. Η στρατιωτική ιστορία είναι γεμάτη από παραδείγματα επιχειρησιακών επιτυχιών και αποτυχιών που πηγάζουν από τον γεωγραφικό παράγοντα (Marchall, 2015). Ωστόσο, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του εικοστού πρώτου αιώνα εξαρτώνται επίσης από τη γεωγραφική φυσική διάσταση.

Ο όρος παράδειγμα σημαίνει νόμος, θεωρία, εφαρμογή και χρήση και παρέχει ένα μοντέλο από το οποίο έχει αναδυθεί μια ενοποιημένη παράδοση επιστημονικής ύπαρξης. Η έννοια των παραδειγμάτων αποτελεί τη βάση της πρωτοποριακής μελέτης του Thomas Kuhn, *The Structures of Scientific Revolutions*, (Kuhn S.T,1962). Ο κεντρικός ισχυρισμός του Kuhn (1962) είναι ότι η επιστημονική πρόοδος δεν βασίζεται σε μια σταδιακή, χρονολογική συλλογή γεγονότων και θεωριών ή σε μια διαδικασία φυσικής ανάπτυξης, αλλά μάλλον σε «άλματα» ή επαναστάσεις. Ένα νέο παράδειγμα δημιουργείται όταν μια προηγούμενη επιστημονική θεωρία σε ένα συγκεκριμένο πεδίο είναι ανεπαρκής για να εξηγήσει φαινόμενα που ανακαλύφθηκαν ως αποτέλεσμα των εξελίξεων στην επιστημονική έρευνα. Μια νέα επιστημονική θεωρία μπορεί να εμφανιστεί μόνο όταν συμβεί μια ορισμένη απόσπαση από τις προηγούμενες παραδόσεις (Kuhn S.T,1962).

Η κατανόηση των αλλαγών στην έννοια της στρατηγικής απαιτεί την εκτίμηση του ευρύτερου μεθοδολογικού πλαισίου από το οποίο απορρέει, με άλλα λόγια αυτό της γεωπολιτικής. Η κλασική γεωπολιτική (η οποία περιλαμβάνει τη γεωστρατηγική) υποστηρίζει τη σύνδεση και τις αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ της φυσικής γεωγραφίας και του πολιτικού συστήματος. Η εξέταση αυτής της επιστήμης είναι χρήσιμη στην προσπάθεια

αναγνώρισης της αλλαγής του ρόλου της φυσικής τοποθεσίας στην έννοια της σύγχρονης στρατηγικής.

Μια βασική υπόθεση αυτής της μελέτης αποτελεί η κάθε συζήτηση για την παγκόσμια στρατηγική που θέτει ως απαραίτητη την πλαισίωση της στο ιστορικό της πλαίσιο. Τα στάδια της εξέλιξης της σκέψης αναλύονται μέσω μιας ανασκόπησης των γεωπολιτικών θεωριών από τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτή η εποχή μπορεί να χωριστεί σε δύο υποπεριόδους. Στην πρώτη —που διήρκεσε μέχρι το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και κατά την οποία οι στοχαστές ανέπτυξαν τις θεωρίες τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις των δικών τους κρατών. Στη δεύτερη περιλαμβάνονται τα χρόνια μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων όπου κυριαρχούσε η γερμανική σκέψη.

2. Θεωρητική Προσέγγιση

2.1. Χρήσιμοι ορισμοί για Στρατηγικές Χωρών

Σύμφωνα με την παραδοσιακή αντίληψη της Στρατηγικής η συζήτηση σχετίζεται με την αξιολόγηση των πολεμικών συγκρούσεων και επικεντρώνεται στις αντίπαλες ένοπλες δυνάμεις, στην τέχνη της διεύθυνσής τους και στους παράγοντες που ορίζουν το τι έκβαση θα έχουν οι πολεμικές επιχειρήσεις. Έτσι, φαίνονται τα κριτήρια που προσδιορίζουν τη Στρατηγική (σε στρατιωτικό επίπεδο) αλλά και τα στοιχεία εκείνα που συνεισφέρουν στην διαφοροποίηση της Στρατηγικής από την Υψηλή Στρατηγική. Ως Στρατηγική σε ένα ολιστικό επίπεδο πρόσληψης καθορίζεται η συλλογική σχέση μέσων-σκοπών (συνολικός συνδυασμός μέσων) για την επίτευξη προκαθορισμένων σκοπών που άπτονται της πολιτικής ηγεσίας ή, στο στρατιωτικό επίπεδο, η χρήση ισχύος (με στρατιωτικά μέσα) για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής (Gray 1999). Αυτή η ερμηνευτική προσέγγιση δόθηκε και από τον μεγάλο θεωρητικό του πολέμου Clausewitz (1999) ο οποίος μέσα από το έργο του «Περί Πολέμου¹» δίνει τις εξής ερμηνείες: «ο συνδυασμός όλων των μαχών προς την επίτευξη των σκοπών του πολέμου» ή «η χρήση της συμπλοκής για τους στόχους του πολέμου» (Κολιόπουλος, 2005, 25-28). Σύμφωνα με τον Liddell Hart στρατηγική «είναι η τέχνη της κατανομής και της χρησιμοποίησης στρατιωτικών μέσων για την επιτυχία των σκοπών της πολιτικής» (Mearsheimer 1988).

Ως επιστημονική ή πολιτική πρακτική, η στρατηγική χρησιμοποιεί τεκμηριωμένη και εμπειρική ανάλυση, επομένως οι θεωρητικές διατυπώσεις στη στρατηγική συνήθως βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε εμπειρική βάση, αν και οι σχέσεις γεγονότων-αξιών ή τα συμπεράσματα παρατηρούνται διαφορετικά από διαφορετικές ή/και ανταγωνιστικές στρατηγικές προσεγγίσεις. Οι στρατηγικές αντιλήψεις που πηγάζουν από τη θεωρία γίνονται βάση για τις εξωτερικές και διεθνείς πολιτικές των χωρών και αξίζει να σημειωθεί πως αποκτώνται επίσης ιστορικά ή ακόμη και κληρονομούνται από τη μια χώρα στην άλλη λόγω της κοινής ιστορίας, των σχέσεων μεταξύ των χωρών, του πολιτισμού, ακόμη

---

¹ Clausewitz, Carl von 1976. *On War*. Translated and Edited by Michael Howard and Peter Paret. Princeton, NJ: Princeton University Press,

και της προπαγάνδας. Αποτελώντας μια δυναμική και σύνθετη έννοια, η στρατηγική αποτελεί τη «δυνατότητα των οργανικών συνισταμένων του διεθνούς συστήματος, τα έθνη –κράτη θέτουν σε οργανωμένη και συνδυαστική λειτουργία τα πολιτικά, διοικητικά, οικονομικά, κοινωνικά και στρατιωτικά μέσα που έχουν στη διάθεσή τους με σκοπό την προβολή ενός αμυντικού η επιθετικού πλαισίου ανάπτυξης προς άλλες οργανικές μονάδες του διεθνούς συστήματος με στόχο την προάσπιση αλλά και διεύρυνση των συμφερόντων τους» (Λίτσας, 2010).

Μια στρατηγική είναι ένα σχέδιο ή πρόγραμμα για την επίτευξη ή την προώθηση μεσοπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων στόχων που περιγράφει τα βασικά στοιχεία για δράση και αναγνωρίζει και λαμβάνει υπόψη τις σχετικές περιστάσεις που αναμένονται ή ενδέχεται να προκύψουν. Δεν θα πρέπει να προσπαθεί να περιγράψει κάθε ενέργεια λεπτομερώς, αλλά θα πρέπει να ορίζει αρχές που θα καθοδηγούν τις αποφάσεις καθώς εξελίσσονται οι περιστάσεις. Συνιστά δηλαδή την «τέχνη της πλέον αποτελεσματικής χρησιμοποίησεως της εθνικής ισχύος (πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών, ηθικών και άλλων δυνάμεων), για την επίτευξη εθνικών στόχων».(Κολιόπουλος, 2010)

Σε αυτήν την περίπτωση, ο συνολικός συλλογικός στόχος είναι σαφής για τη σημερινή εποχή: είναι η παράδοση της Συμφωνίας του Παρισιού και, ειδικότερα, η διατήρηση της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας πολύ κάτω από τους 2°C, σύμφωνα με τους τεθέντες στόχους της COP²21. Για μια στρατηγική χώρας, η εν λόγω χώρα θα πρέπει να καθορίσει τον δικό της ρόλο στη συλλογική σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη το σχέδιο που έχει ήδη διατυπώσει για το 2030 στη COP21, την ανάγκη ενίσχυσης των συνολικών φιλοδοξιών και τις δικές της ειδικές συνθήκες. Τα βασικά στοιχεία των σχετικών περιστάσεων μπορεί να ειπωθεί ότι είναι οι ευκαιρίες και οι περιορισμοί της συγκεκριμένης χώρας, η πιθανή ανάπτυξη και διαθεσιμότητα νέων τεχνολογιών και μεθόδων και ο πιθανός ρόλος αυτής της χώρας σε αυτές, η συμπεριφορά έναντι των άλλων χωρών (πώς θα συνεργάζονται με τις άλλες χώρες), καθώς και η πιθανή εξωτερική χρηματοδότηση, τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά· και οι πόροι της χώρας και η δυναμική ανάπτυξη της (Κολιόπουλος, 2010).

---

² COP: Conference of the Parties

Από την άλλη πλευρά, είναι γνωστό ότι η γεωγραφία και τα φυσικά χαρίσματα των διαφόρων χωρών ποικίλλουν. Η γεωγραφία αποτελεί το πεπρωμένο το οποίο δεν μπορεί να παραλειφθεί (Marchall 2015). Για παράδειγμα, για την παραγωγή ενέργειας, ορισμένα μέρη θα είναι καλύτερα για ηλιακή ενέργεια, κάποια άλλα για αιολική ενέργεια. Για κάποιους, η θέρμανση είναι μια μεγάλη πρόκληση και για άλλους το επείγον είναι να παραμείνουν ψύχραιμοι. Οι χώρες έχουν διαφορετικές ιστορίες όσον αφορά την αστικοποίηση και την εκβιομηχάνιση. Η Λατινική Αμερική, για παράδειγμα, είναι πολύ πιο αστικοποιημένη από τη Νότια Ασία. Ορισμένες χώρες έχουν χτίσει βιομηχανίες και ηλεκτρισμό σχεδόν εξ ολοκλήρου με άνθρακα. Ορισμένες χώρες είναι πολύ πιο προηγμένες σε τεχνολογίες και δεξιότητες από άλλες (Marchall, 2015). Όλα τα παραπάνω στοιχεία οδηγούν στην στρατηγική επίδραση μιας χώρας στο γεωγραφικό εγγύς και στο ευρύτερο περιβάλλον. Η στρατηγική είναι στρατηγική μετάβασης και τα σημεία εκκίνησης είναι ζωτικής σημασίας. Νέες διαδρομές και τεχνολογίες είναι διαθέσιμες, οι οποίες δεν ήταν διαθέσιμες για χώρες που ξεκίνησαν νωρίτερα, και διδάχθηκαν, για παράδειγμα, οι μολυσμένες και συμφορημένες πόλεις και η ζημιά που έχει προκληθεί στα οικοσυστήματά τους.

Η στρατηγική όμως κάθε χώρας απαιτεί επενδύσεις και αυτό απαιτεί χρηματοδότηση. Η οικονομία ενός κράτους ασκεί καταλυτική επιρροή στο να επιτυγχάνονται οι διαστάσεις της στρατηγικής στον διεθνή τομέα. Οι εγχώριοι πόροι είναι πρωταρχικής σημασίας, ενώ οι διεθνείς (δημόσιες και ιδιωτικές) χρηματοοικονομικές ροές καθώς και η κοινή χρήση τεχνολογιών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο (Claessens and Kose, 2017). Έτσι λοιπόν η μακροπρόθεσμη στρατηγική της χώρας πρέπει να λαμβάνει προσεκτικά υπόψη όλα τα παραπάνω στοιχεία τα οποία επιτρέπουν διαφορετικές δυνατότητες γύρω από τη συνεργασία με άλλες χώρες ή διεθνείς φορείς. Η διεθνής κοινότητα κινείται αποφασιστικά προς την επίτευξη της συνεργασίας, καθόσον υπάρχουν τεράστια αμοιβαία οφέλη.

Υπάρχουν δύο ακόμη κρίσιμα στοιχεία που πρέπει να μας καθοδηγήσουν στην επιδίωξη των συνολικών παγκόσμιων στόχων και την απαραίτητη δράση που πρέπει να διαμορφώσει τη στρατηγική κάθε χώρας. Το πρώτο από αυτά είναι η επείγουσα ανάγκη για την λήψη μέτρων έναντι της κλιματικής αλλαγής, λόγω της αύξησης της παγκόσμιας

παραγωγής. Το μέγεθος της παγκόσμιας οικονομίας εκτιμάται ότι θα διπλασιαστεί τα επόμενα 20 χρόνια και οι υποδομές παραγωγής θα υπερδιπλασιαστούν, λαμβάνοντας υπόψη το μεγαλύτερο ρόλο που προσφέρουν οι αγορές που είναι αναδυόμενες και όπως και οι αναπτυσσόμενες οικονομίες (IMF, 2019α). Σε αυτήν την περίοδο, προκειμένου να μειωθεί η περιβαλλοντική επιβάρυνση, η παγκόσμια παραγωγική διαδικασία πρέπει να ακολουθήσει την κατάλληλη στρατηγική, ώστε να επιτευχθεί μείωση των συνολικών εκπομπών ρύπων κατά περίπου 20 τοις εκατό ή περισσότερο προκειμένου να διατηρηθεί η άνοδος της παγκόσμιας θερμοκρασίας πολύ κάτω από τους 2°C και να αποφευχθούν τα χειρότερα.

Το δεύτερο είναι ότι στο πρόσφατο COP21 που διεξάχθηκε στο Παρίσι τον Δεκέμβριο 2015 ορίστηκε η συνολική στρατηγική για την κλιματική αλλαγή στο πλαίσιο της συμφωνίας των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG³s) για το 2030 στα Ηνωμένα Έθνη που είχε καθοριστεί τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους (United Nations, 2016). Οι συμφωνίες αυτές αποτελούν μια συνεκτική και αλληλοενισχυόμενη παγκόσμια ατζέντα. Με τον τρόπο αυτό συμφωνήθηκε από περισσότερες από 190 χώρες και στις δύο περιπτώσεις και οι δύο συμφωνίες και ισχύουν για όλες τις χώρες. Η δράση για την εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού αποτελεί μέρος της εφαρμογής αυτής της συνολικής παγκόσμιας ατζέντας αποτελώντας μέρος της ιστορίας της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι παγκόσμιοι στόχοι περιγράφηκαν με τη σειρά τους και στη G20 στο Αμβούργο τον Μάιο του 2017 ως «ισχυρή, βιώσιμη, ισορροπημένη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» και ευθυγραμμίζεται με τους αναπτυξιακούς στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης (European Council, 2017). Οι «δίδυμες» συμφωνίες που στηρίζουν τη Συμφωνία του Παρισιού και την αναγνώριση του επείγοντος αποτελώντας κλίμακα και της παγκόσμιας ατζέντας θα πρέπει να είναι θεμελιώδεις για τη στρατηγική κάθε χώρας.

2.2. Λόγοι

Ήδη από τον Ηρόδοτο, οι παρατηρητές έβλεπαν ότι η στρατηγική επηρεαζόταν σε μεγάλο βαθμό από το γεωγραφικό σκηνικό των συμμετεχόντων. Στην Ιστορία, ο Ηρόδοτος περιγράφει μια σύγκρουση πολιτισμών μεταξύ των Αιγυπτίων, των Περσών,

---

³ SDG: Sustainable Development Goals

των Σκυθών και των Ελλήνων—που πίστευε ότι επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από το φυσικό γεωγραφικό περιβάλλον (Forsdyke 2007, 228). Ο Dietrich Heinrich von Bülow (1799) πρότεινε μια γεωμετρική επιστήμη της στρατηγικής. Το σύστημά του προέβλεψε ότι τα μεγαλύτερα κράτη θα υπερτερούν έναντι των μικρότερων, με αποτέλεσμα να προκύψουν έντεκα μεγάλα κράτη. Ο Mackubin Thomas Owens σημειώνει την ομοιότητα μεταξύ των προβλέψεων του von Bülow και του χάρτη της Ευρώπης όπως αυτός διαμορφώθηκε μετά την ένωση της Γερμανίας και της Ιταλίας (Mackubin, 2003).

Η αγγλοαμερικανική και η γερμανική σχολή σκέψης απέκτησαν εξέχουσα θέση στη διατύπωση της θεωρίας της γεωπολιτικής. Οι Alfred Thayer Mahan και Halford J. περιέγραψαν τις αμερικανικές και βρετανικές αντιλήψεις για τη γεωστρατηγική, αντίστοιχα στα έργα τους «The Problem of Asia» και «The Geographical Pivot of History». Οι Friedrich Ratzel και Rudolf Kjellén ανέπτυξαν μια οργανική θεωρία του κράτους που έθεσε τα θεμέλια για τη μοναδική σχολή γεωστρατηγικής της Γερμανίας⁴, σύμφωνα με την οποία η επιτυχία των κρατών βασίζεται στο έδαφός τους. Για να είναι επιτυχημένο ένα κράτος έχει την ανάγκη να διασφαλίσει τον απαραίτητο «ζωτικό χώρο» (Κουσκουβέλης, 2007, 342). Ο Γερμανός γεωπολιτικός, στρατηγός Karl Haushofer, το χρονικό διάστημα μετά την Συνθήκη των Βερσαλλιών (περίοδος Μεσοπολέμου), μέσα από τις μελέτες του ανέδειξε την θεωρία της ισχύος του κράτους δια της εδαφικής επέκτασης (Κουσκουβέλης, 2007, 343), αποτυπώνοντας τη θεώρηση της αναπόφευκτης διαδικασίας απορρόφησης των μικρών και αδυνάμων από τα μεγάλα και δυναμικά κράτη (Parker 2002, 89-104).

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο όρος γεωπολιτική έπεσε σε ανυποληψία, λόγω της συσχέτισής του με τη ναζιστική γεωπολιτική. Ουσιαστικά κανένα βιβλίο που δημοσιεύτηκε μεταξύ του τέλους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και των μέσων της δεκαετίας του 1970 δεν χρησιμοποίησε τη λέξη "γεωπολιτική" ή "γεωστρατηγική" στους τίτλους τους και οι γεωπολιτικοί δεν χαρακτήρισαν τον εαυτό τους ή τα έργα τους ως τέτοια. Οι γερμανικές θεωρίες προκάλεσαν μια σειρά από κριτικές εξετάσεις της γεωπολιτικής από Αμερικανούς γεωπολιτικούς όπως ο Robert Strausz-Hupé, ο Derwent Whittlesey και ο Andrew Gyorgy (Kaplan, 2012)

---

⁴ Η θεώρηση του κράτους ως «οντότητας» αποτυπώνεται στα κείμενα των Friedrich Ratzel και Rudolf Kjellen (Parker 2002, 44-78)

Καθώς ξεκίνησε ο Ψυχρός Πόλεμος, ο N.J. Spykman δηλώνοντας «ότι όλος ο πολιτισμός στηρίζεται στην ισχύ» (Spykman, 1942) και ο George F. Kennan (Kennan 1966) έθεσαν τα θεμέλια για τη στρατηγική σκέψη των ΗΠΑ, η οποία θα κυριαρχούσε στη δυτική γεωστρατηγική σκέψη για τα επόμενα σαράντα χρόνια. Ο Alexander de Seversky πρότεινε ότι η αεροπορική δύναμη είχε αλλάξει ριζικά τις γεωστρατηγικές εκτιμήσεις και ως εκ τούτου πρότεινε μια «γεωπολιτική της εναέριας δύναμης» (de Seversky, 1942). Αργότερα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ο Colin Gray απέρριψε αποφασιστικά την ιδέα ότι η αεροπορική δύναμη άλλαξε γεωστρατηγικές εκτιμήσεις (Garrity 2021), ενώ ο Saul B. Cohen εξέτασε την ιδέα μιας «ζώνης θραύσης», η οποία θα ενημερωνόταν τελικά στη θεωρία του ντόμινο (Lowenthal, 2003).

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα κράτη άρχισαν να προτιμούν τη διαχείριση των χωρών με χαμηλό κόστος από την επέκτασή του με στρατιωτική δύναμη (Hobsbawm 2010). Η χρήση στρατιωτικής δύναμης για την εξασφάλιση της χώρας προκαλεί όχι μόνο μεγάλη επιβάρυνση στις χώρες, αλλά και έντονη κριτική από τη διεθνή κοινωνία καθώς η αλληλεξάρτηση μεταξύ των χωρών αυξάνεται συνεχώς (Κουσκουβέλης 2009). Ως τρόπος νέας διαχείρισης της χώρας, οι χώρες είτε δημιούργησαν περιφερειακούς θεσμούς που σχετίζονται με το διάστημα είτε διαμορφώνουν καθεστώτα για συγκεκριμένα ζητήματα που επιτρέπουν την παρέμβαση στο διάστημα. Τέτοιοι μηχανισμοί επιτρέπουν στις χώρες να έχουν έμμεσο έλεγχο στο διάστημα. Η έμμεση διαχείριση του χώρου μειώνει τα απαιτούμενα κεφάλαια και ταυτόχρονα δικαιολογεί και νομιμοποιεί τη διαχείριση, ότι οι εμπλεκόμενες χώρες δεν έχουν να αντιμετωπίσουν κριτική από τη διεθνή κοινωνία.

Από την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, για τις περισσότερες χώρες οι γεωπολιτικές στρατηγικές ακολούθησαν γενικά την πορεία είτε εδραίωσης των υποχρεώσεων ασφαλείας είτε προσβάσεων σε παγκόσμιους πόρους. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, που επήλθε ουσιαστικά από τη διάλυση της ΕΣΣΔ δεν επέφερε το «Τέλος της Ιστορίας», όπως προέβλεψε ο Francis Fukuyama (Fukuyama 1993, 45), αλλά άμβλυνε αισθητά την πιθανότητα έκρηξης ενός καταστροφικού παγκοσμίου πολέμου, οδηγώντας όμως στον πολλαπλασιασμό των προκλήσεων ασφαλείας, όπου όλο και σημαντικότερο ρόλο παίζουν οι μη κρατικοί δρώντες (Κοππά 2016, 309). Τα κράτη, με βάση την ορθολογική χρήση των διεθνών δράσεων, αποφασίζουν την ένταξή τους σε

εκείνους τους Διεθνείς Οργανισμούς (ΔΟ) που η πολιτική τους εξυπηρετεί την υλοποίηση του «υπέρτατου» εθνικού συμφέροντος τους, την (οικονομική και πολιτική) επιβίωση (Waltz 2007). Ένας ΔΟ αποτελεί ένα σύνολο μελών που διέπεται από (ρητές και άρρητες) αρχές, κανόνες καθώς και διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Krasner 1982, 190).

2.3. Μέσα Άσκησης Στρατηγικής και Εξωτερικής Πολιτικής

Ιδιαίτερα σημαντική αποτελεί η διάσταση της στρατηγικής της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, στην προσπάθεια του να εξασφαλίσει την επίτευξη των εθνικών του σκοπών. Ο Θουκυδίδης στο διάλογο των Μηλίων εξέφρασε την δύναμη της εξωτερικής πολιτικής, με τη γνωστή ρήση «ο ισχυρός κάνει αυτά που επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος υπομένει όσα του επιβάλλει η αδυναμία του» (Κουσκουβέλης 2007, 214). Ωστόσο, «εκτός από τα μέτρα τα οποία λαμβάνουν τα κράτη για να ενισχύσουν την αρχή της αυτοβοήθειας, η πλέον ορθολογική διαδικασία για την επίτευξη των όρων της καθημερινής προσπάθειας για την επιβίωση είναι η οικοδόμηση ανθεκτικών συνεργατικών πλαισίων σε όλα τα επίπεδα με άλλους δρώντες της διεθνούς αρένας» (Λίτσας 2014). Η «επιλογή των συμμάχων» για τη δημιουργία ενός «συμμαχικού δικτύου» εξωτερικής εξισορρόπησης της ισχύος ή της απειλής, ίσως αποτελεί την πλέον δύσκολη διαδικασία κατά τη χάραξη της υψηλής στρατηγικής ενός κράτους (Λίτσας 2014).

Η χάραξη της στρατηγικής της εξωτερικής πολιτικής πρέπει να προσδιορίζει τους πιο σημαντικούς τομείς δράσης οι οποίοι περιλαμβάνουν τον τομέα των επενδύσεων, της γεωγραφίας, της τεχνολογίας, της πολιτικής σκέψης και των κοινωνικών και λειτουργικών θεσμών. Η σχεδίαση γενικότερα της στρατηγικής συνάδει μια ιδιότυπη διαδικασία καθόσον «είναι μια άκρως τεχνοκρατική διαδικασία που εμπίπτει σε ένα αυστηρό θεωρητικό πλαίσιο εφαρμογών» (Λίτσας 2012). Μια στρατηγική πρέπει να προσδιορίζει βασικούς τομείς δράσης για την επιδίωξη των στόχων που διατυπώνονται και να λαμβάνει προσεκτικά υπόψη τις σχετικές περιστάσεις κατά μήκος των διαστάσεων που περιγράφονται. Δεν πρέπει να είναι άκαμπτο ή υπερβολικά λεπτομερές, αλλά πρέπει να προσδιορίζει τους πιο σημαντικούς τομείς δράσης οι οποίοι περιλαμβάνουν τον τομέα

των επενδύσεων, της γεωγραφίας, της τεχνολογίας, της πολιτικής σκέψης και των κοινωνικών και λειτουργικών θεσμών (Colin, 1999).

Για να επιτευχθούν οι στόχοι του Παρισιού, η συντριπτική πλειονότητα των επενδύσεων σε υποδομές πρέπει να είναι από εδώ και στο εξής χαμηλές ή μηδενικές εκπομπές άνθρακα. Τα κύρια στοιχεία είναι η ενέργεια, οι μεταφορές και το νερό. Οι περισσότερες διαδρομές προς χαμηλές εκπομπές άνθρακα και βιωσιμότητα έχουν μεγάλα οφέλη πέρα από τις βασικές παρεχόμενες υπηρεσίες. Για παράδειγμα, η μείωση των εκπομπών άνθρακα είναι γενικά συμπληρωματική και συνυφασμένη με τη μείωση της συμφόρησης και της ρύπανσης στις πόλεις, και η καλά σχεδιασμένη προστασία των δασών και η αποκατάσταση της γης όχι μόνο μειώνουν τις εκπομπές αλλά και συντηρούν ή δημιουργούν ισχυρά και πολύτιμα οικοσυστήματα και ενισχύουν την ανθεκτικότητα (Colin, 1999).

Μια άλλη μορφή ενάσκησης της στρατηγικής είναι δια μέσου του διεθνούς εμπορίου. Ο θεμελιώδης λόγος του διεθνούς εμπορίου είναι το γεγονός ότι κανένα κράτος δεν είναι αυτόνομο και επομένως είναι αναγκασμένο να προβαίνει στην προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών από άλλα κράτη προκειμένου να ικανοποιήσει τις ανάγκες των κατοίκων του. Σήμερα, δεδομένης της παγκόσμιας αλληλεξάρτησης και εμπάθυνας των διεθνών οικονομικών σχέσεων, αυτό που ωθεί το διεθνές εμπόριο δεν είναι μόνο η στενότητα αγαθών αλλά και η προσπάθεια αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει μία χώρα στην παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών (Μανώλη & Μαρής, 2015). Το διεθνές εμπόριο στην χάραξη της στρατηγικής των κρατών μπορεί να ειπωθεί ότι εργαλειοποιείται μέσω του εμπορικού πολέμου, δηλαδή τη μη συνεργασίας ανάμεσα σε δυο ή παραπάνω χώρες οι οποίες επιλέγουν το ύψος των εμποδίων που επιβάλλουν η μία στην άλλη γνωρίζοντας ότι θα υποστούν αντίποινα (Bekkers & Teh, 2019). Ο όρος εμπορικός πόλεμος λοιπόν αναφέρεται σε μία κατάσταση στην οποία δύο χώρες επιδιώκουν να ζημιώσουν όσο περισσότερο μπορούν τον εκατέρωθεν όγκο του εμπορίου, με σκοπό να επιτύχουν τους εθνικούς στόχους. Κατά την τρέχουσα περίοδο στο διεθνές εμπορικό σύστημα μαίνεται ένας εμπορικός πόλεμος τις ΗΠΑ και την Κίνα. Η άμεση συνέπεια ενός εμπορικού πολέμου είναι η συρρίκνωση του διμερούς εμπορίου ανάμεσα στις αντιμαχόμενες χώρες και μία σειρά συνακόλουθων

παρενεργειών στις οικονομίες των δύο χωρών. Ένας εμπορικός πόλεμος μάλιστα ακόμα και αν ξεκινά μεταξύ δύο χωρών είναι πολύ πιθανό να επεκταθεί και σε άλλες χώρες οι οποίες δεν συμμετείχαν στην αρχική εμπορική διαμάχη (Yu, 2020).

Είναι γενικά αποδεκτό ότι τις επόμενες τέσσερις δεκαετίες πιθανότατα ο πληθυσμός των πόλεων θα διπλασιαστεί σχεδόν, από περισσότερα από 3,5 δισεκατομμύρια ανθρώπους τώρα σε περισσότερα από 6,5 δισεκατομμύρια (καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται από 7 δισεκατομμύρια σε 9-10 δισεκατομμύρια, και το μερίδιο που αστικοποιείται από 50 τοις εκατό έως 70 τοις εκατό). Αυτός ο σχεδόν διπλασιασμός είναι ένα μεμονωμένο γεγονός και περίοδος στην ανθρώπινη ιστορία. Εάν η επένδυση σε πόλεις έχει σχεδιαστεί σωστά και οι υπάρχουσες πόλεις λειτουργούν καλύτερα, τα οφέλη όσον αφορά την παραγωγικότητα, την ανάπτυξη, την ένταξη και την υγεία θα μπορούσαν να είναι τεράστια. Η στρατηγική πρέπει να είναι σαφής σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης ενός θέματος αυτού του μεγέθους (Colin, 1999).

Η διαχείριση της γης και των δασών θα παίξει επίσης σημαντικό ρόλο. Πρόκειται για περιοχές όπου η μείωση των εκπομπών μπορεί να συνδυαστεί με μεγάλα οφέλη στην παραγωγή και στο οικοσύστημα, για παράδειγμα μέσω της αποκατάστασης του εδάφους και της επικαρπίας των δασών. Είναι σημαντικοί δυνητικοί παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία δραστηριοτήτων αρνητικών εκπομπών και είναι απαραίτητες εάν θέλουμε να προχωρήσουμε σε καθαρές μηδενικές εκπομπές εντός 50 ετών περίπου (1999).

Σχεδόν όλες οι δραστηριότητες παραγωγής και κατανάλωσης πρέπει να έχουν μηδενικές ή αρνητικές εκπομπές GHG (Greenhouse Gas) εντός μισού αιώνα. Οι εκπομπές πρέπει να μειωθούν κατά 20 τοις εκατό τα επόμενα 20 χρόνια, μια περίοδος κατά την οποία η παραγωγή πιθανότατα θα διπλασιαστεί. Αυτό απαιτεί ριζικές αλλαγές στις τεχνολογίες. Η πρόοδος ήταν ήδη πολύ ταχεία στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας να μειώνονται πολύ γρήγορα στην τιμή. πρόοδος, ιδιαίτερα ψηφιακά, στη διαχείριση της ζήτησης και της προσφοράς· καλύτερα συνδεδεμένα και διαχειριζόμενα δίκτυα. και προόδους στην αποθήκευση. Υπήρξαν σημαντικές προόδους και εκτός του τομέα της ενέργειας, αλλά ήταν λιγότερο γρήγορες και είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στην τεχνική πρόοδο σε αυτούς τους τομείς. Αυτό

είναι πιθανό να απαιτεί ένα σημαντικό στοιχείο δέσμευσης και αποθήκευσης ή χρήσης άνθρακα (Collin, 1999).

Επιπρόσθετα, υπάρχουν τεράστιες ευκαιρίες για βιώσιμες επενδύσεις σε έναν κόσμο όπου η τεχνολογική πρόοδος είναι ταχεία, η ανάπτυξη στις αναδυόμενες αγορές και στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι πιθανό να είναι ισχυρή και οι ανάγκες, όπως διατυπώνονται για παράδειγμα στους Στόχους Βιώσιμης Ανάγκης (ΣΒΑ), είναι τεράστιες. Θα είναι καλά σχεδιασμένες πολιτικές και θεσμοί που θα μετατρέψουν τις επενδυτικές ευκαιρίες σε πραγματικά προγράμματα. Τα υγιή, ξεκάθαρα και αξιόπιστα μηνύματα είναι ζωτικής σημασίας για να λειτουργήσουν καλά οι δομές της αγοράς και να δημιουργήσουν τιμές και ευκαιρίες για διαχείριση κινδύνου που παρέχουν τα σωστά κίνητρα και την απαραίτητη εμπιστοσύνη για επενδύσεις. Η χρηματοδότηση του σωστού είδους και κλίμακας και στη σωστή στιγμή είναι επίσης ζωτικής σημασίας, ιδιαίτερα εάν πρόκειται να προκύψει ιδιωτική χρηματοδότηση στην κλίμακα που χρειάζεται. Είναι πιθανό να υπάρχει ανάγκη για συνδυασμό αστικού και περιφερειακού σχεδιασμού, τιμών, φόρων, ρύθμισης, λειτουργικού ανταγωνισμού κ.λπ (Collin, 1999).

2.4. Προκλήσεις και Αποτελέσματα

Η προηγούμενη ενότητα παρείχε έναν ορισμό της μακροπρόθεσμης στρατηγικής για κάθε κράτος αναφορικά με την υλοποίηση της Συμφωνίας του Παρισιού και των κύριων στοιχείων της. Ο καθορισμός αυτών των στοιχείων θα πρέπει να βασίζεται τόσο σε ένα σύνολο αρχών για το σχεδιασμό πολιτικής όσο και στον προσδιορισμό των τομέων και δραστηριοτήτων προτεραιότητας όπου τα αποτελέσματα είναι πιθανό να είναι τα πιο ισχυρά. Οι εν λόγω αρχές μπορούν να συνοψιστούν όπως παρακάτω:

α. Εστίαση στις οριζόντιες τεχνολογίες ή υπηρεσίες και στους «μεγάλους κερδοφόρους» σε σχέση τόσο με τις τρέχουσες δομές όσο και με τη μελλοντική ανάπτυξη.

β. Διατήρηση της προσοχής στην προώθηση των βασικών μοχλών της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελώντας από μόνης μια ευκαιρία για ανάπτυξη της οικονομίας.

γ. Αναγνώρισης του κινδύνου που προκαλείται τους χειρισμούς και τις επιλογές από την εκάστοτε κυβέρνηση αποτελώντας παράλληλα αποτρεπτικούς παράγοντας. Οι πολιτικές και οι θεσμοί πρέπει να είναι αξιόπιστοι, συνεκτικοί και συνεπείς τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

δ. Διαπίστωση ότι η ανάπτυξη, ο μετριασμός και η προσαρμογή είναι αλληλένδετα στοιχεία που παράλληλα αλληλοϋποστηρίζονται.

ε. Αντιμετώπιση και των έξι βασικών αστοχιών της αγοράς που αφορούν το πρωτόκολλο Greenhouse Gas (GHG), τις κεφαλαιαγορές, τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας, τα δημόσια μέσα μεταφοράς ή την ευρυζωνική σύνδεση, τις πληροφορίες (data) όπως η επισήμανση καταναλωτικές συσκευές ή η διαθεσιμότητα επιλογών στην παραγωγή, επιπρόσθετα οφέλη (μειωμένη ρύπανση κ.λπ.)

Από τα ανωτέρω, κρίνεται σκόπιμη να εξηγηθεί η διαπλοκή της ανάπτυξης, του μετριασμού και της προσαρμογής με τη χρήση δύο παραδειγμάτων. Το σύστημα εντατικοποίησης των ριζών για το ρύζι, αρχικά, περιλαμβάνει αλλαγές στις μεθόδους καλλιέργειας που περιλαμβάνουν την αποφυγή πλημμύρας των ορυζώνων και διαφορετικές προσεγγίσεις στη μεταφύτευση. Η αποφυγή των πλημμυρών εξοικονομεί νερό και ενέργεια και με τη μείωση των απαραίτητων πόρων είναι καλό για την ανάπτυξη. Η αποφυγή πλημμύρας των ορυζώνων συνεπάγεται λιγότερη έκλυση μεθανίου, άρα μετριασμό. Και η μέθοδος είναι πιο ανθεκτική στις καιρικές δυσκολίες, άρα προσαρμογή. Οι βιώσιμες, μη ρυπογόνες, λιγότερο συμφορητικές δημόσιες συγκοινωνίες προάγουν την ανάπτυξη, μειώνουν τις εκπομπές και παρέχουν κάποια προστασία όταν εμφανίζονται καιρικές δυσκολίες. Παραδείγματα υπάρχουν σε όλη την οικονομία.

Υπάρχουν πολλά από τα οικονομικά της δημόσιας πολιτικής στο πέμπτο στοιχείο παραπάνω. Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου είναι μια επιζήμια εξωτερικότητα που πρέπει να φορολογηθεί ή να ρυθμιστεί, και σαφείς αρχές για κάτι τέτοιο είναι διαθέσιμες στα δημόσια οικονομικά. Οι κεφαλαιαγορές αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες στη διαχείριση του μακροπρόθεσμου κινδύνου. Οι αναπτυξιακές τράπεζες μπορούν να διαδραματίσουν ισχυρό ρόλο στη διαχείριση και τη μείωση του κινδύνου και στη μείωση του κόστους κεφαλαίου, δημιουργώντας έτσι ισχυρούς πολλαπλασιαστές για τον ιδιωτικό τομέα.

Επιπρόσθετα παρατίθεται η ύπαρξη αρκετών χρονικών σημείων, στα οποία εμφανίζεται η εξέλιξη των στρατηγικών επιλογών των ΗΠΑ, της ΕΕ και της Κίνας καθώς επίσης και ο καθορισμός των σχέσεων μεταξύ τους.

α. 2011 Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση

Η BCA Research Geopolitical Strategy υποστήριξε από την έναρξή της ότι η νομισματική ένωση της ΕΕ δεν θα καταρρεύσει και ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα ήταν η απάντηση στις κρίσεις. Πάντα υπήρχε μια εξαίρεση για το Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία επιβεβαιώθηκε με το Brexit. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη και ολοκλήρωση έχουν ενισχυθεί στον απόηχο της πανδημίας COVID-19.

β. 2012 Αντιπαλότητα ΗΠΑ-Κίνας

Η σύγκρουση ΗΠΑ-Κίνας ήταν πιθανή τον Σεπτέμβριο του 2012. Αυτό επέτρεψε να παρθεί στα σοβαρά ο Πρόεδρος Τραμπ από την αρχή. Τονίστηκε επίσης ότι η πολιτική θα παρέμενε επιθετική υπό οποιονδήποτε Δημοκρατικό πρόεδρο, κάτι που έχει παίξει με την κυβέρνηση Μπάιντεν μέχρι στιγμής.

γ. 2014 Παγκοσμιοποίηση

Τον Νοέμβριο του 2014 υποστηρίχθηκε ότι ο κόσμος έχει δει την «Παγκοσμιοποίηση Αρεχ». Η πολυπολικότητα στη γεωπολιτική θα ενίσχυε τις προστατευτικές παρορμήσεις που αναδύονται σε όλο τον κόσμο.

δ. 2016 Απομόχλευση Κίνας

Η ηγεσία της Κίνας χρησιμοποιεί τη συγκέντρωση της πολιτικής εξουσίας για την καταπολέμηση του συστημικού χρηματοοικονομικού κινδύνου και αυτή η «εκστρατεία απομόχλευσης» θα επιβράδυνε την παγκόσμια ανάπτυξη. Ο εμπορικός πόλεμος και ο COVID-19 διέκοψαν μόνο προσωρινά αυτό το σημαντικό θέμα, το οποίο είναι ένας από τους σημαντικότερους αποπληθωριστικούς κινδύνους στην πληθωρική ανοδική αγορά μετά την COVID-19.

ε. 2019 Μέγιστη πόλωση ΗΠΑ

Τον Ιούλιο του 2019 και ξανά τον Απρίλιο του 2020 η πολιτική πόλωση των ΗΠΑ φτάνει σε μια ιστορική κορύφωση που θα περιλαμβάνει τον εκλογικό κύκλο του 2020 και τα επακόλουθα. Τα επόμενα χρόνια αναμένουμε να προκύψει μια νέα συναίνεση εθνικής πολιτικής με επίκεντρο τις προληπτικές δημοσιονομικές δαπάνες και την αντιπαράθεση με την Κίνα. Η πόλωση είναι χαρακτηριστικό της πολιτικής των ΗΠΑ, αλλά η συνάφειά της με την αγορά θα μειωθεί εάν υπάρξει συναίνεση για τη δημοσιονομική και εμπορική πολιτική.

στ. 2021 Υπο-Παγκοσμιοποίηση

Σε ένα πλαίσιο μετά την COVID-19, το παγκόσμιο εμπόριο θα αναζωογονηθεί, αλλά δεν θα υπάρξει επιστροφή στην «υπερ-παγκοσμιοποίηση». Η παγκοσμιοποίηση θα υπολειπώσει τις δυνατότητές της. Ο προστατευτισμός και ο μερκαντιλισμός θα συνυπάρξουν με τη δημιουργία στρατηγικών εμπορικών μπλοκ.

3. Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής Κίνας

3.1. Εξέλιξη του Κινεζικού Κράτους

Ποτέ άλλοτε η Κίνα δεν ήταν σε τόσο μεγάλο βαθμό στο προσκήνιο των διεθνών πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων, όσο είναι σήμερα. Ποτέ άλλοτε η στρατιωτική και τεχνολογική της άνοδος δεν ενέπνεε μεγαλύτερη ανησυχία σε σημαντικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Ποτέ άλλοτε η ισχύς της δεν ήταν τέτοια που να δικαιολογεί τις επίμονες προσπάθειές της να μετασχηματιστεί από περιφερειακή σε παγκόσμια υπερδύναμη. Ποτέ άλλοτε δεν ήταν σε θέση να επηρεάσει ή ακόμα και να διαμορφώσει το νέο διεθνές κατεστημένο. Η Κίνα προσπαθεί εδώ και πολλά χρόνια να αποκτήσει τα πρωτεία στις εξελίξεις και θα μπορούσαμε, ίσως και με μια δόση υπερβολής, να κάνουμε λόγο για την έναρξη μιας κινεζικής επανάστασης στα στρατιωτικά θέματα, καθώς η οικονομική άνοδος μιας τόσο μεγάλης χώρας είναι ισχυρά συνδεδεμένη με τη στρατιωτική της άνοδο (Γρίβας 2013, 20-22).

Μετά την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΛΔΚ) το 1949, η εξωτερική πολιτική του νεοσυσταθέντος κράτους, αν και αρχικά έκλεινε προς την πλευρά της Σοβιετικής Ένωσης, προσπάθησε να βρει τη δική της θέση ισορροπώντας μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Ηνωμένων Πολιτειών. Πριν από το 1979, η Κίνα, υπό την ηγεσία του Προέδρου Μάο Τσε Τουνγκ, διατηρούσε μια κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία. Μεγάλο μερίδιο της οικονομικής παραγωγής της χώρας κατευθυνόταν και ελεγχόταν από το κράτος, το οποίο έθεσε στόχους παραγωγής, έλεγχε τις τιμές και διέθετε πόρους στο μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας. Κατά τη δεκαετία του 1950, όλες οι ατομικές οικιακές φάρμες της Κίνας κολεκτιβοποιήθηκαν σε μεγάλες κοινότητες. Προκειμένου να υποστηριχθεί η γρήγορη εκβιομηχάνιση, η κυβέρνηση προέβη σε μεγάλες επενδύσεις σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο κατά τη χρονική περίοδο του 1960 και του 1970. Ως αποτέλεσμα, μέχρι το 1978 σχεδόν παραπάνω από τη μισή βιομηχανική παραγωγή

πραγματοποιούταν από κεντρικά ελεγχόμενες, κρατικές επιχειρήσεις (SOE⁵), υπακούοντας σε κεντρικά σχεδιασμένους στόχους παραγωγής (Maddison, 1995)..

Κεντρικός στόχος της κινεζικής κυβέρνησης ήταν να κατασταθεί η οικονομία της Κίνας σχετικά αυτάρκης. Το εξωτερικό εμπόριο πραγματοποιούταν στα πλαίσια της απόκτησης εκείνων των αγαθών που δεν ήταν εφικτό να παραχθούν ή να αποκτηθούν στην Κίνα. Τέτοιες πολιτικές αποτέλεσαν την αιτία στρεβλώσεων στην οικονομία. Έχοντας ως δεδομένο ότι οι περισσότερες πτυχές της οικονομίας διοικούνταν και διοικούνταν από την κεντρική κυβέρνηση, δεν υπήρχαν μηχανισμοί της αγοράς για να κατανεμηθούν με αποτελεσματικότητα οι πόροι, και έτσι υπήρχαν λίγα κίνητρα για τις επιχειρήσεις, τους εργαζόμενους και τους αγρότες να εξελιχθούν σε πιο παραγωγικοί ή να εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την ποιότητα που παραγόταν (καθώς επικεντρώθηκαν κυρίως στους παραγωγικούς στόχους που τέθηκαν από την κυβέρνηση) (Maddison, 1995).

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της κινεζικής κυβέρνησης, το πραγματικό ΑΕΠ της Κίνας αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 6,7% από το 1953 έως το 1978, αν και η ακρίβεια αυτών των στοιχείων αμφισβητήθηκε από την πλειοψηφία των αναλυτών, ορισμένοι από τους οποίους έχουν υποστηρίξει πως κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, αξιωματούχοι της κινεζικής κυβέρνησης (ειδικά σε υποεθνικά επίπεδα) συχνά υπερέβαλαν τα επίπεδα παραγωγής για διάφορους πολιτικούς λόγους. Ο οικονομολόγος Angus Maddison (1998) τοποθετεί την πραγματική μέση ετήσια αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ της Κίνας κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου σε περίπου 4,4%. Επιπλέον, η οικονομία της Κίνας υπέστη σημαντικές οικονομικές πτώσεις κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του Προέδρου Μάο Τσε Τουνγκ, συμπεριλαμβανομένου του Μεγάλου Άλματος προς τα εμπρός από το 1958 έως το 1962 (που οδήγησε σε έναν τεράστιο λιμό και σύμφωνα με αναφορές στους θανάτους έως και 45 εκατομμυρίων ανθρώπων) και στην Πολιτιστική Επανάσταση από το 1966 έως το 1976 (η οποία προκάλεσε εκτεταμένο πολιτικό χάος και αναστάτωση σε μεγάλο βαθμό την οικονομία). Από το 1950 έως το 1978, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Κίνας με βάση την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP⁶), μια κοινή μέτρηση του βιοτικού επιπέδου μιας χώρας, διπλασιάστηκε. Ωστόσο, από το 1958 έως

---

⁵ SOE: State Owned Enterprise

⁶ PPP: Purchasing Power Parity

το 1962, το κινεζικό βιοτικό επίπεδο μειώθηκε κατά 20,3% και από το 1966 έως το 1968, μειώθηκε κατά 9,6% (Maddison, 1995).

Ξεκινώντας το 1979, η Κίνα προχώρησε σε αρκετές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η κεντρική κυβέρνηση δρομολόγησε κίνητρα τιμών και ιδιοκτησίας για τους αγρότες, τα οποία τους επέτρεψαν να πουλήσουν ένα μέρος των καλλιεργειών τους στην ελεύθερη αγορά. Επιπλέον, δημιούργησε τέσσερις ειδικές οικονομικές ζώνες κατά μήκος της ακτής με σκοπό την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, την τόνωση των εξαγωγών και την εισαγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας στην Κίνα. Πρόσθετες μεταρρυθμίσεις, που ακολούθησαν σταδιακά, επιδίωξαν την αποκέντρωση της χάραξης οικονομικής πολιτικής σε αρκετούς τομείς, ιδίως στο εμπόριο. Ο οικονομικός έλεγχος των διαφόρων επιχειρήσεων δόθηκε σε επαρχιακές και τοπικές κυβερνήσεις, στις οποίες γενικά επιτρεπόταν να λειτουργούν και να ανταγωνίζονται με βάση τις αρχές της ελεύθερης αγοράς και όχι υπό την καθοδήγηση και την καθοδήγηση του κρατικού σχεδιασμού. Επιπλέον, οι πολίτες ενθαρρύνθηκαν να ξεκινήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις. Πρόσθετες παράκτιες περιοχές και πόλεις ορίστηκαν ως ανοιχτές πόλεις και ζώνες ανάπτυξης, γεγονός που τους επέτρεψε να πειραματιστούν με μεταρρυθμίσεις στην ελεύθερη αγορά και να προσφέρουν φορολογικά και εμπορικά κίνητρα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων (Maddison, 1995).

Επιπρόσθετα, καταργήθηκαν σταδιακά οι κρατικοί έλεγχοι τιμών σε ένα ευρύ φάσμα προϊόντων. Η ελευθέρωση του εμπορίου ήταν επίσης σημαντικό κλειδί για την οικονομική επιτυχία της Κίνας. Η άρση των εμπορικών φραγμών ενθάρρυνε μεγαλύτερο ανταγωνισμό και προσέκλυσε εισροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ). Η σταδιακή εφαρμογή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων από την Κίνα προσπάθησε να προσδιορίσει ποιες πολιτικές (και ποιες όχι) παρήγαγαν ευνοϊκά οικονομικά αποτελέσματα, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν σε άλλα μέρη της χώρας, μια διαδικασία που ο Ντενγκ Σιαόπινγκ φέρεται να αναφέρεται ως «διασχίζοντας τον ποταμό αγγίζοντας τις πέτρες» (Maddison, 1995).

Από την εισαγωγή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, η οικονομία της Κίνας αναπτύχθηκε σημαντικά ταχύτερα από ό,τι κατά την προ-μεταρρυθμιστική περίοδο και, ως επί το πλείστον, έχοντας αποφύγει μεγάλες οικονομικές αναταραχές. Από το 1979

έως το 2018, το ετήσιο πραγματικό ΑΕΠ της Κίνας ήταν κατά μέσο όρο 9,5%. Αυτό σημαίνει ότι κατά μέσο όρο η Κίνα κατάφερε να διπλασιάζει το μέγεθος της οικονομίας της σε πραγματικούς όρους κάθε οκτώ χρόνια. Η παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση, που ξεκίνησε το 2008, είχε σημαντικό αντίκτυπο στην κινεζική οικονομία. Τα μέσα ενημέρωσης της Κίνας ανέφεραν στις αρχές του 2009 ότι 20 εκατομμύρια μετανάστες εργαζόμενοι επέστρεψαν στα σπίτια τους αφού έχασαν τις δουλειές τους λόγω της οικονομικής κρίσης και ότι η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το τέταρτο τρίμηνο του 2008 είχε μειωθεί στο 6,8% από έτος σε έτος. Η κινεζική κυβέρνηση απάντησε εφαρμόζοντας ένα πακέτο οικονομικής τόνωσης 586 δισεκατομμυρίων δολαρίων, που στόχευε σε μεγάλο βαθμό στη χρηματοδότηση των υποδομών και στη χαλάρωση των νομισματικών πολιτικών για την αύξηση του τραπεζικού δανεισμού (ΔΝΤ, 2019).

Τέτοιες πολιτικές επέτρεψαν στην Κίνα να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της απότομης παγκόσμιας πτώσης της ζήτησης για κινεζικά προϊόντα. Από το 2008 έως το 2010, η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ της Κίνας ήταν κατά μέσο όρο 9,7%. Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ μειώθηκε επιβραδύνθηκε για τα επόμενα έξι συνεχή έτη, υποχωρώντας από 10,6% το 2010 σε 6,7% το 2016. Το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε στο 6,8% το 2017, αλλά επιβραδύνθηκε στο 6,6% το 2018, (αν και αυξήθηκε σε 6,8% το 2017). Η Παγκόσμια Οικονομική Προοπτική του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) τον Απρίλιο του 2019 προέβλεψε ότι η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ της Κίνας θα επιβραδύνεται κάθε χρόνο τα επόμενα έξι χρόνια, πέφτοντας στο 5,5% το 2024. Πολλοί οικονομολόγοι προειδοποιούν ότι η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας θα μπορούσε να επιβραδυνθεί περαιτέρω εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Κίνα συνεχίσουν να επιβάλλουν κυρώσεις και οικονομικά μέτρα η μία στην άλλη, όπως οι αυξήσεις των δασμών που προέκυψαν από τη δράση των ΗΠΑ και τα αντίστοιχα κινεζικά αντίποινα. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) προέβλεψε μάλιστα ότι η αύξηση των δασμών σε όλο το εμπόριο μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κίνας θα μπορούσε να μειώσει το πραγματικό ΑΕΠ της Κίνας το 2021-2022 κατά 1,1% σε σχέση με τις βασικές οικονομικές προβλέψεις του ΟΟΣΑ (ΟΟΣΑ, 2021).

Η Κίνα του 21ου αιώνα είναι ο γίγαντας που ξυπνάει από τον λήθαργο, είναι η δύναμη που αθόρυβα και σταθερά αναπτύσσεται σε όλα τα επίπεδα και αυτή η οποία θα

απασχολήσει ποικιλοτρόπως, ειδικούς και μη, στο άμεσο μέλλον. Η ραγδαία αύξηση του οικονομικού της μεγέθους προκαλεί ήδη τριγμούς στις παραδοσιακά οικονομικές υπερδυνάμεις όπως οι ΗΠΑ και η ΕΕ, πυροδοτώντας κοινωνικά προβλήματα και πολιτικές ζυμώσεις. Αυτό της επιτρέπει να εκσυγχρονιστεί, καθιστώντας τον ρόλο της σε θέματα περιφερειακής και παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, εξαιρετικά σημαντικό. Όλο αυτό το πλαίσιο καθιστά την εθνική και παγκόσμια στρατηγική της Κίνας ένα εξόχως σημαντικό πεδίο διερεύνησης

3.2. Οικονομία

Ο Μάο, με την ανάληψη της εξουσίας το 1949, ξεκίνησε ένα φιλόδοξο οικονομικό πρόγραμμα για την ανοικοδόμηση της χώρας, γνωστό ως «το μεγάλο άλμα προς τα εμπρός». Με το πρόγραμμα αυτό, απέβλεπε στην κινητοποίηση των αγροτών, με τη δημιουργία αυτόνομων παραγωγικών μονάδων. Οι αγρότες ωθήθηκαν στο να ασχοληθούν με τα έργα υποδομής και τη βιομηχανία, μειώνοντας το ανθρώπινο δυναμικό της υπαίθρου και δημιουργώντας ένα μεγάλο πλήθος ανειδίκευτων εργατών, συγκεντρωμένων στις μεγαλουπόλεις (Παπασωτηρίου 2013). Πριν από την έναρξη των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και της απελευθέρωσης του εμπορίου πριν από σχεδόν 40 χρόνια, η Κίνα διατήρησε πολιτικές που συνέβαλλαν στο να διατηρείται η οικονομία πολύ φτωχή, στάσιμη, κεντρικά ελεγχόμενη, εξαιρετικά αναποτελεσματική και σχετικά απομονωμένη από την παγκόσμια οικονομία.

Από το άνοιγμα στο εξωτερικό εμπόριο και τις επενδύσεις και την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στην ελεύθερη αγορά το 1979, η Κίνα συγκαταλέγεται στις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στον κόσμο, με την αύξηση του πραγματικού ετήσιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κατά μέσο όρο 9,5% έως το 2018. Αυτή η ανάπτυξη έδωσε τη δυνατότητα στην Κίνα, κατά μέσο όρο, να διπλασιάζει το ΑΕΠ της κάθε οκτώ χρόνια και βοήθησε να βγουν περίπου 800 εκατομμύρια άνθρωποι από τη φτώχεια. Η Κίνα έχει γίνει η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο (με βάση την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης), κατασκευαστής, έμπορος και κάτοχος συναλλαγματικών αποθεμάτων. Αυτό με τη σειρά του έχει καταστήσει την Κίνα να μεταμορφωθεί σε σημαντικό εμπορικό εταίρο των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Κίνα, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο, τη μεγαλύτερη πηγή εισαγωγών, λαθών

και την τρίτη μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά των ΗΠΑ. Η Κίνα είναι επίσης ο μεγαλύτερος ξένος κάτοχος τίτλων του Υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ, οι οποίοι βοηθούν στη χρηματοδότηση του ομοσπονδιακού χρέους και τη διατήρηση των αμερικανικών επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα.

Καθώς η οικονομία της Κίνας έχει ωριμάσει, η ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ της έχει επιβραδυνθεί σημαντικά, από 14,2% το 2007 σε 6,6% το 2018, και αυτή η ανάπτυξη έχει προβλεφθεί από το ΔΝΤ να μειωθεί στο 5,5% έως το 2024. Η κινεζική κυβέρνηση ενστερνίστηκε την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, αναφέροντάς την ως το «νέο κανονικό» και αναγνωρίζοντας την ανάγκη για την Κίνα να υιοθετήσει ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης που θα βασίζεται λιγότερο στις πάγιες επενδύσεις και τις εξαγωγές και περισσότερο στην ιδιωτική κατανάλωση, τις υπηρεσίες και την καινοτομία για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες για να αποφύγει η Κίνα να υποπέσει στην «παγίδα του μεσαίου εισοδήματος» που συμβαίνει όταν οι χώρες επιτυγχάνουν ένα συγκεκριμένο οικονομικό επίπεδο αλλά αρχίζουν να βιώνουν απότομα ότι μειώνονται τα ποσοστά οικονομικής ανάπτυξης επειδή δεν είναι σε θέση να υιοθετήσουν νέες προσεγγίσεις.

Η αυξανόμενη παγκόσμια οικονομική επιρροή της Κίνας και οι οικονομικές και εμπορικές πολιτικές που διατηρεί έχουν σημαντικές επιπτώσεις για τις Ηνωμένες Πολιτείες και, ως εκ τούτου, παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για το Κογκρέσο. Ενώ η Κίνα είναι μια μεγάλη και αναπτυσσόμενη αγορά για τις αμερικανικές επιχειρήσεις, η ατελής μετάβασή της σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς έχει οδηγήσει σε οικονομικές πολιτικές που θεωρούνται επιβλαβείς για τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ, όπως οι βιομηχανικές πολιτικές και η κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας.

3.3. Εξέλιξη Στρατηγικής Κίνας

Η σχετική έλλειψη κράτους δικαίου στην Κίνα έχει οδηγήσει σε εκτεταμένη κυβερνητική διαφθορά, χρηματοοικονομική κερδοσκοπία και κακή κατανομή επενδυτικών κεφαλαίων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι κυβερνητικές «συνδέσεις», όχι οι δυνάμεις της αγοράς, είναι ο κύριος καθοριστικός παράγοντας των επιτυχημένων εταιρειών στην Κίνα.

Πολλές εταιρείες των ΗΠΑ δυσκολεύονται να δραστηριοποιηθούν στην Κίνα επειδή οι κανονισμοί γενικά δεν είναι συνεπείς ή διαφανείς, οι συμβάσεις δεν επιβάλλονται εύκολα και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προστατεύονται (λόγω της έλλειψης ανεξάρτητου δικαστικού συστήματος).

Επιπρόσθετα, οι ελλείψεις διαφάνειας και τα περιστατικά διαφθοράς που εντοπίζονται στον κινεζικό κυβερνητικό μηχανισμό, περιορίζουν τον ανταγωνισμό και υπονομεύουν την αποτελεσματική κατανομή αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία. Σχετικό δημοσίευμα των New York Times ανέφερε ότι η οικογένεια του (πρώην) Κινέζου πρωθυπουργού Wen Jiabao έλεγχε περιουσιακά στοιχεία αξίας τουλάχιστον 2,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Αντίστοιχα ερευνητές διαπίστωσαν ότι μεταξύ του 2001 και 2010, η Κίνα ήταν η μεγαλύτερη πηγή παράνομων εκροών κεφαλαίων στον κόσμο με 3,8 τρισεκατομμύρια δολάρια. Το 2012 έρευνα του Global Attitudes Project του Pew Research Center ανέφερε ότι το 50% των ερωτηθέντων είπε ότι οι διεφθαρμένοι αξιωματούχοι είναι ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα (από 39% το 2008).⁷⁹ Κινέζοι αξιωματούχοι συχνά αναγνωρίζουν τη διαφθορά της κυβέρνησης ως τη μεγαλύτερη απειλή για το Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα και το κράτος. Το όργανο παρακολούθησης της κινεζικής κυβέρνησης για την καταπολέμηση της διαφθοράς ανέφερε ότι 106.000 αξιωματούχοι κρίθηκαν ένοχοι για διαφθορά το 2009.

Από την ανάληψη της εξουσίας το 2012, ο Κινέζος Σι Τζινπίνγκ έχει πραγματοποιήσει εκτεταμένη προσπάθεια κατά της διαφθοράς. Η Κίνα φέρεται να έχει επιδιώξει συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες για να επιτύχει την εκδίωξη 150 φερόμενων διεφθαρμένων αξιωματούχων που έχουν καταφύγει στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι οι κυβερνητικές εκστρατείες κατά της διαφθοράς χρησιμοποιούνται κυρίως για το ξεκαθάρισμα πολιτικών λογαριασμών με αξιωματούχους που δεν ευνοούν. Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι η προσπάθεια του Προέδρου Σι Τζινπίνγκ για την καταπολέμηση της διαφθοράς αφορά περισσότερο στην εδραίωση της δικής του κυβερνητικής σταθεράς, παρά στην καθιέρωση μεταρρυθμίσεων. Επιπλέον, υπάρχουν ορισμένοι δείκτες ότι η τρέχουσα εκστρατεία κατά της διαφθοράς μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην κινεζική οικονομία, λόγω

δισταγμού από ορισμένους τοπικούς αξιωματούχους. Η επιδίωξη έργων που πιστεύουν ότι θα οδηγήσει σε έλεγχο από την κεντρική κυβέρνηση. Πολλοί παρατηρητές υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί να σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος κατά της κυβερνητικής διαφθοράς χωρίς μεγαλύτερη κυβερνητική διαφάνεια, σύστημα ελέγχων και ισορροπιών, ελεύθερο Τύπο, ελευθερία στο Διαδίκτυο και ανεξάρτητο δικαστικό σύστημα. Τον Οκτώβριο του 2014, η Κίνα πραγματοποίησε την τέταρτη Ολομέλεια της 18ης Διάσκεψης του Κόμματος. Η συνάντηση επικεντρώθηκε στην ανάγκη ενίσχυσης του κράτους δικαίου στην Κίνα, αλλά τόνισε τον ηγετικό ρόλο του Κομμουνιστικού Κόμματος στο νομικό σύστημα.

Η Κίνα διατηρεί μια αδύναμη και σχετικά αποκεντρωμένη κυβερνητική δομή για τη ρύθμιση της οικονομικής δραστηριότητας. Οι νόμοι και οι κανονισμοί συχνά δεν επιβάλλονται ή αγνοούνται από τους τοπικούς κυβερνητικούς αξιωματούχους. Ως αποτέλεσμα, πολλές εταιρείες έκαναν περικοπές προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη. Αυτό οδήγησε σε πολλαπλασιασμό μη ασφαλών τροφίμων και καταναλωτικών προϊόντων που πωλούνται στην Κίνα ή εξάγονται στο εξωτερικό. Η έλλειψη επιβολής των νόμων για την ασφάλεια των τροφίμων από την κυβέρνηση οδήγησε σε μαζική ανάκληση του βρεφικού γάλακτος που ήταν μολυσμένο με μελαμίνη που φέρεται να σκότωσε τουλάχιστον τέσσερα παιδιά και αρρώστησε επιπλέον 53.000 το 2008. Ο Δείκτης Αντίληψης Διαφθοράς (CPI⁷) της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2016 κατέταξε την Κίνα στην 80η θέση από 176 χώρες και περιοχές, από την 79η θέση το 2016.

Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι οι δημογραφικές πολιτικές της Κίνας και ιδιαίτερα η πολιτική για το ένα παιδί (που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1979), αρχίζουν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην κινεζική οικονομία. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την μελέτη του Παγκόσμιου Ινστιτούτου McKinsey, το ποσοστό γονιμότητας της Κίνας μειώθηκε από περίπου 5,8 γεννήσεις ανά γυναίκα το 1964 σε 1,6 το 2012. Αυτό έχει ασκήσει στη σημερινή εποχή επιρροή στο μέγεθος του κινεζικού εργατικού δυναμικού.

---

⁷ CPI: Corruption Perceptions Index

Η ύπαρξη μεγάλου και υποαπασχολούμενου εργατικού δυναμικού ήταν ένας σημαντικός παράγοντας για την ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας όταν εισήχθησαν για πρώτη φορά οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Ένα τόσο μεγάλο εργατικό δυναμικό σήμαινε ότι οι εταιρείες στην Κίνα είχαν πρόσβαση σε μια σχεδόν ατελείωτη προσφορά εργατικού δυναμικού χαμηλού κόστους, κάτι που βοήθησε πολλές επιχειρήσεις να γίνουν πιο κερδοφόρες, γεγονός που οδήγησε την ενίσχυση των επενδύσεων και της παραγωγής. Ορισμένοι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι η Κίνα αρχίζει να χάνει αυτό το εργασιακό πλεονέκτημα. Σύμφωνα με την κινεζική κυβέρνηση, το μέγεθος του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (ηλικίας 16 έως 59 ετών) κορυφώθηκε στα 925 εκατομμύρια το 2011, αλλά στη συνέχεια μειώθηκε για επτά συνεχόμενα χρόνια στα 897 εκατομμύρια το 2018. Η κινεζική κυβέρνηση προβλέπει ότι ο πληθυσμός σε ηλικία εργασίας θα μειωθεί σε 830 εκατομμύρια έως το 2030 και σε 700 εκατομμύρια έως το 2050. Εάν αυτές οι προβλέψεις αποδειχθούν ακριβείς, ο πληθυσμός σε ηλικία εργασίας της Κίνας θα μπορούσε να μειωθεί κατά 225 εκατομμύρια άτομα (2011-2050).

Η πολιτική του ενός παιδιού είχε επίσης ως αποτέλεσμα να προκύψει μια ταχέως γερασμένη κοινωνία στην Κίνα. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Brookings, η Κίνα έχει ήδη 180 εκατομμύρια άτομα ηλικίας άνω των 60 ετών και αυτό θα μπορούσε να φτάσει τα 240 εκατομμύρια έως το 2020 και τα 360 εκατομμύρια έως το 2030. Το μερίδιο πληθυσμού των ατόμων ηλικίας άνω των 60 ετών θα μπορούσε να φτάσει το 20% έως το 2020 και το 27% έως το 2030. Με τη μείωση του ενεργού πληθυσμού και την αύξηση του πληθυσμού των ηλικιωμένων, η κινεζική κυβέρνηση θα αντιμετωπίσει προκλήσεις προσπαθώντας να ενισχύσει την παραγωγικότητα των εργαζομένων (όπως η ενίσχυση της καινοτομίας και της τεχνολογίας προηγμένης τεχνολογίας ανάπτυξη) και την επέκταση των δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη και τις υπηρεσίες ηλικιωμένων. Το σύστημα Ηικου (εγγραφή νοικοκυριού) της Κίνας θέτει επίσης προκλήσεις για την κυβέρνηση.

Καθώς η οικονομία της Κίνας έχει ωριμάσει, η ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ της έχει επιβραδυνθεί σημαντικά, από 14,2% το 2007 σε 6,6% το 2018, και αυτή η ανάπτυξη προβλέπεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) να μειωθεί στο 5,5% έως το 2024. Η κινεζική κυβέρνηση, συνεπώς, έχει αγκαλιάσει την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, αναφέροντάς την ως το «νέο κανονικό» και αναγνωρίζοντας την ανάγκη να

υιοθετήσει ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης που θα βασίζεται λιγότερο στις πάγιες επενδύσεις και τις εξαγωγές και περισσότερο στην ιδιωτική κατανάλωση, τις υπηρεσίες και την καινοτομία για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες για να αποφύγει η Κίνα να χτυπήσει την «παγίδα του μεσαίου εισοδήματος», όταν οι χώρες επιτυγχάνουν ένα συγκεκριμένο οικονομικό επίπεδο αλλά αρχίζουν να βιώνουν απότομα τη μείωση των ποσοστών οικονομικής ανάπτυξης επειδή δεν είναι σε θέση να υιοθετήσουν νέες πηγές οικονομικής ανάπτυξης, όπως η καινοτομία.

Η κινεζική κυβέρνηση έχει θέσει την καινοτομία ως κορυφαία προτεραιότητα στον οικονομικό της σχεδιασμό μέσω μιας σειράς πρωτοβουλιών υψηλού προφίλ, όπως το "Made in China 2025", ένα σχέδιο που ανακοινώθηκε το 2015 για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό του μεταποιητικού τομέα της Κίνας σε 10 βασικούς τομείς μέσω εκτεταμένης κρατικής βοήθειας προκειμένου να καταστεί η Κίνα σημαντικός παγκόσμιος παίκτης. Ωστόσο, τέτοια μέτρα έχουν αυξήσει τις ανησυχίες ότι η Κίνα σκοπεύει να χρησιμοποιήσει βιομηχανικές πολιτικές για να μειώσει την εξάρτηση της χώρας από την ξένη τεχνολογία (συμπεριλαμβανομένου του αποκλεισμού ξένων εταιρειών στην Κίνα) και τελικά να κυριαρχήσει στις παγκόσμιες αγορές.

Το 2017, η κυβέρνηση Τραμπ ξεκίνησε μια έρευνα σχετικά με τις πολιτικές καινοτομίας και πνευματικής ιδιοκτησίας της Κίνας που θεωρήθηκαν επιβλαβείς για τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Στη συνέχεια αύξησε τους δασμούς κατά 25% σε εισαγωγές αξίας 250 δισεκατομμυρίων δολαρίων από την Κίνα, ενώ η Κίνα αύξησε τους δασμούς (από 5% έως 25%) σε εισαγωγές αξίας 110 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Τέτοια μέτρα μείωσαν απότομα το διμερές εμπόριο το 2019. Στις 10 Μαΐου 2019, ο Πρόεδρος Τραμπ ανακοίνωσε ότι εξετάζει το ενδεχόμενο να αυξήσει τους δασμούς σε όλα σχεδόν τα υπόλοιπα προϊόντα από την Κίνα. Μια παρατεταμένη και κλιμακούμενη εμπορική σύγκρουση μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κίνας θα μπορούσε να έχει αρνητικές συνέπειες για την κινεζική οικονομία.

Η αυξανόμενη παγκόσμια οικονομική επιρροή της Κίνας και οι οικονομικές και εμπορικές πολιτικές που διατηρεί έχουν σημαντικές επιπτώσεις για τις Ηνωμένες

Πολιτείες και, ως εκ τούτου, παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για το Κογκρέσο. Ενώ η Κίνα είναι μια μεγάλη και αναπτυσσόμενη αγορά για τις αμερικανικές επιχειρήσεις, η ατελής μετάβασή της σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς έχει οδηγήσει σε οικονομικές πολιτικές που θεωρούνται επιβλαβείς για τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ, όπως οι βιομηχανικές πολιτικές και η κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας των ΗΠΑ. Αυτή η έκθεση παρέχει φόντο για την οικονομική άνοδο της Κίνας· περιγράφει την τρέχουσα οικονομική της δομή· εντοπίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κίνα για τη διατήρηση της οικονομικής ανάπτυξης· και συζητά τις προκλήσεις, τις ευκαιρίες και τις επιπτώσεις της οικονομικής ανόδου της Κίνας για τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η άνοδος της Κίνας από μια φτωχή αναπτυσσόμενη χώρα σε μια μεγάλη οικονομική δύναμη σε περίπου τέσσερις δεκαετίες ήταν θεαματική. Από το 1979 (όταν ξεκίνησαν οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις) έως το 2017, το πραγματικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της Κίνας αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό σχεδόν 10%. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η Κίνα «βίωσε την ταχύτερη διαρκή επέκταση από μια μεγάλη οικονομία στην ιστορία—και έχει βγάλει περισσότερους από 800 εκατομμύρια ανθρώπους από τη φτώχεια». Η Κίνα έχει αναδειχθεί σε μεγάλη παγκόσμια οικονομική δύναμη. Για παράδειγμα, κατατάσσεται στην πρώτη θέση όσον αφορά το οικονομικό μέγεθος με βάση την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP), τη μεταποίηση προστιθέμενης αξίας, το εμπόριο εμπορευμάτων και τον κάτοχο συναλλαγματικών αποθεμάτων.

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας οδήγησε σε σημαντική αύξηση των διμερών εμπορικών δεσμών με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Σύμφωνα με εμπορικά στοιχεία των ΗΠΑ, το συνολικό εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών αυξήθηκε από 5 δισεκατομμύρια δολάρια το 1980 σε 660 δισεκατομμύρια δολάρια το 2018. Η Κίνα είναι επί του παρόντος ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος των Ηνωμένων Πολιτειών, η τρίτη μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά και η μεγαλύτερη πηγή εισαγωγών. Πολλές αμερικανικές εταιρείες έχουν εκτεταμένες δραστηριότητες στην Κίνα για να πουλήσουν τα προϊόντα τους στην ακμάζουσα κινεζική αγορά και να επωφεληθούν από το χαμηλότερο κόστος εργασίας για εξαγωγική παραγωγή για τους καταναλωτές με ποικιλία αγαθών χαμηλού κόστους. Οι μεγάλες αγορές τίτλων του Υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ από την Κίνα (που ανήλθαν συνολικά σε 1,1 τρισεκατομμύρια δολάρια τον Απρίλιο του 2019), επέτρεψαν

στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση να χρηματοδοτήσει τα δημοσιονομικά της ελλείμματα, τα οποία βοηθούν να διατηρηθούν τα επιτόκια των ΗΠΑ σχετικά χαμηλά.

Ωστόσο, η ανάδειξη της Κίνας ως σημαντικής οικονομικής δύναμης έχει προκαλέσει ανησυχία σε πολλούς πολιτικούς των ΗΠΑ. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι η Κίνα χρησιμοποιεί αθέμιτες εμπορικές πρακτικές (όπως ένα υποτιμημένο νόμισμα και επιδοτήσεις που δίνονται σε εγχώριους παραγωγούς) για να πλημμυρίσει τις αγορές των ΗΠΑ με αγαθά χαμηλού κόστους και ότι τέτοιες πρακτικές απειλούν τις θέσεις εργασίας, τους μισθούς και το βιοτικό επίπεδο των ΗΠΑ. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η αυξανόμενη χρήση βιομηχανικών πολιτικών από την Κίνα για την προώθηση και προστασία ορισμένων εγχώριων κινεζικών βιομηχανιών ή επιχειρήσεων που ευνοούνται από την κυβέρνηση και η αποτυχία της να λάβει αποτελεσματικά μέτρα κατά της εκτεταμένης παραβίασης και κλοπής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των ΗΠΑ από την Κίνα, απειλεί να υπονομεύσει την ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών έντασης IP των ΗΠΑ. Επιπλέον, ενώ η Κίνα έχει γίνει μια μεγάλη και αναπτυσσόμενη αγορά για τις αμερικανικές εξαγωγές, οι επικριτές υποστηρίζουν ότι πολλά εμπορικά και επενδυτικά εμπόδια περιορίζουν τις ευκαιρίες για τις αμερικανικές εταιρείες να πωλούν στην Κίνα ή τις αναγκάζουν να δημιουργήσουν εγκαταστάσεις παραγωγής στην Κίνα ως το τίμημα της επιχειρηματικής δραστηριότητας εκεί.

Η κινεζική κυβέρνηση θεωρεί ότι η υλοποίηση μεταρρυθμίσεων που ευνοούν το καθεστώς μια αναπτυσσόμενης οικονομίας, αποτελεί στρατηγική πολιτική ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της κοινωνικής σταθερότητας. Ωστόσο, η Κίνα αντιμετωπίζει μια σειρά από σημαντικές οικονομικές προκλήσεις που θα μπορούσαν να περιορίσουν τη μελλοντική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένων στρεβλωτικών οικονομικών πολιτικών που είχαν ως αποτέλεσμα την υπερβολική εξάρτηση από πάγιες επενδύσεις και τις εξαγωγές για την οικονομική ανάπτυξη (και όχι από τη ζήτηση των καταναλωτών), την κρατική υποστήριξη για κρατικές επιχειρήσεις, το αδύναμο τραπεζικό σύστημα, τη διεύρυνση των εισοδηματικών διαφορών, την αυξανόμενη ρύπανση και τη σχετική έλλειψη κράτους δικαίου στην Κίνα.

Έχοντας αναγνωρίσει αυτά τα προβλήματα οι κινέζοι αξιωματούχοι έχουν δεσμευτεί να τα αντιμετωπίσουν, εφαρμόζοντας πολιτικές για την αύξηση του ρόλου της αγοράς στην οικονομία, την τόνωση της καινοτομίας, την κινητήρια δύναμη της οικονομίας στις καταναλωτικές δαπάνες, την επέκταση της κάλυψης του δικτύου κοινωνικής ασφάλειας, την ενθάρρυνση της ανάπτυξης λιγότερο ρυπογόνων βιομηχανιών (όπως οι υπηρεσίες) και την καταπολέμηση της διαφθοράς της επίσημης κυβέρνησης. Η ικανότητα της κινεζικής κυβέρνησης να εφαρμόσει τέτοιες μεταρρυθμίσεις πιθανότατα θα καθορίσει εάν η Κίνα μπορεί να συνεχίσει να διατηρεί τους σχετικά ταχείς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης ή αντ' αυτού θα αρχίσει να έχει σημαντικά χαμηλότερους.

Η αυξανόμενη οικονομική ισχύς της Κίνας την οδήγησε να συμμετέχει ολοένα και περισσότερο στις παγκόσμιες οικονομικές πολιτικές και έργα, ιδίως στην ανάπτυξη υποδομών. Η πρωτοβουλία Belt and Road της Κίνας (BRI⁸) αντιπροσωπεύει μια φιλόδοξη στρατηγική κίνησή της για τη χρηματοδότηση υποδομών σε όλη την Ασία, την Ευρώπη, την Αφρική και πέρα από αυτήν. Εάν επιτύχουν, οι οικονομικές πρωτοβουλίες της Κίνας, θα ήταν εφικτή η σημαντική επέκταση των εξαγωγικών και επενδυτικών αγορών για την Κίνα και να αυξήσουν την «ήπια ισχύ» της παγκοσμίως. Αν και δεν υπάρχει λεπτομερής χάρτης του "One Belt, One Road", το σχέδιο περιλαμβάνει περιοχές που ανήκουν τόσο εντός των γεωγραφικών ορίων της Κίνας όσο και εκτός αυτών. Περιλαμβάνει σχεδόν όλες τις επαρχίες, τις κύριες πόλεις και τις εσωτερικές και παράκτιες κινεζικές περιοχές, υποδεικνύοντας ότι πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο έργο που επιδιώκει να συμβάλει στην ανάπτυξη Κίνας στο σύνολό της. Ο Δρόμος του Μεταξιού εκτείνεται έξω από την Κίνα σε τρεις ηπείρους: την Ασία, την Ευρώπη και την Αφρική. Η πρωτοβουλία της Κίνας για τον λεγόμενο «θαλάσσιο μεταξωτό δρόμο του 21ου αιώνα» στοχεύει στην ανάπτυξη λιμανιών στη Νοτιοανατολική Ασία, γύρω από τον Ινδικό Ωκεανό και στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου (van der Putten & Meijnders, 2015). Η συμμετοχή της Κίνας σε λιμάνια και άλλες θαλάσσιες υποδομές πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο των ευρύτερων δραστηριοτήτων υποδομής της στο πλαίσιο του προγράμματος «One Belt, One Road». Οι θαλάσσιες και σιδηροδρομικές αρτηρίες είναι αναγκαίο να

---

⁸ BRI: Belt and Road Initiative

αλληλοσυμπληρώνονται και ανοίγουν από κοινού νέους εμπορικούς δεσμούς μεταξύ των περιοχών (Cameron, 2015).

Οι λόγοι ταχείας οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας

Οι οικονομολόγοι έχουν αποδώσει ένα μεγάλο μέρος της ραγδαίας εξέλιξης της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας σε δύο βασικούς παράγοντες: τις επενδύσεις κεφαλαίου μεγάλης κλίμακας (που χρηματοδοτούνται από μεγάλες εγχώριες αποταμιεύσεις και ξένες επενδύσεις) και τη ραγδαία άνοδο που σημειώθηκε στην παραγωγικότητα. Αυτοί οι δύο παράγοντες φαίνεται να συμπορεύονται. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις ώθησαν στο να γίνει η οικονομία πιο αποτελεσματική, που ενίσχυσε την παραγωγή και αύξησε τους πόρους για πρόσθετες επενδύσεις στην οικονομία.

Η Κίνα έχει ιστορικά διατηρήσει υψηλό ποσοστό αποταμίευσης. Με την απαρχή των μεταρρυθμίσεων το 1979, η αποταμίευση που λάμβανε χώρα σε εγχώριο επίπεδο ανερχόταν στο 32% του ΑΕΠ. Ωστόσο, η πλειοψηφία των κινεζικών αποταμιεύσεων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου είναι προερχόμενες από τα κέρδη των κρατικών επιχειρήσεων, που χρησιμοποιήθηκαν από την κεντρική κυβέρνηση για εγχώριες επενδύσεις. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες περιελάμβαναν την αποκέντρωση της οικονομικής παραγωγής, οδήγησαν σε σημαντική αύξηση της αποταμίευσης των κινεζικών νοικοκυριών καθώς και των εταιρικών αποταμιεύσεων. Ως αποτέλεσμα, η ακαθάριστη αποταμίευση της Κίνας ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι η πιο υψηλή ανάμεσα στις μεγάλες οικονομίες. Το μεγάλο επίπεδο των αποταμιεύσεων σε εγχώριο επίπεδο έδωσε στην Κίνα τη δυνατότητα να στηρίξει το υψηλό επίπεδο επενδύσεων. Στην πραγματικότητα, τα επίπεδα ακαθάριστης εγχώριας αποταμίευσης της Κίνας είναι πολύ μεγαλύτερη από τα επίπεδα εγχώριων επενδύσεων της και αυτό συνέβαλλε στο να κατασταθεί η Κίνα παγκόσμιος δανειστής.

Αρκετοί οικονομολόγοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα κέρδη παραγωγικότητας (δηλαδή, οι αυξήσεις στην αποδοτικότητα) ήταν ένας άλλος εξέχουσας σημασίας παράγοντας στην ραγδαία εξέλιξη της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας. Οι βελτιώσεις

στην παραγωγικότητα προκλήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την ανακατανομή των πόρων σε πιο παραγωγικές χρήσεις, ειδικά σε τομείς που παλαιότερα ελέγχονταν σε μεγάλο βαθμό από την κεντρική κυβέρνηση, όπως η γεωργία, το εμπόριο και οι υπηρεσίες. Για παράδειγμα, οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις ενίσχυσαν την παραγωγή, ελευθερώνοντας τους εργαζομένους να αναζητήσουν απασχόληση στον πιο παραγωγικό μεταποιητικό τομέα. Η αποκέντρωση της οικονομίας από την Κίνα οδήγησε στην άνοδο των μη κρατικών επιχειρήσεων (όπως οι ιδιωτικές εταιρείες), οι οποίες έτειναν να επιδιώκουν πιο παραγωγικές δραστηριότητες από τις κεντρικά ελεγχόμενες κρατικές επιχειρήσεις και ήταν πιο προσανατολισμένες στην αγορά και πιο αποτελεσματικές. Επιπλέον, μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας (κυρίως ο εξαγωγικός τομέας) ήταν εκτεθειμένο σε ανταγωνιστικές δυνάμεις. Οι τοπικές και επαρχιακές κυβερνήσεις είχαν τη δυνατότητα να ιδρύσουν και να λειτουργήσουν διάφορες επιχειρήσεις χωρίς παρέμβαση της κυβέρνησης. Επιπλέον, οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην Κίνα έφεραν μαζί τους νέα τεχνολογία και διαδικασίες που προήγαγαν την αποτελεσματικότητα (Πετρόπουλος 2019).

Ωστόσο, καθώς η τεχνολογική ανάπτυξη της Κίνας αρχίζει να συνάδει με τις μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες (δηλαδή, μέσω της υιοθέτησης ξένης τεχνολογίας), το επίπεδο παραγωγικότητας της και επομένως η άνοδος του πραγματικού ΑΕΠ θα μπορούσε να επιβραδυνθεί σε σημαντικό βαθμό από τα ιστορικά της επίπεδα, εκτός εάν η Κίνα γίνει εξέχουσα σημασίας κέντρο για τη νέα τεχνολογία και την καινοτομία ή/και θέτει σε εφαρμογή νέες ολοκληρωμένες οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Αρκετές αναπτυσσόμενες οικονομίες (κυρίως αρκετές στην Ασία και τη Λατινική Αμερική) γνώρισαν ραγδαία οικονομική ανάπτυξη κατά τη χρονική περίοδο του 1960 και του 1970 θέτοντας σε εφαρμογή ορισμένες από τις ίδιες πολιτικές που η Κίνα έχει χρησιμοποιήσει μέχρι σήμερα για την ανάπτυξη της οικονομίας της, όπως μέτρα για την τόνωση των εξαγωγών και την προώθηση και την προστασία ορισμένων βιομηχανιών. Ωστόσο, σε κάποιο σημείο της ανάπτυξής τους, κάποιες από αυτές τις χώρες άρχισαν να βιώνουν οικονομική στασιμότητα (ή πολύ πιο αργή ανάπτυξη συγκριτικά με τα προηγούμενα επίπεδα) για παρατεταμένο χρονικό διάστημα, ένα φαινόμενο που περιγράφεται από τους οικονομολόγους ως η «παγίδα του μεσαίου εισοδήματος». Αυτό σημαίνει ότι αρκετές αναπτυσσόμενες (χαμηλού εισοδήματος) οικονομίες ήταν εφικτό να μεταβούν σε μια

οικονομία μεσαίου εισοδήματος, αλλά επειδή δεν κατέστη δυνατό να διατηρήσουν υψηλά επίπεδα κερδών παραγωγικότητας (εν μέρει, επειδή δεν ήταν εφικτό να έρθουν αντιμέτωπες με τις διαρθρωτικές ανεπάρκειες της οικονομίας), δεν επιτεύχθη να μεταβεί σε μια οικονομία υψηλού εισοδήματος (Μπλαβούκος 2013).

3.4. Η Εξωτερική Πολιτική της Κίνας Σήμερα

Οι αρχικές σύγχρονες διμερείς σχέσεις έλαβαν επιρροή ως επί το πλείστο από τον Ψυχρό Πόλεμο και την ιδεολογία του κομμουνισμού. Η Κίνα είχε αρχικά στενούς δεσμούς με το κίνημα κατά του Απαρτχάιντ και την απελευθέρωση, το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο (ANC⁹), στη Νότια Αφρική, αλλά καθώς οι σχέσεις της Κίνας με τη Σοβιετική Ένωση επιδεινώθηκαν και το ANC πλησίαζε τη Σοβιετική Ένωση, η Κίνα απομακρύνθηκε από το ANC προς το Παναφρικανικό Κογκρέσο. Η Κίνα υιοθέτησε πολλές αρχές, μεταξύ των οποίων η υποστήριξη της ανεξαρτησίας των αφρικανικών χωρών ενώ επενδύει σε έργα υποδομής. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Σομαλίας καθιέρωσε καλές σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση σε όλη την εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Όταν η Σομαλία προσπάθησε να δημιουργήσει μια Μεγάλη Σομαλία, κήρυξε τον πόλεμο στην Αιθιοπία, με τη βοήθεια της Σοβιετικής Ένωσης, η Σομαλία πήρε το Ogaden σε τρεις μήνες, αλλά η Σοβιετική Ένωση μετατόπισε την υποστήριξή της από τη Σομαλία στην Αιθιοπία και η Αιθιοπία ανέκτησε την περιοχή Ogaden. Αυτό εξόργισε τον Siad Barre και έδιωξε όλους τους Σοβιετικούς συμβούλους και πολίτες από τη Σομαλία, αλλά η Σομαλία διατηρούσε καλές σχέσεις με την Κίνα, η οποία ήταν διαχωρισμένη με τον παραδοσιακό σοβιετικό κομμουνισμό. Η Κίνα και το Ζαΐρ είχαν έναν κοινό στόχο στην Κεντρική Αφρική, δηλαδή να κάνουν ό,τι περνούν από το χέρι τους για να σταματήσουν τα σοβιετικά κέρδη στην περιοχή.

Το πολιτικό καθεστώς της Ταϊβάν (ROC¹⁰) υπήρξε βασικό πολιτικό ζήτημα για τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (ΛΔΚ). Το 1971, η υποστήριξη των αφρικανικών εθνών ήταν κρίσιμη για την ένταξη της ΛΔΚ στα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), αναλαμβάνοντας την έδρα

---

⁹ ANC: African National Congress

¹⁰ ROC: Republic of China όπως είναι η επίσημη διεθνής ονομασία της χώρας

της ROC στην Ταϊβάν. Ωστόσο, ενώ πολλές αφρικανικές χώρες όπως η Αλγερία, η Αίγυπτος και η Ζάμπια έχουν τονίσει την υποστήριξή τους στην πολιτική της ΛΔΚ για μία Κίνα, η Σουαζιλάνδη διατηρεί σχέσεις με την Ταϊπέι. Για την αναζήτηση μιας μόνιμης έδρας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για την Αφρική, η Νιγηρία, η πολυπληθέστερη αφρικανική χώρα, βασίζεται στην κινεζική υποστήριξη, ενώ η Αίγυπτος προσβλέπει στην υποστήριξη των ΗΠΑ.

Το 1980, ο συνολικός σινο-αφρικανικός όγκος εμπορίου ήταν 1 δισεκατομμύριο δολάρια ΗΠΑ. Μέχρι το 1999, είχε φτάσει τα 6,5 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Μέχρι το 2005, το συνολικό σινο-αφρικανικό εμπόριο είχε φτάσει τα 39,7 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ πριν εκτιναχθεί στα 55 δισεκατομμύρια δολάρια το 2006, καθιστώντας την Κίνα τον δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Αφρικής μετά τις ΗΠΑ, οι οποίες είχαν εμπόριο αξίας 91 δισεκατομμυρίων δολαρίων με αφρικανικά έθνη. Η Κίνα πέρασε επίσης τον παραδοσιακό αφρικανικό οικονομικό εταίρο και πρώην αποικιακή δύναμη Γαλλία, η οποία είχε εμπόριο αξίας 47 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Το 2010, το εμπόριο μεταξύ Αφρικής και Κίνας ανερχόταν σε 114 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ και το 2011, 166,3 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Τους πρώτους 10 μήνες του 2012 ήταν 163,9 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Από το 1997, περίπου 40 Αφρικανοί αρχηγοί κρατών έχουν επισκεφθεί την Κίνα. Η υπουργική συνάντηση, Φόρουμ για τη Συνεργασία Κίνας-Αφρικής (FOCAC), που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο τον Οκτώβριο του 2000 ήταν ο πρώτος συλλογικός διάλογος μεταξύ Κίνας και αφρικανικών εθνών.

Η στρατιωτική συνεργασία χρονολογείται από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όταν η Κίνα ήθελε να βοηθήσει τα αφρικανικά απελευθερωτικά κινήματα. Εκτός από ορισμένους παραδοσιακούς συμμάχους όπως η Σομαλία και η Τανζανία, η Κίνα είχε επίσης στρατιωτικούς δεσμούς με αδέσμευτες χώρες όπως η Αίγυπτος. Στρατιωτικός εξοπλισμός αξίας 142 εκατομμυρίων δολαρίων πουλήθηκε σε αφρικανικές χώρες μεταξύ 1955 και 1977. Δύο δεκαετίες μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι στρατιωτικές σχέσεις βασίζονται πλέον σε επιχειρηματικά συμφέροντα και όχι σε ιδεολογία.

Το 2004, η Κίνα ανέπτυξε περίπου 1.500 στρατιώτες κάτω από την ομπρέλα του ΟΗΕ, που εστάλησαν μεταξύ της Λιβερίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό. Η

Κίνα είναι επίσης παρούσα μέσω των στρατιωτικών της ακόλουθους. από το 2007, έχει 14 ακόλουθους σε 14 διαφορετικές αφρικανικές χώρες, ενώ υπάρχουν 18 αφρικανικές χώρες που διατηρούν τους ακόλουθούς τους στο Πεκίνο. Εκτός από την ειρήνη, η Κίνα παρέχει στρατιωτική εκπαίδευση και εξοπλισμό σε λίγες χώρες, αν και αυτό δεν απαιτεί την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων.

Λόγω των χαμηλών τιμών των κινεζικής κατασκευής όπλων και στρατιωτικού εξοπλισμού, ένας αυξανόμενος αριθμός αφρικανικών χωρών μετατόπισε την πηγή προμήθειας από παραδοσιακούς παρόχους, όπως η Ρωσία, στην Κίνα. Ωστόσο, η πώληση όπλων σε ορισμένα κράτη που κατηγορούνται από δυτικές χώρες για εγκλήματα πολέμου, όπως το Σουδάν, έχουν προκαλέσει κριτική στη Δύση κάτι που θα αναλυθεί παρακάτω. Το παράδειγμα της Ζιμπάμπουε είναι σχετικό. Οι σχέσεις μεταξύ της Κίνας και του καθεστώτος του Ρόμπερτ Μουγκάμπε στη Ζιμπάμπουε έχουν επίσης αποτελέσει το επίκεντρο κριτικής από μερικές δυτικές χώρες. Η Κίνα κατηγορήθηκε ότι προμήθευε τη Ζιμπάμπουε με μαχητικά αεροσκάφη, οχήματα και άλλο στρατιωτικό εξοπλισμό. Η Κίνα δήλωσε το 2007 ότι σταματά κάθε είδους βοήθεια και περιορίζει τη βοήθεια στην ανθρωπιστική βοήθεια. Τον Ιούλιο του 2008, η κινεζική διπλωματία ζήτησε από τον Μουγκάμπε «να συμπεριφερθεί», αν και οι επικριτές θεωρούν ότι είναι ένας τρόπος για την Κίνα να προστατεύσει τα συμφέροντά της στη χώρα σε περίπτωση αλλαγής καθεστώτος.

Ο ρόλος της Κίνας στην Αφρική έχει προκαλέσει πολλές επικρίσεις, συμπεριλαμβανομένων κατηγοριών για νεοαποικιοκρατία και φυλετικές διακρίσεις. Ως απάντηση σε μια τέτοια κριτική, η Κίνα εξέδωσε τις Εννέα Αρχές για την Ενθάρρυνση και την Τυποποίηση των Επενδύσεων στις Υπερπόντιες Επιχειρήσεις, έναν χάρτη και οδηγό συμπεριφοράς για τις κινεζικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό. Άλλες επικρίσεις περιλαμβάνουν την πλημμύρα των αφρικανικών αγορών με προϊόντα χαμηλού κόστους κινεζικής παραγωγής, βλάπτοντας έτσι την ανάπτυξη και την επιβίωση των τοπικών βιομηχανιών και επιχειρήσεων. Οι κινεζικές εταιρείες, ειδικά οι κρατικές, έχουν μια ασυνήθιστη δομή: αποτελούν ένα υβρίδιο εταιρικής οργάνωσης και κυβερνητικού υπουργείου. Η σχέση τους με το Κόμμα και τον κεντρικό κυβερνητικό μηχανισμό δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ως υποταγμένη.

3.5. Η Εσωτερική Ισορροπία της Κίνας Σήμερα

Τα τελευταία χρόνια, τα συμφέροντα των κινεζικών κρατικών επιχειρήσεων έχουν αποκλίνει από αυτά του Κόμματος. Θυγατρικές κρατικών επιχειρήσεων, ιδίως εταιρείες ενέργειας, κατασκευών και κοινής ωφελείας, έχουν εισαχθεί σε χρηματιστήρια του εξωτερικού. Οι διαπραγματεύσεις έχουν αυξηθεί μεταξύ των κεντρικών κυβερνητικών ιδρυμάτων και των κρατικών επιχειρήσεων με γνώμονα τα κέρδη. Για παράδειγμα, οι τρεις κινεζικές εθνικές εταιρείες πετρελαίου μπλοκάρουν συνεχώς τις προσπάθειες για τη σύσταση Υπουργείου Ενέργειας. Κάθε εταιρεία έχει το δικό της όραμα για τον τρόπο ρύθμισης του ενεργειακού τομέα και των μηχανισμών τιμολόγησης της Κίνας, καθώς και ισχυρή πολιτική υποστήριξη από μεμονωμένα μέλη της Μόνιμης Επιτροπής.

Πολλοί ειδικοί στην Κίνα έχουν σημειώσει την επικράτηση αυτών των διαφορών μεταξύ των κρατικών επιχειρήσεων και των προϊσταμένων τους –είτε του Κόμματος είτε των κεντρικών κυβερνητικών θεσμών– και το αποτέλεσμα κυματισμού σε όλους τους τομείς πολιτικής. Είναι σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ των διαφορετικών σχέσεων μεταξύ των οργάνων της κεντρικής κυβέρνησης, της ηγεσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας (CPC¹¹) και των κρατικών επιχειρήσεων. Το Κόμμα έχει εξουσία επί του μηχανισμού της κεντρικής κυβέρνησης όσον αφορά τους διορισμούς προσωπικού και την κατανομή των πόρων. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ κρατικών επιχειρήσεων και κεντρικής κυβέρνησης δεν είναι τόσο απλή. Ενώ τα κεντρικά όργανα του Πεκίνου έχουν κάποια εξουσία και μπορούν να ορίσουν τις παραμέτρους για τις οικονομικές δεσμεύσεις των κρατικών επιχειρήσεων, οι τελευταίες παρακάμπτουν τακτικά τους κυβερνητικούς θεσμούς και αντ' αυτού επικοινωνούν απευθείας με τα μέλη της Μόνιμης Επιτροπής.

Ορισμένες κρατικές επιχειρήσεις και ιδρύματα της κεντρικής κυβέρνησης έχουν το ίδιο γραφειοκρατικό καθεστώς υπό το Κρατικό Συμβούλιο, αν και οι κρατικές επιχειρήσεις έχουν συχνά μεγαλύτερη πολιτική επιρροή και μεγαλύτερη οικονομική ικανότητα. Επιπλέον, οι κρατικές επιχειρήσεις δεν δέχονται πάντα αποφάσεις που λαμβάνονται από την κεντρική κυβέρνηση. Αντίθετα, βλέπουν τους κυβερνητικούς θεσμούς ως

---

¹¹ CPC: Communist Party of China

μεσολαβητές τους με την ηγεσία του Κόμματος, που θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν να προωθήσουν τα συμφέροντά τους κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής.

Το CPC έχει ενισχύσει τον μηχανισμό διακυβέρνησής του με στόχο τη ρύθμιση των οικονομικών δραστηριοτήτων των κρατικών επιχειρήσεων. Όσον αφορά τη διεκδίκηση του ελέγχου, το Κόμμα έχει τον τελευταίο λόγο στο διορισμό του διευθύνοντος συμβούλου (CEO) και του γραμματέα του κόμματος στις πιο ισχυρές κρατικές επιχειρήσεις. Το CPC επιλέγει τους επικεφαλής των SOE μέσω δύο κυβερνητικών υπηρεσιών: του Κεντρικού Τμήματος Οργάνωσης (CDO) (το αντίστοιχο του τμήματος ανθρώπινου δυναμικού της CPC) και της κρατικής επιτροπής εποπτείας και διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων (SASAC), η οποία διατυπώνει υποψήφιες συστάσεις.

Σύμφωνα με τη SASAC, οι πρόεδροι και οι διευθύνοντες σύμβουλοι των ισχυρότερων κρατικών επιχειρήσεων «διορίζονται άμεσα και αξιολογούνται από το Κόμμα». Οι επικεφαλής των κρατικών επιχειρήσεων διορίζονται σε βαθμό ισοδύναμο με έναν υπουργό του Κρατικού Συμβουλίου ή έναν κυβερνήτη επαρχίας. Στο πλαίσιο του κυβερνητικού μηχανισμού του Πεκίνου, η γραφειοκρατική κατάταξη είναι αποφασιστικής σημασίας για την αξιολόγηση της εξουσίας που έχει κάθε διορισμένος, ενώ η επαγγελματική εμπειρία ενός υποψηφίου είναι λιγότερο σημαντική. Οι Rosen και Hanemann υποστηρίζουν ότι «οι βασικές επιχειρηματικές συμφωνίες θα προσφέρουν στους CEO την ευκαιρία να ανυψώσουν την πολιτική τους θέση εντός του Κόμματος καθώς και τη γραφειοκρατική θέση ολόκληρης της εταιρείας στον κυβερνητικό μηχανισμό».

Η σύγκρουση προκύπτει όταν η πολιτική ατζέντα του Πεκίνου έρχεται σε αντίθεση με αυτή μιας κρατικής επιχείρησης. Η τυφλή υπακοή στις προτεινόμενες πολιτικές της κεντρικής κυβέρνησης μπορεί να διαβρώσει τα εμπορικά συμφέροντα μιας SOE ή να θέσει σε κίνδυνο την επιβίωσή της. Σε περιπτώσεις όπου μια κρατική επιχείρηση δεν διαθέτει επαρκείς πόρους από το Πεκίνο, θα διαπραγματευτεί με τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες για να προωθήσει μια αλλαγή στην ατζέντα πολιτικής. Περιστασιακά, εάν οι διαπραγματεύσεις αποτύχουν, οι κρατικές επιχειρήσεις είναι γνωστό ότι αγνοούν πλήρως τις αποφάσεις που λαμβάνονται από την κυβέρνηση. Αυτές οι ενέργειες έχουν εκτεταμένες επιπτώσεις.

Για παράδειγμα, οι πέντε μεγαλύτερες εταιρείες κοινής ωφέλειας της Κίνας (όσον αφορά τα στοιχεία ενεργητικού και την ικανότητα εγκατάστασης) – γνωστές ως «Big Five» – έχουν αντισταθεί σθεναρά στον καθορισμό ποσοστώσεων εκπομπών άνθρακα στο παρελθόν λόγω του μεριδίου τους στην αγορά παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με καύση άνθρακα. Η απροθυμία τους να συνεργαστούν με την κεντρική κυβέρνηση για τον καθορισμό στόχων εκπομπών έχει επιβραδύνει την υλοποίηση της ατζέντας της εσωτερικής πολιτικής του Πεκίνου για το κλίμα.

Τα κυβερνητικά τμήματα έχουν την εξουσία να διαθέσουν οικονομική υποστήριξη και ανθρώπινο δυναμικό σε κρατικές επιχειρήσεις, αλλά οι αποδέκτες ζητούν πάντα μεγαλύτερο μερίδιο πόρων σε αντάλλαγμα για την υποστήριξη των πολιτικών του Πεκίνου. Αυτό συχνά φέρνει απροσδόκητες επιπλοκές. Προηγούμενες διαπραγματεύσεις από κρατικές επιχειρήσεις έχουν βλάψει τη διεθνή συνεργασία και, με τη σειρά τους, τη φήμη των κινεζικών εταιρειών και της κινεζικής κυβέρνησης, όπως φαίνεται σε πολλά έργα που σχετίζονται με το BRI στην Ευρώπη. Επίσης, ώθησε ορισμένες χώρες, όπως η Ιταλία, να επανεξετάσουν τα υπάρχοντα μνημόνια συνεννόησης για το BRI.

Η Κίνα έχει αναδειχθεί ως ο μεγαλύτερος κατασκευαστής στον κόσμο σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα. Τα στοιχεία ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας αντικατοπτρίζουν την πραγματική αξία της μεταποίησης που έλαβε χώρα στη χώρα (δηλαδή, αφαιρούν την αξία των ενδιάμεσων εισροών και των πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή). Το 2016, η αξία του μεταποιητικού τομέα της Κίνας σε βάση ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας ήταν 49,2% υψηλότερη από το επίπεδο των ΗΠΑ. Η μεταποίηση παίζει πολύ σημαντικότερο ρόλο στην κινεζική οικονομία από ό,τι για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 2016, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία μεταποίησης της Κίνας ήταν ίση με το 28,7% του ΑΕΠ της, έναντι 11,6% για τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Στον Παγκόσμιο Δείκτη Ανταγωνιστικότητας Κατασκευής του 2016, η Deloitte (μια διεθνής εταιρεία συμβούλων) κατέταξε την Κίνα ως τον πιο ανταγωνιστικό κατασκευαστή στον κόσμο (από 40 χώρες), με βάση μια έρευνα στελεχών παγκόσμιας παραγωγής, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέλαβαν τη δεύτερη θέση (την τέταρτη 2010). Ο δείκτης διαπίστωσε ότι τα παγκόσμια στελέχη προέβλεψαν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ξεπεράσουν την Κίνα μέχρι το 2020 για να γίνουν η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον

κόσμο, κυρίως λόγω των μεγάλων επενδύσεών τους σε ταλέντο και τεχνολογία (π.χ. υψηλά επίπεδα δαπανών και δραστηριοτήτων E&A, παρουσία κορυφαίων πανεπιστημίων και μεγάλων ποσών επιχειρηματικών κεφαλαίων που επενδύονται σε προηγμένες τεχνολογίες). Από την άλλη πλευρά, ενώ η Κίνα αναμενόταν να παραμείνει μια σημαντική κατασκευαστική δύναμη λόγω των μεγάλων επιπέδων δαπανών E&A, της κίνησης προς υψηλότερης αξίας, προηγμένης κατασκευής, των κυβερνητικών πολιτικών για την προώθηση της καινοτομίας και μιας μεγάλης ομάδας αποφοίτων στην επιστήμη, την τεχνολογία, τη μηχανική και τα μαθηματικά, θεωρήθηκε ότι αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης της επιβράδυνσης της οικονομίας, της μείωσης της μεταποιητικής παραγωγής προστιθέμενης αξίας και της πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας σε αρκετούς κλάδους, του αυξανόμενου κόστους εργασίας και της ραγδαίας γήρανσης του πληθυσμού. Ως αποτέλεσμα, η Κίνα προβλεπόταν να πέσει στον δεύτερο πιο ανταγωνιστικό κατασκευαστή έως το 2020.

Γενικότερα, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) εκπονεί μια ετήσια έκθεση που αξιολογεί και κατατάσσει (βάσει ενός δείκτη) την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα ολόκληρης της οικονομίας μιας χώρας, με βάση παράγοντες που καθορίζουν το επίπεδο παραγωγικότητας μιας οικονομίας, η οποία με τη σειρά της καθορίζει το επίπεδο ευημερίας που μπορεί να επιτύχει η χώρα. Ο Παγκόσμιος Ανταγωνιστικός Δείκτης του WEF για το 2018 κατέταξε την Κίνα ως την 28η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο (από 140 οικονομίες), ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέλαβαν την πρώτη θέση.

Η Κίνα υφίσταται επί του παρόντος μια σημαντική αναδιάρθρωση του οικονομικού της μοντέλου. Οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν στο παρελθόν για να παράγουν ουσιαστικά ταχεία οικονομική ανάπτυξη με οποιοδήποτε κόστος ήταν πολύ επιτυχημένες. Ωστόσο, τέτοιες πολιτικές συνεπάγονται πολλά κόστη (όπως η έντονη ρύπανση, η διεύρυνση της εισοδηματικής ανισότητας, η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα σε πολλούς κλάδους, ένα αναποτελεσματικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, το αυξανόμενο εταιρικό χρέος και πολλές ανισοροπίες στην οικονομία) και επομένως το παλιό μοντέλο ανάπτυξης θεωρείται από πολλούς οικονομολόγους δεν είναι πλέον βιώσιμοι. Η Κίνα επιδίωξε να αναπτύξει ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης («το νέο κανονικό») που προωθεί μια πιο βιώσιμη (και λιγότερο δαπανηρή) οικονομική ανάπτυξη που δίνει μεγαλύτερη έμφαση

στην ιδιωτική κατανάλωση και την καινοτομία ως τους νέους μοχλούς της κινεζικής οικονομίας. Η εφαρμογή ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης που υποστηρίζει την υγιή οικονομική ανάπτυξη θα μπορούσε να αποδειχθεί πρόκληση, εκτός εάν η Κίνα είναι σε θέση να εφαρμόσει αποτελεσματικά νέες οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Πολλοί αναλυτές προειδοποιούν ότι χωρίς τέτοιες μεταρρυθμίσεις, η Κίνα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει μια περίοδο στασιμότητας της οικονομικής ανάπτυξης και του βιοτικού επιπέδου, μια κατάσταση που αναφέρεται από τους οικονομολόγους ως η «παγίδα του μεσαίου εισοδήματος».

Παρά την ιστορία τριών δεκαετιών της Κίνας με εκτεταμένες οικονομικές μεταρρυθμίσεις, οι Κινέζοι αξιωματούχοι υποστηρίζουν ότι η Κίνα είναι μια «σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς». Αυτό φαίνεται να δείχνει ότι η κυβέρνηση αποδέχεται και επιτρέπει τη χρήση των δυνάμεων της ελεύθερης αγοράς σε διάφορους τομείς για να βοηθήσει στην ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά η κυβέρνηση εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, «η Κίνα έχει γίνει ένας από τους πιο ενεργούς χρήστες βιομηχανικών πολιτικών και διοικήσεων στον κόσμο». Επιπλέον, αν και ο αριθμός των κρατικών επιχειρήσεων μειώθηκε απότομα, εξακολουθεί να κυριαρχεί σε ορισμένους τομείς (όπως το πετρέλαιο και η εξόρυξη, οι τηλεπικοινωνίες, οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, οι μεταφορές και διάφοροι βιομηχανικοί τομείς) και αξίζει να τονιστεί πως προστατεύεται από τον ανταγωνισμό· είναι οι κύριοι τομείς που ενθαρρύνονται για επενδύσεις στο εξωτερικό· και κυριαρχούν στις καταχωρίσεις στους χρηματιστηριακούς δείκτες της Κίνας. Μια μελέτη διαπίστωσε ότι οι κρατικές επιχειρήσεις αποτελούσαν το 50% των 500 μεγαλύτερων κατασκευαστικών εταιρειών στην Κίνα και το 61% των 500 κορυφαίων επιχειρήσεων του κλάδου των υπηρεσιών. Όχι μόνο οι κρατικές επιχειρήσεις κυριαρχούν στην οικονομία της Κίνας, αλλά και πολλές αρκετά μεγάλες για τα παγκόσμια πρότυπα. Η λίστα του Fortune για το 2016 με τις 500 μεγαλύτερες εταιρείες στον κόσμο περιλαμβάνει 103 κινεζικές εταιρείες (σε σύγκριση με 29 εισηγμένες εταιρείες το 2007). Από τις 103 κινεζικές εταιρείες που περιλαμβάνονται στο χρηματιστήριο, το Fortune προσδιόρισε 75 εταιρείες (73% του συνόλου) όπου η κυβέρνηση κατείχε το 50% ή περισσότερο η εταιρεία. Μαζί, αυτές οι 75 εταιρείες το 2016 απέφεραν έσοδα 7,2

τρισεκατομμυρίων δολαρίων, είχαν περιουσιακά στοιχεία αξίας 20,7 τρισεκατομμυρίων δολαρίων και απασχολούσαν 16,2 εκατομμύρια εργαζομένους. Από τις 28 άλλες κινεζικές εταιρείες στη λίστα Fortune 500, αρκετές φαίνεται να έχουν οικονομικούς δεσμούς με την κινεζική κυβέρνηση.

Το μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας έχει δώσει έμφαση στην ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας στην Κίνα, μεγάλο μέρος της οποίας είναι ενεργοβόρα και υψηλής ρύπανσης. Το επίπεδο ρύπανσης στην Κίνα συνεχίζει να επιδεινώνεται, θέτοντας σοβαρούς κινδύνους για την υγεία του πληθυσμού. Η κινεζική κυβέρνηση συχνά αγνοεί τους δικούς της περιβαλλοντικούς νόμους προκειμένου να προωθήσει την ταχεία οικονομική ανάπτυξη. Οι περιβαλλοντικές προκλήσεις της Κίνας απεικονίζονται από τα ακόλουθα περιστατικά και αναφορές.

Η Πρεσβεία των ΗΠΑ στο Πεκίνο, η οποία παρακολουθεί και αναφέρει την ποιότητα του αέρα στην Κίνα με βάση έναν δείκτη ποιότητας του αέρα σωματιδίων (που αναπτύχθηκε από την Υπηρεσία Προστασίας Περιβάλλοντος των ΗΠΑ) που θεωρείται ότι δημιουργεί ανησυχία για την υγεία, ανέφερε ότι η ποιότητα του αέρα στο Πεκίνο για την πλειοψηφία οι ημέρες τον Ιανουάριο του 2013 κυμαίνονταν από «ανθυγιεινές» έως «επικίνδυνες» (βάσει 24ωρης έκθεσης) και, σε λίγες ημέρες, κατέγραψε υψηλές τιμές που ήταν «πέραν του δείκτη».

Το επίπεδο της κακής ποιότητας του αέρα στο Πεκίνο που χαρακτηρίστηκε από ορισμένους στην Κίνα ως "Airpocalypse", σύμφωνα με πληροφορίες ανάγκασε την κυβέρνηση να κλείσει ορισμένα εργοστάσια και να μειώσει το επίπεδο των επίσημων αυτοκινήτων στους δρόμους. Στις 9 Δεκεμβρίου 2013, τα κινεζικά μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι η μισή Κίνα είχε καλυφθεί από την αιθαλομίχλη. Το Γενικό Προξενείο των ΗΠΑ στη Σαγκάη ανέφερε ότι ήταν αρκετές ημέρες τον Δεκέμβριο του 2013 όπου η μέτρησή του για την ποιότητα του αέρα στη Σαγκάη ήταν επικίνδυνη ή πολύ ανθυγιεινή και κατά τη διάρκεια ορισμένων χρονικών περιόδων στις 5 Δεκεμβρίου 2013, οι μετρήσεις του ήταν «πέρα από τον δείκτη .". Σύμφωνα με την Πρεσβεία των ΗΠΑ στο Πεκίνο, από το 2008 έως το 2015, σχεδόν τα δύο τρίτα των ημερών στο Πεκίνο είχαν ατμοσφαιρική ρύπανση που θεωρούνταν ανθυγιεινή.

4. Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής Ηνωμένων Πολιτειών

4.1. Ιστορία

Η σύγχρονη αμερικανική οικονομία έχει τις ρίζες της στην αναζήτηση ευρωπαϊών εποίκων για οικονομικό κέρδος τον 16ο, 17ο και 18ο αιώνα. Στη συνέχεια, ο Νέος Κόσμος προχώρησε από μια οριακά επιτυχημένη αποικιακή οικονομία σε μια μικρή, ανεξάρτητη αγροτική οικονομία και, τελικά, σε μια εξαιρετικά περίπλοκη βιομηχανική οικονομία. Κατά τη διάρκεια αυτής της εξέλιξης, οι Ηνωμένες Πολιτείες ανέπτυξαν όλο και πιο πολύπλοκους θεσμούς για να ταιριάζουν με την ανάπτυξή τους. Και ενώ η συμμετοχή της κυβέρνησης στην οικονομία ήταν ένα σταθερό θέμα, η έκταση αυτής της συμμετοχής γενικά έχει αυξηθεί.

Οι πρώτοι κάτοικοι της Βόρειας Αμερικής ήταν ιθαγενείς - αυτόχθονες πληθυσμοί που πιστεύεται ότι ταξίδεψαν στην Αμερική περίπου 20.000 χρόνια νωρίτερα μέσω μιας χερσαίας γέφυρας από την Ασία, στο σημείο όπου βρίσκεται σήμερα το Βερίγγιο Στενό. Αυτοί οι αυτόχθονες λαοί ήταν οργανωμένοι σε φυλές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε συνομοσπονδίες φυλών. Ενώ έκαναν εμπόριο μεταξύ τους, είχαν ελάχιστη επαφή με λαούς σε άλλες ηπείρους, ακόμη και με άλλους αυτόχθονες λαούς στη Νότια Αμερική, πριν αρχίσουν να φθάνουν Ευρωπαίοι άποικοι. Όσα οικονομικά συστήματα ανέπτυξαν καταστράφηκαν από τους Ευρωπαίους που εποίκησαν τα εδάφη τους.

Οι Βίκινγκς ήταν οι πρώτοι Ευρωπαίοι που «ανακάλυψαν» την Αμερική περί το 1000 μ.Χ αλλά το γεγονός αυτό πέρασε σε μεγάλο βαθμό απαρατήρητο. Εκείνη την εποχή, το μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής κοινωνίας εξακολουθούσε να βασίζεται σταθερά στη γεωργία και την ιδιοκτησία γης. Το εμπόριο δεν είχε ακόμη αναλάβει τη σημασία που θα έδινε ώθηση στην περαιτέρω εξερεύνηση και εγκατάσταση της Βόρειας Αμερικής.

Το 1492, ο Χριστόφορος Κολόμβος, ένας Ιταλός που έπλεε υπό ισπανική σημαία, ξεκίνησε να βρει ένα νοτιοδυτικό πέρασμα προς την Ασία και ανακάλυψε έναν «Νέο Κόσμο». Για τα επόμενα 100 χρόνια, Άγγλοι, Ισπανοί, Πορτογάλοι, Ολλανδοί και Γάλλοι εξερευνητές έπλευσαν από την Ευρώπη για τον Νέο Κόσμο, αναζητώντας χρυσό, πλούτη, τιμή και δόξα.

Αποικισμός

Οι πρώτοι άποικοι είχαν διάφορους λόγους για να αναζητήσουν μια νέα πατρίδα. Οι Προσκυνητές της Μασαχουσέτης ήταν ευσεβείς, αυτοπειθαρχικοί Άγγλοι που ήθελαν να ξεφύγουν από τη θρησκευτική δίωξη. Άλλες αποικίες, όπως η Βιρτζίνια, ιδρύθηκαν κυρίως ως επιχειρηματικές επιχειρήσεις. Συχνά, όμως, η ευσέβεια και τα κέρδη πήγαιναν χέρι-χέρι.

Η επιτυχία της Αγγλίας στον αποικισμό αυτού που θα γινόταν αργότερα οι Ηνωμένες Πολιτείες οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη χρήση εταιρειών τσάρτερ. Οι εταιρείες τσάρτερ ήταν ομάδες μετόχων (συνήθως εμπόρων και πλούσιων γαιοκτημόνων) που αναζητούσαν προσωπικό οικονομικό όφελος και, ίσως, ήθελαν επίσης να προωθήσουν τους εθνικούς στόχους της Αγγλίας. Ενώ ο ιδιωτικός τομέας χρηματοδότησε τις εταιρείες, ο Βασιλιάς παρείχε σε κάθε έργο ένα χάρτη ή επιχορήγηση αναφορικά με τα οικονομικά δικαιώματα καθώς και την πολιτική και δικαστική εξουσία. Οι αποικίες γενικά δεν παρουσίαζαν γρήγορα κέρδη, ωστόσο, και οι Άγγλοι επενδυτές συχνά παρέδιδαν τους αποικιακούς χάρτες τους στους αποίκους. Οι πολιτικές επιπτώσεις, αν και δεν έγιναν αντιληπτές εκείνη την εποχή, ήταν τεράστιες. Οι άποικοι αφέθηκαν να χτίσουν τις δικές τους ζωές, τις δικές τους κοινότητες και τη δική τους οικονομία -- στην πραγματικότητα, για να αρχίσουν να χτίζουν τα βασικά στοιχεία ενός νέου έθνους.

Η πρώιμη αποικιακή ευημερία προέκυψε από την παγίδευση και το εμπόριο γούνας. Επιπλέον, η αλιεία ήταν μια κύρια πηγή πλούτου στη Μασαχουσέτη. Αλλά σε όλες τις αποικίες, οι άνθρωποι ζούσαν κυρίως σε μικρές φάρμες και ήταν αυτάρκεις. Στις λίγες μικρές πόλεις και ανάμεσα στις μεγαλύτερες φυτείες της Βόρειας Καρολίνας, της Νότιας Καρολίνας και της Βιρτζίνια, ορισμένα είδη πρώτης ανάγκης και σχεδόν όλα τα είδη πολυτέλειας εισήχθησαν σε αντάλλαγμα για εξαγωγές καπνού, ρυζιού και λουλακί (μπλε βαφή).

Οι υποστηρικτικές βιομηχανίες αναπτύχθηκαν καθώς οι αποικίες μεγάλωναν. Εμφανίστηκε μια ποικιλία εξειδικευμένων πριονιστηρίων και αλυσόμυλων. Οι άποικοι ίδρυσαν ναυπηγεία για την κατασκευή αλιευτικών στόλων και, με τον καιρό, εμπορικών σκαφών. Τα επίσης χτισμένα μικρά σιδερένια σφυρήλατα. Μέχρι τον 18ο αιώνα, τα περιφερειακά πρότυπα ανάπτυξης είχαν γίνει ξεκάθαρα: οι αποικίες της Νέας Αγγλίας βασίζονταν στη ναυπήγηση και την ιστιοπλοΐα για να παράγουν πλούτο. Οι φυτείες (πολλές που χρησιμοποιούν δουλεία σκλάβων) στο Μέριλαντ, στη Βιρτζίνια και στις Καρολίνες καλλιεργούσαν καπνό, ρύζι και λουλακί. και οι μεσαίες αποικίες της Νέας Υόρκης, της Πενσυλβάνια, του Νιου Τζέρσεϊ και του Ντέλαγουερ έστελναν γενικές καλλιέργειες και γούνες. Εκτός από τους σκλάβους, το βιοτικό επίπεδο ήταν γενικά υψηλό -- υψηλότερο, στην πραγματικότητα, από ό,τι στην ίδια την Αγγλία. Επειδή οι Άγγλοι επενδυτές είχαν αποσυρθεί, το πεδίο ήταν ανοιχτό για επιχειρηματίες μεταξύ των αποίκων.

Μέχρι το 1770, οι αποικίες της Βόρειας Αμερικής ήταν έτοιμες, τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά, να γίνουν μέρος του αναδυόμενου κινήματος αυτοδιοίκησης που είχε κυριαρχήσει στην αγγλική πολιτική από την εποχή του Τζέιμς Α' (1603-1625). Αναπτύχθηκαν διαφωνίες με την Αγγλία για φορολογία και άλλα θέματα. Οι Αμερικανοί ήλπιζαν σε μια τροποποίηση των αγγλικών φόρων και κανονισμών που θα ικανοποιούσε το αίτημά τους για περισσότερη αυτοδιοίκηση. Λίγοι πίστευαν ότι η αυξανόμενη διαμάχη με την αγγλική κυβέρνηση θα οδηγούσε σε ολοκληρωτικό πόλεμο κατά των Βρετανών και στην ανεξαρτησία των αποικιών.

Όπως η αγγλική πολιτική αναταραχή του 17ου και 18ου αιώνα, η Αμερικανική Επανάσταση (1775-1783) ήταν τόσο πολιτική όσο και οικονομική, ενισχύθηκε από μια αναδυόμενη μεσαία τάξη με μια κραυγή «αναφαίρετων δικαιωμάτων στη ζωή, την ελευθερία και την ιδιοκτησία» -- μια φράση ανοιχτά δανεισμένη από τη Δεύτερη Πραγματεία για την Πολιτική Κυβέρνηση (1690) του Άγγλου φιλοσόφου Τζον Λοκ. Ο πόλεμος πυροδοτήθηκε από ένα γεγονός τον Απρίλιο του 1775. Βρετανοί στρατιώτες, που σκόπευαν να καταλάβουν μια αποικιακή αποθήκη όπλων στο Κόνκορντ της Μασαχουσέτης, συγκρούστηκαν με αποικιακούς πολιτοφύλακες. Κάποιος -- κανείς δεν ξέρει ποιος με ακρίβεια-- πυροβόλησε και άρχισαν οκτώ χρόνια μάχης. Ενώ ο πολιτικός

διαχωρισμός από την Αγγλία μπορεί να μην ήταν ο κύριος στόχος των αποίκων, η ανεξαρτησία και η δημιουργία ενός νέου έθνους -- των Ηνωμένων Πολιτειών -- ήταν το τελικό αποτέλεσμα.

Η Οικονομία του Νέου Έθνους

Το Σύνταγμα των ΗΠΑ, που εγκρίθηκε το 1787 και ισχύει μέχρι σήμερα, ήταν από πολλές απόψεις ένα έργο δημιουργικής ιδιοφυΐας. Ως οικονομικός χάρτης, καθιέρωσε ότι ολόκληρο το έθνος -- εκτεινόμενο τότε από το Μέιν μέχρι τη Γεωργία, από τον Ατλαντικό Ωκεανό μέχρι την κοιλάδα του Μισισσιπή -- ήταν μια ενοποιημένη, ή «κοινή» αγορά. Δεν θα υπήρχαν δασμοί ή φόροι στο διακρατικό εμπόριο. Το Σύνταγμα προέβλεπε ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση μπορούσε να ρυθμίζει το εμπόριο με ξένα έθνη και μεταξύ των πολιτειών, να θεσπίζει ενιαίους νόμους περί πτώχευσης, να δημιουργεί χρήματα και να ρυθμίζει την αξία του, να καθορίζει πρότυπα βαρών και μέτρων, να δημιουργεί ταχυδρομεία και δρόμους και να καθορίζει κανόνες που διέπουν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τα πνευματικά δικαιώματα. Η τελευταία αναφερθείσα ρήτρα ήταν μια έγκαιρη αναγνώριση της σημασίας της «πνευματικής ιδιοκτησίας», ένα θέμα που θα έπαιρνε μεγάλη σημασία στις εμπορικές διαπραγματεύσεις στα τέλη του 20ού αιώνα.

Ο Alexander Hamilton, ένας από τους Ιδρυτές του έθνους και ο πρώτος γραμματέας του υπουργείου Οικονομικών, υποστήριξε μια στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης στην οποία η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα καλλιεργούσε τις νεοφυείς βιομηχανίες παρέχοντας φανερές επιδοτήσεις και επιβάλλοντας προστατευτικούς δασμούς στις εισαγωγές. Προέτρεψε επίσης την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να δημιουργήσει μια εθνική τράπεζα και να αναλάβει τα δημόσια χρέη που είχαν κάνει οι αποικίες κατά τη διάρκεια του Επαναστατικού Πολέμου. Η νέα κυβέρνηση διστάζει κάποιες από τις προτάσεις του Χάμιλτον, αλλά τελικά έκανε τους δασμούς ουσιαστικό μέρος της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής -- μια θέση που κράτησε σχεδόν μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα.

Ο Χάμιλτον πίστευε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να επιδιώξουν την οικονομική ανάπτυξη μέσω της διαφοροποίησης της ναυτιλίας, της μεταποίησης και των τραπεζών. Ο πολιτικός αντίπαλος του Χάμιλτον, Τόμας Τζέφερσον, στήριξε τη φιλοσοφία του στην προστασία του απλού ανθρώπου από την πολιτική και οικονομική τυραννία.

Επαίνεσε ιδιαίτερα τους μικροκαλλιεργητές ως «τους πολυτιμότερους πολίτες». Το 1801, ο Τζέφερσον έγινε πρόεδρος (1801-1809) και στράφηκε στην προώθηση μιας πιο αποκεντρωμένης, αγροτικής δημοκρατίας.

Κίνηση προς Νότο και Δύση

Το βαμβάκι, αρχικά μια μικρής κλίμακας καλλιέργεια στο Νότο, άνθισε μετά την εφεύρεση του Eli Whitney το 1793 του εκκοκκιστηρίου βαμβακιού, μιας μηχανής που διαχώριζε το ακατέργαστο βαμβάκι από τους σπόρους και άλλα απόβλητα. Οι φυτευτές στο Νότο αγόρασαν γη από μικρούς αγρότες που μετακινούνταν συχνά πιο δυτικά. Σύντομα, μεγάλες φυτείες, υποστηριζόμενες από δουλειές σκλάβων, έκαναν μερικές οικογένειες πολύ πλούσιες.

Ωστόσο, δεν ήταν μόνο οι νότιοι που κινούνταν προς τα δυτικά. Ολόκληρα χωριά στην Ανατολή μερικές φορές ξερίζωναν και ίδρυσαν νέους οικισμούς στις πιο εύφορες γεωργικές εκτάσεις της Μεσοδυτικής. Ενώ οι δυτικοί άποικοι συχνά απεικονίζονται ως έντονα ανεξάρτητοι και σθεναρά αντίθετοι σε κάθε είδους κυβερνητικό έλεγχο ή παρέμβαση, στην πραγματικότητα έλαβαν μεγάλη κυβερνητική βοήθεια, άμεσα και έμμεσα. Οι εθνικοί δρόμοι και οι πλωτές οδοί που δημιουργήθηκαν από την κυβέρνηση, όπως ο Cumberland Pike (1818) και το κανάλι Erie (1825), βοήθησαν τους νέους εποίκους να μεταναστεύσουν δυτικά και αργότερα βοήθησαν στη μεταφορά των δυτικών αγροτικών προϊόντων στην αγορά.

Πολλοί Αμερικανοί, φτωχοί και πλούσιοι, εξιδανικεύσαν τον Andrew Jackson, ο οποίος έγινε πρόεδρος το 1829, επειδή είχε ξεκινήσει τη ζωή του σε μια ξύλινη καλύβα σε παραμεθόρια περιοχή. Ο Πρόεδρος Τζάκσον (1829-1837) αντιτάχθηκε στον διάδοχο της Εθνικής Τράπεζας του Χάμιλτον, η οποία πίστευε ότι ευνοούσε τα εδραιωμένα συμφέροντα της Ανατολής έναντι της Δύσης. Όταν εξελέγη για δεύτερη θητεία, ο Τζάκσον αντιτάχθηκε στην ανανέωση του καταστατικού της τράπεζας και το Κογκρέσο τον υποστήριξε. Οι ενέργειές τους κλόνισαν την εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα του έθνους και οι επιχειρηματικοί πανικοί εμφανίστηκαν τόσο το 1834 όσο και το 1837.

Οι περιοδικές οικονομικές μετατοπίσεις δεν περιόρισαν την ταχεία οικονομική ανάπτυξη των ΗΠΑ κατά τον 19ο αιώνα. Νέες εφευρέσεις και επενδύσεις κεφαλαίου

οδήγησαν στη δημιουργία νέων βιομηχανιών και στην οικονομική ανάπτυξη. Καθώς οι μεταφορές βελτιώθηκαν, νέες αγορές άνοιγαν συνεχώς. Το ατμόπλοιο έκανε την κυκλοφορία του ποταμού ταχύτερη και φθηνότερη, αλλά η ανάπτυξη των σιδηροδρόμων είχε ακόμη μεγαλύτερη επίδραση, ανοίγοντας τεράστιες εκτάσεις νέων εδαφών για ανάπτυξη. Όπως τα κανάλια και οι δρόμοι έτσι και οι σιδηρόδρομοι έλαβαν μεγάλα ποσά κρατικής βοήθειας στα πρώτα χρόνια κατασκευής τους με τη μορφή επιχορηγήσεων γης. Αλλά σε αντίθεση με άλλες μορφές μεταφοράς, οι σιδηρόδρομοι προσέλκυσαν επίσης πολλές εγχώριες και ευρωπαϊκές ιδιωτικές επενδύσεις.

Σε εκείνη τη χρονική περίοδο αφθονούσαν τα προγράμματα πλουτισμού. Οι οικονομικοί χειριστές έκαναν περιουσίες μέσα σε μια νύχτα, αλλά πολλοί άνθρωποι έχασαν τις οικονομίες τους. Ωστόσο, ένας συνδυασμός οράματος και ξένων επενδύσεων, σε συνδυασμό με την ανακάλυψη χρυσού και μια σημαντική δέσμευση του δημόσιου και ιδιωτικού πλούτου της Αμερικής, επέτρεψαν στο έθνος να αναπτύξει ένα μεγάλης κλίμακας σιδηροδρομικό σύστημα, δημιουργώντας τη βάση για την εκβιομηχάνιση της χώρας

Η Βιομηχανική Επανάσταση ξεκίνησε στην Ευρώπη στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα και γρήγορα εξαπλώθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μέχρι το 1860, όταν ο Αβραάμ Λίνκολν εξελέγη πρόεδρος, το 16 τοις εκατό του πληθυσμού των ΗΠΑ ζούσε σε αστικές περιοχές και το ένα τρίτο του εισοδήματος του έθνους προερχόταν από τη μεταποίηση. Οι περισσότεροι ήταν φτωχοί και παρέμεναν στις ανατολικές πόλεις, συχνά στα λιμάνια άφιξης.

Ωστόσο, η νίκη του Βορρά στον Εμφύλιο των ΗΠΑ (1861-1865), σφράγισε τη μοίρα του έθνους και του οικονομικού του συστήματος. Το σύστημα της δουλείας των σκλάβων καταργήθηκε, καθιστώντας τις μεγάλες βαμβακοφυτείες του νότου πολύ λιγότερο κερδοφόρες. Η βόρεια βιομηχανία, η οποία είχε επεκταθεί γρήγορα λόγω των απαιτήσεων του πολέμου, εκτινάχθηκε μπροστά. Οι βιομήχανοι άρχισαν να κυριαρχούν σε πολλές πτυχές της ζωής του έθνους, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών και πολιτικών υποθέσεων.

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο έθεσε τις βάσεις για τη σύγχρονη βιομηχανική οικονομία των ΗΠΑ. Έγινε μια έκρηξη νέων ανακαλύψεων και

εφευρέσεων, προκαλώντας τόσο βαθιές αλλαγές που ορισμένοι ονόμασαν τα αποτελέσματα ως «δεύτερη βιομηχανική επανάσταση». Το πετρέλαιο ανακαλύφθηκε στη δυτική Πενσυλβάνια. Υπήρξαν όμως και άλλες ανακαλύψεις όπως η γραφομηχανή. Χρησιμοποιήθηκαν σιδηροδρομικά βαγόνια ψύξης. Εφευρέθηκε το τηλέφωνο, ο φωνογράφος και το ηλεκτρικό φως. Και μέχρι την αυγή του 20ου αιώνα, τα αυτοκίνητα αντικατέστησαν άμαξες και οι άνθρωποι πετούσαν με αεροπλάνα.

Παράλληλα με αυτά τα επιτεύγματα ανάπτυξη σημειώθηκε και στη βιομηχανική υποδομή του έθνους. Ο άνθρακας βρέθηκε σε αφθονία στα Απαλάχια Όρη από την Πενσυλβάνια νότια μέχρι το Κεντάκι. Μεγάλα ορυχεία σιδήρου άνοιξαν στην περιοχή Lake Superior στα ανώτερα Midwest. Οι μύλοι ευδοκίμοιζαν σε μέρη όπου αυτές οι δύο σημαντικές πρώτες ύλες μπορούσαν να συνδυαστούν για την παραγωγή χάλυβα. Άνοιξαν μεγάλα ορυχεία χαλκού και αργύρου, ακολουθούμενα από ορυχεία μολύβδου και εργοστάσια τσιμέντου.

4.2. Εξέλιξη Στρατηγικής Ηνωμένων Πολιτειών

Καθώς η βιομηχανία μεγάλωνε, ανέπτυξε μεθόδους μαζικής παραγωγής. Ο Frederick W. Taylor πρωτοστάτησε στον τομέα της επιστημονικής διαχείρισης στα τέλη του 19ου αιώνα, σχεδιάζοντας προσεκτικά τις λειτουργίες διαφόρων εργαζομένων και στη συνέχεια επινόησε νέους, πιο αποτελεσματικούς τρόπους για να κάνουν τη δουλειά τους. (Η αληθινή μαζική παραγωγή ήταν η έμπνευση του Χένρι Φορντ, ο οποίος το 1913 υιοθέτησε την κινούμενη γραμμή συναρμολόγησης, με κάθε εργάτη να κάνει ένα απλό έργο στην παραγωγή αυτοκινήτων. Σε κάτι που αποδείχθηκε διορατικό, η Ford πρόσφερε έναν πολύ γενναιόδωρο μισθό - - 5 \$ την ημέρα -- στους εργάτες του, δίνοντας τη δυνατότητα σε πολλούς από αυτούς να αγοράσουν τα αυτοκίνητα που κατασκεύαζαν, βοηθώντας τη βιομηχανία να επεκταθεί.)

Το έθνος υπέμεινε μια βαθιά ύφεση καθ' όλη τη διάρκεια του 1982. Οι χρεοκοπίες επιχειρήσεων αυξήθηκαν κατά 50 τοις εκατό σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι αγρότες επλήγησαν ιδιαίτερα, καθώς οι εξαγωγές γεωργικών προϊόντων μειώθηκαν, οι τιμές των καλλιεργειών μειώθηκαν και τα επιτόκια αυξήθηκαν. Όμως, ενώ το φάρμακο μιας απότομης επιβράδυνσης ήταν δύσκολο να καταπιεί κανείς, έσπασε τον

καταστροφικό κύκλο στον οποίο είχε παγιδευτεί η οικονομία. Μέχρι το 1983, ο πληθωρισμός είχε υποχωρήσει, η οικονομία είχε ανακάμψει και οι Ηνωμένες Πολιτείες ξεκίνησαν μια διαρκή περίοδο οικονομικής ανάπτυξης. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού παρέμεινε κάτω από το 5 τοις εκατό κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1980 και στη δεκαετία του 1990.

Η οικονομική αναταραχή της δεκαετίας του 1970 είχε σημαντικές πολιτικές συνέπειες. Ο αμερικανικός λαός εξέφρασε τη δυσαρέσκειά του για τις ομοσπονδιακές πολιτικές με το να παρουσιαστεί ο Κάρτερ το 1980 και να εκλεγεί ο πρώην ηθοποιός του Χόλιγουντ και κυβερνήτης της Καλιφόρνια Ρόναλντ Ρίγκαν ως πρόεδρος. Ο Ρίγκαν (1981-1989) στήριξε το οικονομικό του πρόγραμμα στη θεωρία των οικονομικών από την πλευρά της προσφοράς, η οποία υποστήριζε τη μείωση των φορολογικών συντελεστών ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να κρατούν περισσότερα από αυτά που κέρδιζαν. Η θεωρία ήταν ότι οι χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές θα ωθούσαν τους ανθρώπους να εργάζονται σκληρότερα και περισσότερο, και ότι αυτό με τη σειρά του θα οδηγούσε σε περισσότερες αποταμιεύσεις και επενδύσεις, με αποτέλεσμα περισσότερη παραγωγή και τόνωση της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης. Ενώ οι φορολογικές περικοπές που οδήγησαν τον Ρίγκαν εξυπηρετούσαν κυρίως τους πλουσιότερους Αμερικανούς, η οικονομική θεωρία πίσω από τις περικοπές υποστήριξε ότι τα οφέλη θα επεκτεινόταν και σε άτομα με χαμηλότερο εισόδημα, επειδή οι υψηλότερες επενδύσεις θα οδηγούσαν νέες ευκαιρίες εργασίας και υψηλότερους μισθούς.

Το κεντρικό θέμα της εθνικής ατζέντας του Ρίγκαν, ωστόσο, ήταν η πεποίθησή του ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είχε γίνει πολύ μεγάλη και παρεμβατική. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ενώ μείωνε τους φόρους, ο Ρίγκαν έκοψε και τα κοινωνικά προγράμματα ενώ ανέλαβε επίσης μια εκστρατεία καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του για να μειώσει ή να εξαλείψει τους κυβερνητικούς κανονισμούς που επηρεάζουν τον καταναλωτή, τον χώρο εργασίας και το περιβάλλον. Ταυτόχρονα, ωστόσο, φοβόταν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν παραμελήσει τον στρατό τους στον απόηχο του πολέμου του Βιετνάμ, γι' αυτό πίεσε με επιτυχία για μεγάλες αυξήσεις στις αμυντικές δαπάνες.

Ο συνδυασμός φορολογικών περικοπών και υψηλότερων στρατιωτικών δαπανών κατέκλυσε τις πιο μέτριες μειώσεις στις δαπάνες για εγχώρια προγράμματα. Ως

αποτέλεσμα, το έλλειμμα του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού διογκώθηκε ακόμη και πέρα από τα επίπεδα που είχε φτάσει κατά την ύφεση των αρχών της δεκαετίας του 1980. Από 74.000 εκατομμύρια δολάρια το 1980, το έλλειμμα του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού αυξήθηκε στα 221.000 εκατομμύρια δολάρια το 1986. Μειώθηκε στα 150.000 εκατομμύρια δολάρια το 1987, αλλά στη συνέχεια άρχισε να αυξάνεται ξανά. Ορισμένοι οικονομολόγοι ανησυχούσαν ότι οι βαριές δαπάνες και ο δανεισμός της ομοσπονδιακής κυβέρνησης θα ωθούσαν την αναζωπύρωση του πληθωρισμού, αλλά η Ομοσπονδιακή Τράπεζα παρέμεινε σε εγρήγορση για τον έλεγχο των αυξήσεων των τιμών, κινούμενη γρήγορα για να αυξήσει τα επιτόκια όποτε φαινόταν απειλή. Υπό τον πρόεδρο Paul Volcker και τον διάδοχό του, Alan Greenspan, η Federal Reserve διατήρησε τον κεντρικό ρόλο του αστυνομικού της οικονομικής κυκλοφορίας, επισκιάζοντας το Κογκρέσο και τον πρόεδρο στην καθοδήγηση της οικονομίας του έθνους.

Η ανάκαμψη που προέκυψε για πρώτη φορά από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 δεν ήταν χωρίς προβλήματα. Οι αγρότες, ειδικά εκείνοι που εκμεταλλεύονται μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις, συνέχισαν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις ως προς το βιοπορισμό τους, ειδικά το 1986 και το 1988, όταν το μεσαίο τμήμα της χώρας επλήγη από σοβαρές ξηρασίες και αρκετά χρόνια αργότερα, όταν υπέστη εκτεταμένες πλημμύρες. Ορισμένες τράπεζες παραπαίουν από έναν συνδυασμό περιορισμένου χρήματος και ασύνετων δανειοδοτικών πρακτικών, ιδιαίτερα εκείνων που είναι γνωστές ως ενώσεις αποταμιεύσεων και δανείων, οι οποίες προχώρησαν σε ένα ξεφάντωμα ασύνετου δανεισμού μετά τη μερική απορρύθμιση. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση έπρεπε να κλείσει πολλά από αυτά τα ιδρύματα και να εξοφλήσει τους καταθέτες τους, με τεράστιο κόστος για τους φορολογούμενους.

Ενώ ο Ρήγκαν και ο διάδοχός του, Τζορτζ Μπους (1989-1992), προήδρυσαν καθώς κατέρρευσαν τα κομμουνιστικά καθεστώτα στη Σοβιετική Ένωση και την Ανατολική Ευρώπη, η δεκαετία του 1980 δεν διέγραψε εντελώς την οικονομική δυσφορία που είχε κυριεύσει τη χώρα κατά τη δεκαετία του 1970. Οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσίασαν εμπορικά ελλείμματα κατά τη διάρκειά επτά εκ των 10 χρόνων της δεκαετίας του 1970 και το εμπορικό έλλειμμα διογκώθηκε σε όλη τη δεκαετία του 1980.

Οι ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες στην Ασία φάνηκαν να αμφισβητούν την Αμερική ως οικονομικές δυνάμεις. Η Ιαπωνία, ειδικότερα, με την έμφαση που δίνει στον μακροπρόθεσμο προγραμματισμό και τον στενό συντονισμό μεταξύ των εταιρειών, των τραπεζών και της κυβέρνησης, φαινόταν να προσφέρει ένα εναλλακτικό μοντέλο για την οικονομική ανάπτυξη.

Η δεκαετία του 1990 έφερε έναν νέο πρόεδρο, τον Μπιλ Κλίντον (1993-2000). Όντας προσεκτικός και μετριοπαθής ως Δημοκρατικός, ο Κλίντον άκουγε μερικά από τα ίδια θέματα με τους προκατόχους του. Αφού παρότρυνε ανεπιτυχώς το Κογκρέσο να θεσπίσει μια φιλόδοξη πρόταση για επέκταση της κάλυψης της ασφάλισης υγείας, ο Κλίντον δήλωσε ότι η εποχή της «μεγάλης κυβέρνησης» είχε τελειώσει στην Αμερική. Πίεσε για την ενίσχυση των δυνάμεων της αγοράς σε ορισμένους τομείς, συνεργαζόμενος με το Κογκρέσο για να ανοίξει την τοπική τηλεφωνική υπηρεσία στον ανταγωνισμό. Εντάχθηκε επίσης στους Ρεπουμπλικάνους για να μειώσει τα επιδόματα πρόνοιας. Ωστόσο, αν και ο Κλίντον μείωσε το μέγεθος του ομοσπονδιακού εργατικού δυναμικού, η κυβέρνηση συνέχισε να διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην οικονομία της χώρας. Οι περισσότερες από τις σημαντικότερες καινοτομίες του New Deal, και πολλές από την Great Society, παρέμειναν στη θέση τους. Και το σύστημα Federal Reserve συνέχισε να ρυθμίζει το συνολικό ρυθμό της οικονομικής δραστηριότητας, με άγρυπνο μάτι για τυχόν σημάδια ανανέωσης του πληθωρισμού.

Η οικονομία, εν τω μεταξύ, είχε μια ολοένα και πιο υγιή απόδοση καθώς προχωρούσε η δεκαετία του 1990. Με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και του κομμουνισμού της Ανατολικής Ευρώπης στα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι εμπορικές ευκαιρίες επεκτάθηκαν πολύ. Οι τεχνολογικές εξελίξεις έφεραν ένα ευρύ φάσμα εξελιγμένων νέων ηλεκτρονικών προϊόντων. Οι καινοτομίες στις τηλεπικοινωνίες και τη δικτύωση υπολογιστών δημιούργησαν μια τεράστια βιομηχανία υλικού και λογισμικού υπολογιστών και έφεραν επανάσταση στον τρόπο λειτουργίας πολλών βιομηχανιών. Η οικονομία αναπτύχθηκε γρήγορα και τα εταιρικά κέρδη αυξήθηκαν ραγδαία. Σε συνδυασμό με τον χαμηλό πληθωρισμό και τη χαμηλή ανεργία, τα ισχυρά κέρδη εκτόξευσαν το χρηματιστήριο. ο βιομηχανικός μέσος όρος Dow Jones, ο οποίος ήταν

μόλις 1.000 στα τέλη της δεκαετίας του 1970, έφτασε στο όριο των 11.000 το 1999, προσθέτοντας ουσιαστικά στον πλούτο πολλών -- αν και όχι όλων -- Αμερικανών.

Η οικονομία της Ιαπωνίας, που συχνά θεωρούνταν πρότυπο από τους Αμερικανούς τη δεκαετία του 1980, έπεσε σε παρατεταμένη ύφεση -- μια εξέλιξη που οδήγησε πολλούς οικονομολόγους στο συμπέρασμα ότι η πιο ευέλικτη, λιγότερο προγραμματισμένη και πιο ανταγωνιστική αμερικανική προσέγγιση ήταν στην πραγματικότητα μια καλύτερη στρατηγική για οικονομική ανάπτυξη στο νέο, παγκοσμίως ενοποιημένο περιβάλλον.

Το εργατικό δυναμικό της Αμερικής άλλαξε σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1990. Συνεχίζοντας μια μακροπρόθεσμη τάση, ο αριθμός των αγροτών μειώθηκε. Ένα μικρό μέρος των εργαζομένων είχε θέσεις εργασίας στη βιομηχανία, ενώ ένα πολύ μεγαλύτερο μερίδιο εργαζόταν στον τομέα των υπηρεσιών, σε θέσεις εργασίας που κυμαίνονταν από υπαλλήλους καταστημάτων έως χρηματοοικονομικούς σχεδιαστές. Αν ο χάλυβας και τα παπούτσια δεν ήταν πια στηρίγματα της αμερικανικής παραγωγής, οι υπολογιστές και το λογισμικό που τα κάνει να λειτουργούν ήταν.

Αφού κορυφώθηκε στα 290.000 εκατομμύρια δολάρια το 1992, ο ομοσπονδιακός προϋπολογισμός συρρικνώθηκε σταθερά καθώς η οικονομική ανάπτυξη αύξησε τα φορολογικά έσοδα. Το 1998, η κυβέρνηση σημείωσε το πρώτο της πλεόνασμα εδώ και 30 χρόνια, αν και ένα τεράστιο χρέος -- κυρίως με τη μορφή υποσχόμενων μελλοντικών πληρωμών κοινωνικής ασφάλισης στους baby boomers -- παρέμεινε. Οι οικονομολόγοι, έκπληκτοι από τον συνδυασμό ταχείας ανάπτυξης και συνεχιζόμενου χαμηλού πληθωρισμού, συζήτησαν εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν μια «νέα οικονομία» ικανή να διατηρήσει ταχύτερο ρυθμό ανάπτυξης από ό,τι φαινόταν δυνατός με βάση τις εμπειρίες των προηγούμενων 40 ετών.

Τέλος, η αμερικανική οικονομία ήταν πιο στενά συνυφασμένη με την παγκόσμια οικονομία από ποτέ. Ο Κλίντον, όπως και οι προκάτοχοί του, συνέχισε να πιέζει για την εξάλειψη των εμπορικών φραγμών. Μια Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου της Βόρειας Αμερικής (NAFTA) αύξησε περαιτέρω τους οικονομικούς δεσμούς μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και των μεγαλύτερων εμπορικών τους εταίρων, του Καναδά και του Μεξικού. Η Ασία, η οποία είχε αναπτυχθεί ιδιαίτερα γρήγορα κατά τη δεκαετία του 1980, εντάχθηκε

στην Ευρώπη ως κύριος προμηθευτής τελικών προϊόντων και αγορά για αμερικανικές εξαγωγές. Τα εξελιγμένα παγκοσμίως συστήματα τηλεπικοινωνιών συνέδεαν τις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές με τρόπο αδιανόητο ακόμη και λίγα χρόνια νωρίτερα (Baldwin and Francois 1997).

Ενώ πολλοί Αμερικανοί παρέμειναν πεπεισμένοι ότι η παγκόσμια οικονομική ολοκλήρωση ωφέλησε όλα τα έθνη, η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση δημιούργησε επίσης ορισμένες εξάρσεις. Οι εργαζόμενοι σε βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας -- στις οποίες διέπρεψαν οι Ηνωμένες Πολιτείες -- τα πήγαν αρκετά καλά, αλλά ο ανταγωνισμός από πολλές ξένες χώρες που είχαν γενικά χαμηλότερο κόστος εργασίας έτεινε να μειώσει τους μισθούς στις παραδοσιακές μεταποιητικές βιομηχανίες (Baldwin and Francois 1997). Στη συνέχεια, όταν οι οικονομίες της Ιαπωνίας και άλλων πρόσφατα βιομηχανοποιημένων χωρών στην Ασία παραπαίουσαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990, τα κύματα κλονισμού κυματίστηκαν σε όλο το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Οι Αμερικανοί υπεύθυνοι χάραξης οικονομικής πολιτικής διαπίστωσαν ότι έπρεπε όλο και περισσότερο να σταθμίσουν τις παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες για να χαράξουν μια πορεία για την εγχώρια οικονομία.

Ωστόσο, οι Αμερικανοί τελείωσαν τη δεκαετία του 1990 με μια αποκατεστημένη αίσθηση εμπιστοσύνης. Μέχρι το τέλος του 1999, η οικονομία αναπτύχθηκε συνεχώς από τον Μάρτιο του 1991, τη μεγαλύτερη οικονομική επέκταση σε καιρό ειρήνης στην ιστορία. Η ανεργία ανήλθε συνολικά στο 4,1% του εργατικού δυναμικού τον Νοέμβριο του 1999, το χαμηλότερο ποσοστό εδώ και σχεδόν 30 χρόνια. Και οι τιμές καταναλωτή, που αυξήθηκαν μόλις 1,6 τοις εκατό το 1998 (η μικρότερη αύξηση εκτός από ένα έτος από το 1964), αυξήθηκαν μόνο κάπως ταχύτερα το 1999 (2,4 τοις εκατό έως τον Οκτώβριο). Έμειναν πολλές προκλήσεις, αλλά το έθνος είχε ξεπεράσει τον 20ό αιώνα -- και τις τεράστιες αλλαγές που επέφερε -- σε καλή κατάσταση (Francois 2013).

4.3. Η Εξωτερική Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών Σήμερα

Η αναδυόμενη μετατόπιση των συμφερόντων των ΗΠΑ στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού δείχνει ότι οι ΗΠΑ μέχρι τώρα δέσμευση των ΗΠΑ για την ασφάλεια στην Ευρώπη μειώνεται μάλλον (Bellou 201). Ο όρος «άξονας» των ΗΠΑ εισήχθη τότε από

την υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, Χίλαρι Κλίντον η οποία υποστήριξε ότι οι ΗΠΑ μετά από δύο πολέμους (Αφγανιστάν και Ιράκ) και μια σημαντική κρίση, κατά την επόμενη δεκαετία, θα επιδιώξουν να επενδύσουν σε περιοχές ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση του διεθνούς καθεστώτος τους (Κλίντον 2011). Κατά την άποψη της Ουάσιγκτον, η Ασία-Ειρηνικός είναι η περιοχή που οδηγεί την παγκόσμια πολιτική (Bellou 2021). «Εκτεινόμενοι από την ινδική υποήπειρο έως τις δυτικές ακτές της Αμερικής, οι περιφέρειες εκτείνονται σε δύο ωκεανούς—τον Ειρηνικό και τον Ινδικό—που συνδέονται όλο και περισσότερο με τη ναυτιλία και τη στρατηγική» (Clinton 2011). Η Ασία αποτελεί υπαρξιακή πρόκληση για την Ουάσιγκτον, καθώς αναδυόμενες δυνάμεις όπως η Κίνα, η Ινδία και η Ινδονησία βρίσκονται στην περιοχή αυτή και επομένως θα πρέπει να ανακατευθύνει τη διάθεση των πόρων της «στις περιφέρειες που θα διαμορφώσουν την παγκόσμια τάξη τις προσεχείς δεκαετίες» (Donilon 2013).

Οι απόψεις δίστανται ως προς τον πιο αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης της Κίνας σε μεγάλα οικονομικά ζητήματα. Ορισμένοι υποστηρίζουν μια πολιτική δέσμευσης με την Κίνα χρησιμοποιώντας διάφορα φόρουμ. Άλλοι υποστηρίζουν μια κάπως μικτή πολιτική χρήσης δέσμευσης όταν είναι δυνατόν, σε συνδυασμό με μια πιο επιθετική χρήση των διαδικασιών επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ για την αντιμετώπιση των αθέμιτων εμπορικών πολιτικών της Κίνας. Άλλοι, που βλέπουν την Κίνα ως αυξανόμενη απειλή για την οικονομία των ΗΠΑ και το παγκόσμιο εμπορικό σύστημα, υποστηρίζουν μια πολιτική προσπάθειας περιορισμού της οικονομικής ισχύος της Κίνας και χρήσης τιμωριακών μέτρων, όπως αυξημένους δασμούς σύμφωνα με το Άρθρο 301, είτε για να αντιμετωπιστεί ο αρνητικός αντίκτυπος των βιομηχανικών πολιτικών της Κίνας στις αμερικανικές επιχειρήσεις είτε για να ωθήσει την Κίνα να τροποποιήσει στρεβλωτικές και μεροληπτικές πολιτικές (όπως η Πρωτοβουλία Made in China 2025). Η απάντηση στο BRI της Κίνας θεωρείται από ορισμένους ως μια σημαντική πρόκληση για τα παγκόσμια οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Ενώ η οικονομική υποστήριξη της Κίνας σε έργα υποδομής σε πολλές χώρες θα μπορούσε να παράγει θετικά οικονομικά αποτελέσματα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ εξέφρασαν ανησυχίες ότι η Κίνα θα χρησιμοποιήσει το BRI για να ωφελήσει κυρίως τις δικές της εταιρείες, ότι η διαδικασία υλοποίησης των έργων δεν θα είναι διαφανής, ότι η συμμετοχή του BRI θα μπορούσε να

προκαλέσει προβλήματα. χώρες με μεγάλα χρέη και ότι η Κίνα θα χρησιμοποιήσει το BRI για να διαδώσει το οικονομικό της σύστημα σε άλλες χώρες (Belt and Road Portal, 2020).

Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές των ΗΠΑ μειώνονται, κυρίως λόγω των δασμών που έχουν επιβάλει οι ΗΠΑ. Οι επενδύσεις και προς τις δύο κατευθύνσεις μειώνονται επίσης. Η πολιτική των ΗΠΑ είχε ως στόχο την αύξηση των εξαγωγών προς την Κίνα και την αλλαγή των διαφόρων κινεζικών εμπορικών πρακτικών, αλλά μέχρι στιγμής έχει αποτύχει. Η προσέγγιση του «διαχειριζόμενου εμπορίου» των συγκεκριμένων εξαγωγικών στόχων δεν λειτούργησε και θα πρέπει να καταργηθεί υπέρ της εστίασης σε διαρθρωτικά ζητήματα της κινεζικής οικονομίας: μη δασμολογικοί φραγμοί. περιορισμοί στις ξένες επενδύσεις σε ορισμένους τομείς· ανεπαρκής προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας· αναγκαστική μεταφορά τεχνολογίας· εκτεταμένο ρόλο στην οικονομία των κρατικών επιχειρήσεων· και επιδοτήσεις για την ανάπτυξη συγκεκριμένων τεχνολογιών. Ο αντίκτυπος αυτών των πολιτικών είναι ο περιορισμός των εξαγωγών που προέρχονται από αμερικανικές επιχειρήσεις και εργαζομένους, εξαγωγές τόσο προς την Κίνα όσο και προς τρίτες χώρες. Η προσαρμογή της Κίνας σε προηγμένα πρότυπα χωρών θα άνοιγε νέες εμπορικές ευκαιρίες και θα αυξήσει τα αμερικανικά εισοδήματα (Belt and Road Portal, 2020).

Το κύριο πρόβλημα που έχουν οι Ηνωμένες Πολιτείες με την Κίνα είναι ένα σύνολο εμπορικών και επενδυτικών πρακτικών που είναι εκτός των κανόνων των προηγμένων οικονομιών. Η Κίνα θέλει να θεωρεί τον εαυτό της ως αναπτυσσόμενη χώρα, με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της, αλλά είναι η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο και η μεγαλύτερη εμπορική χώρα και οι ΗΠΑ θα ήθελαν να τη δουν να κινείται γρήγορα σε προηγμένα πρότυπα χώρας. Οι εν λόγω συγκεκριμένες πολιτικές είναι: εκτενείς μη δασμολογικοί φραγμοί, όπως αυθαίρετα και μεταβλητά πρότυπα. περιορισμοί στις ξένες επενδύσεις σε ορισμένους τομείς· ανεπαρκής προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας· αναγκαστική μεταφορά τεχνολογίας με διάφορα καταναγκαστικά μέσα· εκτεταμένο ρόλο στην οικονομία των κρατικών επιχειρήσεων που έχουν ευνοϊκή πρόσβαση σε γη και πιστώσεις· και επιδοτήσεις για την ανάπτυξη συγκεκριμένων τεχνολογιών. Αυτές οι πολιτικές περιορίζουν τις εξαγωγές που προέρχονται από αμερικανικές επιχειρήσεις και εργαζομένους, συμπεριλαμβανομένων των εξαγωγών τόσο

προς την Κίνα όσο και προς τρίτες χώρες. Η προσαρμογή της Κίνας σε προηγμένα πρότυπα χωρών θα άνοιγε νέες εμπορικές ευκαιρίες και θα αυξήσει τα αμερικανικά εισοδήματα (Belt and Road Portal, 2020).

Εκτός από αυτές τις πρακτικές που επηρεάζουν άμεσα τις Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα είναι επίσης εκτός των παγκόσμιων κανόνων δανεισμού σε φτωχές χώρες, κάτι που θα έχει σημαντικές έμμεσες επιπτώσεις στην οικονομία και την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Η Πρωτοβουλία Belt and Road της Κίνας δανείζει περίπου 50 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως σε αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως για την κατασκευή υποδομών μεταφορών και ηλεκτρικής ενέργειας. Η πρωτοβουλία έχει τη δυνατότητα να είναι επωφελής, καθώς οι αναπτυσσόμενες χώρες χρειάζονται αυτήν την υποδομή. Ωστόσο, τα κινεζικά δάνεια στερούνται διαφάνειας, επομένως είναι δύσκολο να γνωρίζουμε ποια έργα χρηματοδοτούνται και με ποιους όρους και εάν το συνολικό ποσό για μια συγκεκριμένη χώρα οδηγεί σε μη βιώσιμο χρέος. Αυτό που προκύπτει από τις διαθέσιμες πληροφορίες είναι ότι τα δάνεια είναι ως επί το πλείστο εμπορικά. Ως αποτέλεσμα της πανδημίας και της ύφεσης του COVID-19, πολλές χώρες, ειδικά στην Αφρική, βρίσκονται σε στενοχώρια χρέους. Η Κίνα πράγματι προσχώρησε στο G20 ζητώντας ένα μορατόριουμ χρέους για τις φτωχότερες χώρες φέτος, αλλά δεν είναι μέλος της Λέσχης των επίσημων πιστωτών του Παρισιού, επομένως η περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους θα είναι περίπλοκη και ίσως ανεπαρκής (Belt and Road Portal, 2020).

Στα μέσα της δεκαετίας του 2000, η Κίνα ήταν επίσης απρόσμενη στο ότι είχε μια υποτιμημένη συναλλαγματική ισοτιμία και ένα μεγάλο συνολικό εμπορικό πλεόνασμα, το ευρύτερο μέτρο του οποίου είναι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αλλά αυτό το πρόβλημα διορθώθηκε κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Ομπάμα. Το νόμισμα της Κίνας έχει ανατιμηθεί 35% από το 2007, σε σταθμισμένη βάση του εμπορίου, και το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της μειώθηκε από πάνω από το 10% του ΑΕΠ σε λιγότερο από 1%. Αυτή η μακροοικονομική επιτυχία αφαιρεί ένα θέμα από το τραπέζι και καταδεικνύει ότι είναι δυνατό, μέσω διαλόγου και κινήτρων, να φέρει η Κίνα σε παγκόσμιους κανόνες (Belt and Road Portal, 2020).

Στην κατηγορία της προστασίας δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΔΔΙ) και της αναγκαστικής μεταφοράς τεχνολογίας, ιδιαίτερη ανησυχία είναι η κλοπή τεχνολογιών που

έχουν στρατιωτικές εφαρμογές. Οποιαδήποτε κλοπή ΔΔΙ από αμερικανικές εταιρείες μας κάνει φτωχότερους, αλλά η κλοπή στρατιωτικών τεχνολογιών υπονομεύει επίσης την ασφάλειά μας. Ως εκ τούτου, απαιτούνται ειδικές πολιτικές για την προστασία της εθνικής ασφάλειας (Brands, 2018).

Ένα τελευταίο πρόβλημα στην οικονομική σχέση είναι ότι η πολιτική της κυβέρνησης Τραμπ στερείται παντελώς ρεαλισμού και τα παραδείγματα είναι ατελείωτα. Η κυβέρνηση επέβαλε δασμό 25% στις περισσότερες εισαγωγές από την Κίνα, φόρος που πληρώνουν οι Αμερικανοί καταναλωτές και εταιρείες, προκειμένου να κάνει την Κίνα να διαπραγματευτεί. Αυτό πέτυχε να φέρει την Κίνα στο τραπέζι, αλλά η αμερικανική πλευρά υπερεκτίμησε τη μόχλευση της (Brands, 2018).

Το εμπόριο των ΗΠΑ απλώς δεν είναι πλέον τόσο σημαντικό για την Κίνα (διενεργεί περισσότερες συναλλαγές με την ASEAN¹² παρά με τις ΗΠΑ). Έτσι, η Κίνα δεν ήταν διατεθειμένη να κάνει σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Συμφώνησε να αγοράσει περισσότερα από τις ΗΠΑ, αλλά οι συγκεκριμένοι στόχοι στη συμφωνία φάσης 1 αποδείχθηκαν επίσης μη ρεαλιστικοί. Από τα μέσα του 2020, η Κίνα αγόραζε μόνο το ήμισυ περίπου από αυτά που θα απαιτούνταν για την επίτευξη των στόχων. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην πανδημία του COVID-19, αλλά η εμπειρία δείχνει την αποτυχία του διαχειριζόμενου εμπορίου με την Κίνα. Η πολιτική των ΗΠΑ έδειξε επίσης έλλειψη κατανόησης του τρόπου λειτουργίας των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας. Αντιμέτωποι με τους δασμούς των ΗΠΑ, κάποια τελική συναρμολόγηση μεταφέρθηκε σε χώρες όπως η Ινδονησία και το Βιετνάμ. Αλλά οι εξαγωγές μηχανημάτων και εξαρτημάτων της Κίνας σε αυτές τις χώρες αυξήθηκαν, επομένως οι συνολικές εξαγωγές της δεν μειώθηκαν. Οι ΗΠΑ, με τη σειρά τους, εισήγαγαν περισσότερα από τη Νοτιοανατολική Ασία. Ως αποτέλεσμα, οι Αμερικανοί καταναλωτές πλήρωσαν περισσότερα, αλλά οι εμπορικές συνήθειες δεν άλλαξαν με κανέναν θεμελιώδη τρόπο. Οι δασμοί στην Κίνα δεν έλαβαν επίσης υπόψη το γεγονός ότι οι αμερικανικές εταιρείες χρησιμοποιούν εισαγόμενα ανταλλακτικά και εξαρτήματα για να κάνουν την παραγωγή τους πιο ανταγωνιστική. Ακόμη και πριν χτυπήσει ο ιός, οι δασμοί του Τραμπ στην Κίνα είχαν κοστίσει στις ΗΠΑ καθαρή απώλεια 175.000 θέσεων εργασίας στη μεταποίηση. Ένα τελευταίο παράδειγμα

---

¹² ASEAN: Association of Southeast Asian Nations

έλλειψης ρεαλισμού ήρθε το καλοκαίρι του 2019, όταν ο Πρόεδρος Τραμπ όρισε την Κίνα ως «χειραγωγό νομισμάτων», μια κατηγορία που απλά δεν ήταν αληθινή. Καθώς η κυβέρνηση Τραμπ φτάνει στο τέλος της, οι ΗΠΑ μένουν με μια μπερδεμένη και μη ρεαλιστική οικονομική πολιτική έναντι της Κίνας (Brands, 2018).

Οι Κινέζοι βλέπουν ως αποδείξεις των προθέσεων αυτών, τις εκκλήσεις της Ουάσιγκτον για δημοκρατία και την υποστήριξή της στα αποσχιστικά κινήματα στην Ταϊβάν, το Θιβέτ, και των Ουιγούρων της Xinjiang. Πιστεύουν ότι αξιοποιούν τις ιδέες της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να αποσταθεροποιήσουν το καθεστώς και προσπαθούν είτε να προκαλέσουν καθυστερήσεις στην άνοδο της χώρας τους, είτε να ωθήσουν την αναμόρφωση των κινέζικων αξιών σύμφωνα με τις αμερικανικές»(Dong and Chengzhi, 2013). Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι αρκετές είναι και οι γνώμες που υποστηρίζουν ότι τα κινεζικά συμφέροντα δεν ευθυγραμμίζονται με τα Αμερικανικά και ότι οι δύο χώρες μπορούν να εξακολουθήσουν να επωφελούνται με αμοιβαίο τρόπο από το εμπόριο και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να οδηγηθούν σε μια ένοπλες σύρραξεις. Όμως σίγουρα είναι πιο πολλές οι γνώμες, κυρίως του στρατού, που αν και κεκαλυμμένα έχουν ταχθεί υπέρ της στρατιωτικής αντιπαράθεσης ως εκδήλωση αντίδρασης της Κίνας απέναντι στις ΗΠΑ (Nathan & Scobell, 2015).

4.4. Σχέσεις ΗΠΑ Κίνας

Οι σχέσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Κίνα χαρακτηρίζονται στη σύγχρονη εποχή από μία διαρκή και αυξανόμενη ένταση. Η αντιπαράθεση αυτή εντοπίζεται σε μία μεγάλη ποικιλία ζητημάτων που άπτονται της εθνικής ασφάλειας, του εμπορίου, της οικονομικής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κτλ. Η επιδείνωση των σχέσεων ανάμεσα στην ΗΠΑ και στην Κίνα είναι εύλογη λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας κατά τις προηγούμενες δεκαετίες την κατέστησε μία από τις σημαντικότερες οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις διεθνώς. Ωστόσο και οι δύο χώρες έχουν δείξει ότι δεν επιθυμούν και δεν επιδιώκουν οι μεταξύ τους σχέσεις να εκτραχυνθούν και να οδηγηθούν σε μία

σύγκρουση αντίστοιχη των μεγάλων δυνάμεων προηγούμενων εποχών. Με διάφορες διακυμάνσεις οι δύο χώρες επιδιώκουν την αρμονική συνύπαρξη και την αμοιβαία επωφελή συνεργασία. Αλλά, η οικοδόμηση μιας σχέσης που αποφεύγει τον ανταγωνισμό και τις συγκρούσεις παραμένει ένα δύσκολο εγχείρημα καθώς η Ουάσιγκτον και το Πεκίνο εκφράζουν μια βαθιά δυσπιστία στις μεταξύ τους σχέσεις. Πράγματι, αν και οι ΗΠΑ και η Κίνα είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό αλληλοεξαρτώμενες εξαιτίας των μεταξύ τους εμπορικών σχέσεων, οι ευρύτερες σχέσεις τους χαρακτηρίζονται από μία δυσπιστία η οποία εκπορεύεται από τα διαφορετικά τους πολιτικά και οικονομικά συστήματα, αλλά και από ζητήματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας (Lawrence, 2013).

Στη σύγχρονη εποχή, η γεωπολιτική και γεωοικονομική ατζέντα διεθνώς κυριαρχείται από τον συνεχιζόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας καθώς από την μια πλευρά οι ΗΠΑ προσπαθούν να παρατείνουν την πρωτοκαθεδρία τους στην διεθνή αρένα και να αποτρέψουν την άνοδο της Κίνας, ενώ από τη άλλη πλευρά η Κίνα προσπαθεί να καθιερωθεί ως ηγεμόνας στο ανατολικό ημισφαίριο. Τα εντελώς αντίθετα εθνικά συμφέροντα Ουάσιγκτον και Πεκίνου έχουν οδηγήσει σε μια επιθετική αντιπαράθεση για κυριαρχία. Αναλυτικότερα, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 ύστερα από την αποχώρηση των σοβιετικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν και την πτώση του τείχους του Βερολίνου διαφαινόταν ήδη η επικείμενη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης η οποία επήλθε το 1991. Η ριζική αυτή μεταβολή στο διεθνές σύστημα οδήγησε στην ανάδυση ενός μονοπολικού διεθνούς συστήματος όπου οι ΗΠΑ αναδείχθηκαν ως η μόνη υπερδύναμη στη διεθνή αρένα. Ο δυτικός αυτός θρίαμβος επί του κομμουνισμού μεταφράστηκε ως μία επιθυμία των κρατών να εκδημοκρατίσουν το πολιτικό του σύστημα, να φιλελευθεροποιήσουν την οικονομία τους και να ενσωματωθούν στην κυριαρχούμενη από τις ΗΠΑ διεθνή τάξη πραγμάτων. Στο πλαίσιο αυτό η Κίνα και η Ρωσία την περίοδο εκείνη ήταν οι μόνες μεγάλες δυνάμεις οι οποίες αντιτίθονταν στην αμερικάνικη επικυριαρχία αδυνατώντας ωστόσο να αμφισβητήσουν την υπεροχή της.

Ωστόσο, η Κίνα με εξαιρετικά ταχύ ρυθμό άρχισε να ενισχύει την οικονομική της ισχύ και να συμβάλει στην αμφισβήτηση του μονοπολικού διεθνούς συστήματος. Στην πραγματικότητα η Κίνα σε λίγες μόλις δεκαετίες μεταμορφώθηκε από μία γεωργική οικονομία σε μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις του κόσμου. Επακόλουθο της

οικονομικής της ανάπτυξης ήταν και η ενίσχυση της πολιτικής της επιρροής στην περιοχή της Ασίας αλλά και διεθνώς. Το γεγονός αυτό έρχονταν σε αντίθεση με τα συμφέροντα των ΗΠΑ αλλά και των συμμάχων της οι οποίες επιδίωκαν να διατηρήσουν την τότε υφιστάμενη ισορροπία ισχύος. Η ανάδυση ωστόσο της Κίνας αμφισβητούσε την καθεστηκυία τάξη και ως εκ τούτου σήμερα παρατηρείται μία έντονη εχθρότητα και ανταγωνισμός ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα. Η αντιπαράθεση αυτή αποκρυσταλλώνεται στον ανταγωνισμό για πολιτική επιρροή, στις οικονομικές και εμπορικές αντιπαράθεσεις αλλά και στην ιδεολογική μάχη για τα μοντέλα τα οποία προωθούνται από τις ΗΠΑ και την Κίνα. Αυτό που πραγματικά επιδείνωσε τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας ήταν όμως οι διαρκώς αυξανόμενες διαφωνίες σχετικά με την συναλλαγματική ισοτιμία δολαρίου/γιουάν και τις εμπορευματικές ροές μεταξύ των δύο κρατών (Zaidi & Saud, 2020).

Αναφορικά με την εσωτερική κατάσταση και τις υποθέσεις της Κίνας, οι Ηνωμένες Πολιτείες διαδραματίζουν τον πιο παρεμβατικό ρόλο. Παρέχουν εγγυήσεις για το status quo στην Ταϊβάν, παρουσιάζουν τη πιο μεγάλη ναυτική παρουσία στην Ανατολική και Νότια Σινική Θάλασσα, όπως επίσης συνιστούν και τον επίσημο ή άτυπο στρατιωτικό σύμμαχο πολλών γειτόνων της Κίνας αλλά και τον κύριο σχεδιαστή του υπάρχοντος παγκόσμιου συστήματος (Nathan & Scobell, 2015). Με σκοπό να κατανοηθεί πιο καλά η λογική που κρύβεται πίσω από στρατηγική που εφαρμόζουν οι ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα, οι Κινέζοι καταβάλλουν προσπάθεια αποτίμησης των δυνατοτήτων και τις προθέσεις της υπερδύναμης. Όσον αφορά τις δυνατότητες κατανοούνται ότι είναι συντριπτικές και μεγιστοποιούνται λόγω των διμερών αμυντικών συμφωνιών με την Αυστραλία, την Ιαπωνία, τη Νέα Ζηλανδία, τις Φιλιππίνες και τη Νότια Κορέα και δημιουργούν με αυτό τον τρόπο ένα στρατηγικό κλοιό γύρω από την Κίνα. Στην αντίθετη περίπτωση, οι προθέσεις και οι επιδιώξεις από την πλευρά της Αμερικανικής κυβέρνησης δεν είναι εύκολο να ανιχνευθούν και συνήθως αυτό πραγματοποιείται μέσω τριών πεποιθήσεων: Κατ' αρχή, οι Κινέζοι αναλυτές αντιλαμβάνονται τη χώρα τους ως συνεχιστή του ανατολικού πολιτισμού που είναι εμποτισμένος με ειρηνόφιλη στρατηγική κουλτούρα, που ο προσανατολισμός της είναι η άμυνα, χωρίς επεκτατικές βλέψεις και κυρίως ηθική. Αντιθέτως, αντιλαμβάνονται τη Δυτική στρατηγική κουλτούρα και ειδικότερα εκείνη των ΗΠΑ ως στρατοκρατική που προσανατολίζεται στην επίθεση, επεκτατική και εγωιστική.

Επιπρόσθετα αν και η Κίνα έχει αγκαλιάσει τον κρατικό καπιταλισμό σθεναρά, η κινεζική άποψη για τις ΗΠΑ εξακολουθεί να ασκεί επιρροή από τη μαρξιστική πολιτική σκέψη, που θεωρεί ότι οι καπιταλιστικές δυνάμεις καταβάλλουν προσπάθεια να εκμεταλλευτούν τον υπόλοιπο κόσμο (Nathan & Scobell, 2015).

Επιπλέον, οι αμερικανικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων περί «κινεζικής απειλής», έχουν γίνει πολύ δημοφιλείς μεταξύ των νέων Κινέζων πολιτικών αναλυτών πολύ εκ των οποίων πραγματοποίησαν τις σπουδές τους στις ΗΠΑ. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι και η θεωρία των διεθνών σχέσεων που ασκεί περισσότερη επιρροή στην πολιτική ανάλυση στην Κίνα, είναι αυτή του επιθετικού ρεαλισμού του John Mearsheimer (Mearsheimer 2007). Γι' αυτό θεωρούν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα επιτρέψουν την ύπαρξη μιας ισχυρής Κίνας και ως εκ τούτου θα επιδιώξουν τη μείωση της ισχύος της και την απονομιμοποίηση του καθεστώτος. Τουναντίον θα χρησιμοποιήσουν την ισχύ τους για να διατηρήσουν ή και να ενισχύσουν τα προνόμιά τους και θα αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε προσπάθεια άλλης χώρας να υπερασπιστεί τα δικά της συμφέροντα της ως απειλή. Αυτή η παραδοχή οδηγεί σε ένα απαισιόδοξο συμπέρασμα: η αύξηση της ισχύος της Κίνας, θα προκαλέσει την αντίδραση των Ηνωμένων Πολιτειών (Nathan & Scobell, 2015).

Οι ΗΠΑ και η Κίνα λοιπόν, εξαιτίας της θέσης τους στο διεθνές σύστημα είναι αναπόφευκτο να ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Η μετάβαση του διεθνούς συστήματος από ένα μονοπολικό σε ένα πολυ-πολικό σύστημα εντείνει τον ανταγωνισμό ισχύος. Πράγματι, στο διεθνές σύστημα που διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υπήρξαν δύο πόλοι ισχύος, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση με συντριπτική υπεροχή έναντι των άλλων κρατών. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης σηματοδότησε την λήξη του διπολικού συστήματος και την ανάδειξη των ΗΠΑ ως την μόνη υπερδύναμη η οποία και αξιοποιώντας το μονοπολικό αυτό διεθνές σύστημα δημιούργησε μια νέα παγκόσμια τάξη. Η αναδίπλωση όμως της αμερικανικής ισχύος οδήγησε τελικά σε ένα πολυ-πολικό σύστημα όπου η στρατιωτική, οικονομική και πολιτική ισχύς κατανέμεται μεταξύ πολλών ισχυρών κρατικών δρώντων όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ρωσία, η Ινδία και η Ευρωπαϊκή Ένωση (Κουσκουβέλης, 2010). Στο πλαίσιο όμως ενός πολύ-πολικού συστήματος οι ΗΠΑ και η Κίνα δεν προορίζονται σε βίαιες συγκρούσεις ή ψυχρό πόλεμο.

Οι μεταβολές στο διεθνές σύστημα αναμένεται να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας για πολλές δεκαετίες, αλλά αυτό δεν οδηγεί κα' ανάγκη σε γενικό πάγωμα της συνεργασίας και του διαλόγου. Σε αντίθεση με τις σχέσεις ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης, οι ΗΠΑ και η Κίνα δεν συμμετέχουν σε αγώνα στον οποίο η κάθε πλευρά πιστεύει ότι απειλείται η επιβίωση της. Η Κίνα άλλωστε δεν είναι κάτι αντίστοιχο της Σοβιετικής Ένωσης και δεν θα μπορούσε να αναπτύξει ψυχροπολεμικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Αντίθετα, Η Κίνα, αντί να απομονωθεί από την παγκόσμια οικονομία από το τέλος της μαοϊκής εποχής, έκρινε ότι μπορεί να επωφεληθεί από τη συμμετοχή της στην οικονομική τάξη πραγμάτων μετά τον υπό την ηγεσία των ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό η συμμετοχή της Κίνας στο διεθνές εμπόριο συνέβαλε στην άνοδό της και στον εντεινόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας, αλλά δημιούργησε επίσης και ευκαιρίες συνεργασίας. Πράγματι, η μεταβαλλόμενη ισορροπία ισχύος οδήγησε σε επανεξέταση των διμερών όρων εμπορίου και εντατικοποίηση του οικονομικού ανταγωνισμού, χωρίς όμως να αποκλείεται η πιθανότητα συνεργασίας σε διμερείς και παγκόσμιες υποθέσεις (Ross, 2020)

5. Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής Ευρώπης

5.1. Ιστορία

Η Ανώτατη Αρχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), η προκάτοχος της ΕΕ, άνοιξε την πρώτη της αποστολή στο Λονδίνο το 1955, τρία χρόνια αφότου οι χώρες εκτός ΕΕ άρχισαν να διαπιστεύουν τις αποστολές τους στις Βρυξέλλες στην Κοινότητα. Οι ΗΠΑ ήταν ένθερμοι υποστηρικτές των προσπαθειών της ΕΚΑΧ από την αρχή και ο υπουργός Εξωτερικών Ντιν Άσσεσον έστειλε στον Ζαν Μονέ μια αποστολή στο όνομα του Προέδρου Τρούμαν επιβεβαιώνοντας την πλήρη διπλωματική αναγνώριση της ΕΚΑΧ από τις ΗΠΑ. Ένας πρεσβευτής των ΗΠΑ στην ΕΚΑΧ διαπιστεύτηκε αμέσως μετά και ηγήθηκε της δεύτερης υπερπόντιας αποστολής για τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων με τα κοινοτικά θεσμικά όργανα.

Ο αριθμός των αντιπροσώπων άρχισε να αυξάνεται τη δεκαετία του 1960 μετά τη συγχώνευση των εκτελεστικών οργάνων των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε μια ενιαία Επιτροπή. Μέχρι πρόσφατα, ορισμένα κράτη είχαν επιφυλάξεις να δέχονταν ότι οι αντιπροσωπείες της ΕΕ είχαν το πλήρες καθεστώς διπλωματικής αποστολής. Το άρθρο 20 της Συνθήκης του Μάαστριχτ απαιτεί από τις αντιπροσωπείες και τις διπλωματικές αποστολές των κρατών μελών να "συνεργάζονται για να διασφαλίσουν ότι οι κοινές θέσεις και οι κοινές δράσεις που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο τηρούνται και εφαρμόζονται".

Ως μέρος της διαδικασίας ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης που προβλέπεται στη Συνθήκη της Λισαβόνας, την 1η Ιανουαρίου 2010 όλες οι πρώην αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μετονομάστηκαν σε αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέχρι το τέλος του μήνα 54 από τις αποστολές (σημειώνονται με † στο κατάλογο διπλωματικών αποστολών) μετατράπηκαν σε αποστολές τύπου πρεσβείας που διαθέτουν μεγαλύτερες εξουσίες από τις τακτικές αντιπροσωπείες. Αυτές οι αναβαθμισμένες αντιπροσωπείες ανέλαβαν τον ρόλο που

είχαν προηγουμένως οι εθνικές πρεσβείες του κράτους μέλους που κατέχει την εκ περιτροπής Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγχωνεύτηκαν με τις ανεξάρτητες αντιπροσωπείες του Συμβουλίου σε όλο τον κόσμο. Μέσω αυτού, οι αντιπροσωπείες της ΕΕ αναλαμβάνουν τον ρόλο του συντονισμού των εθνικών πρεσβειών και του λόγου για την ΕΕ στο σύνολό της, όχι μόνο για την Επιτροπή.

Η πρώτη αντιπροσωπεία που αναβαθμίστηκε ήταν αυτή στην Ουάσιγκτον, ο νέος κοινός πρεσβευτής ήταν ο João Vale de Almeida, ο οποίος περιέγραψε τις νέες εξουσίες του ως ομιλώντας τόσο για τους προέδρους της Επιτροπής και του Συμβουλίου, όσο και για τα κράτη μέλη. Θα ήταν υπεύθυνος όπου υπήρχε κοινή θέση, αλλά διαφορετικά, για διμερή θέματα, δεν θα αναλάμβανε εθνικούς πρεσβευτές. Όλες οι αντιπροσωπείες αναμένεται να μετατραπούν μέχρι το τέλος του 2010. Ορισμένα κράτη μπορεί να επιλέξουν να λειτουργήσουν μέσω των νέων αντιπροσωπειών της ΕΕ και να κλείσουν ορισμένες από τις μικρότερες εθνικές πρεσβείες τους, ωστόσο η Γαλλία έχει δηλώσει ότι θα διατηρήσει το δικό της δίκτυο σε όλο τον κόσμο προς το παρόν.

5.2. Εξέλιξη Στρατηγικής Ευρώπης

Η αυγή του 21ου αιώνα έφερε μαζί της νέες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η ΕΕ. Πολλά από αυτά τα ζητήματα που προκαλούν προκλήσεις σκιαγραφήθηκαν από τον Πρόεδρο της ΕΕ Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο σε μια ομιλία του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2007. Ο Barroso (2007) ανέφερε τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις, την ανεργία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την κλιματική αλλαγή ως ζητήματα πειστικής ανησυχίας (2007). Αυτό το δοκίμιο χρησιμεύει για να τονίσει αυτά τα προβλήματα και να εξηγήσει γιατί είναι τα πιο σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα (Barroso, 2007).

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ΕΕ είναι τα συνεχώς αυξανόμενα επίπεδα ανεργίας που επηρεάζουν την πλειονότητα των κρατών μελών. Ο Barroso (2007) δήλωσε ότι σχεδόν 20 εκατομμύρια πολίτες της ΕΕ χαρακτηρίστηκαν ως άνεργοι. Πιο ανησυχητικό, ο Μπαρόζο τόνισε ότι πολλοί από τους άνεργους ήταν νεότεροι

δημογραφικά. Ο Modigliani (2005) προειδοποίησε ότι τέτοια ποσοστά ανεργίας μπορεί να οδηγήσουν σε σπατάλη πόρων, μείωση της παραγωγής και συνεπώς απώλεια αποταμιεύσεων και επενδύσεων εντός της οικονομίας. Ο Modigliani έσπευσε επίσης να προσθέσει ότι τα επίπεδα ανεργίας μπορεί να οδηγήσουν σε περίπλοκα και μακροχρόνια κοινωνικά προβλήματα, καθώς τα άτομα που επηρεάζονται μπορεί να απογοητεύονται και να αποθαρρύνονται από την έλλειψη ευκαιριών εργασίας. Ως εκ τούτου, η ανεργία είναι ένα σημαντικό ζήτημα που πλήττει όλα τα κράτη της ΕΕ (Modigliani, 2005).

Ο Bertola (2000) αναφέρθηκε στα ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας, στις μισθολογικές ανισότητες, στη διασπορά της απασχόλησης στις περιφέρειες της ΕΕ και στις επιδόσεις της αγοράς ως τις κύριες αιτίες των υψηλών επιπέδων ανεργίας στην ΕΕ. Οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας καθοδηγούνται από τις κυβερνητικές και θεσμικές πολιτικές στην ΕΕ, οι οποίες με τη σειρά τους ελέγχουν τους κατώτατους μισθούς, τη φορολογία και τα επιδόματα ανεργίας. Οι Room (2006) και Barroso (2007) υποστηρίζουν ότι παρόλο που υπάρχουν πολλοί τρόποι για τη μείωση της ανεργίας, όπως η διαφοροποίηση των μισθών και η γεωγραφική κινητικότητα, τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να αλλάξουν την οικονομική και πολιτική ισορροπία που ισχύει σήμερα στην ΕΕ. Επιπλέον, ο Wallstrom (2007) σπεύδει να επισημάνει ότι αν και η κατάργηση των επιδοτήσεων ανεργίας σε όλα τα κράτη της ΕΕ θα μείωνε τα επίπεδα ανεργίας, κατά συνέπεια θα αύξανε τα ποσοστά φτώχειας και εγκληματικότητας οδηγώντας έτσι σε επιταχυνόμενα επίπεδα κοινωνικού αποκλεισμού. Ως αποτέλεσμα, αυτές οι επιπτώσεις έχουν εγείρει ανησυχητικές ανησυχίες τόσο για το κοινό όσο και για τους πολιτικούς καθώς η ΕΕ αγωνίζεται να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Η πρόσβαση σε προϊόντα, κεφάλαιο και εργατικό δυναμικό των κρατών μελών θα μπορούσε να προσφέρει οικονομική αποδοτικότητα, αλλά τα απαιτούμενα επίπεδα ρύθμισης θα αποδεικνυόταν εξαιρετικά δύσκολο να διατηρηθούν (Wallstrom, 2007).

Ως απάντηση στα αυξανόμενα προβλήματα με την ανεργία, η Επιτροπή της ΕΕ έχει προτείνει ορισμένα μέτρα για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Αυτά περιλαμβάνουν την ανανέωση των στρατηγικών ανάπτυξης και απασχόλησης των κρατών μελών, καθώς και την αύξηση των επενδύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη. Ελπίζεται ότι αυτό με τη

σειρά του θα οδηγήσει σε αύξηση της οικονομικής παραγωγής και, κατά συνέπεια, στη δημιουργία θέσεων εργασίας στη διαδικασία. Ωστόσο, ο Wallstrom (2007) υποστηρίζει ότι αυτό θα μπορούσε να αποδειχθεί δύσκολο έργο δεδομένων των ετερογενών κοινωνικών και οικονομικών δομών των κρατών μελών της ΕΕ. Επιπλέον, η κατάρρευση της παγκόσμιας οικονομίας το 2008 οδήγησε σε παγκόσμια ύφεση και είδε τα επίπεδα απασχόλησης στην ΕΕ να αυξάνονται δραματικά. Η Έκθεση για την Απασχόληση στην Ευρώπη (2009) εκτιμά ότι τα επίπεδα ανεργίας στην Ευρώπη θα ξεπεράσουν το όριο του 10% το 2010 και θα συνεχίσουν να αυξάνονται.

Το θέμα της κλιματικής αλλαγής ήρθε στο προσκήνιο θεαματικά τον 21ο αιώνα και είναι ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αλλαγές στις κλιματικές διακυμάνσεις συμβαίνουν σε όλο τον κόσμο, εγείροντας πραγματικές ανησυχίες για τη σταθερότητα του οικοσυστήματος των πλανητών. Σύμφωνα με τον Schroter (2005) αυτές οι αποκλίσεις μπορεί να έχουν άμεση επίδραση στα επίπεδα της παραγωγής τροφίμων και των αποθεμάτων νερού. Για παράδειγμα, ο Berkhout (2005) σημείωσε ότι η αποτυχία συγκομιδής σε μια χώρα μπορεί να επηρεάσει την τιμή ορισμένων προϊόντων διατροφής στην ΕΕ λόγω των εισαγωγών. Ο Brandt (2001) εξηγεί ότι αυτές οι αυξανόμενες ανησυχίες οδηγούν στην εφαρμογή του Πρωτοκόλλου του Κιότο - μια φιλική προς το περιβάλλον πολιτική που εγκρίνεται μέσω της Σύμβασης Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή που έχει σχεδιαστεί για να θέσει υπό έλεγχο τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου - το 1997.

Το καλοκαίρι του 2003, ένα κύμα καύσωνα κατέκλυσε μεγάλο μέρος της Ευρώπης με αποτέλεσμα να καταγραφούν θερμοκρασίες ρεκόρ. Ο Beniston (2004) δήλωσε ότι το κύμα καύσωνα είχε μια ομοιότητα με τον τύπο των θερμοκρασιών που αναμενόταν μέχρι το τέλος του 21ου αιώνα. Ο Beniston (2004) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι λόγω της αυξημένης ατμοσφαιρικής συγκέντρωσης αερίων του θερμοκηπίου, οι θερμοκρασίες του καλοκαιριού αναμένεται να αυξηθούν κατά 4 βαθμούς Κελσίου κατά μέσο όρο. Σύμφωνα με τους Christiansen & Wettestad (2003), η ΕΕ παράγει ένα από τα υψηλότερα επίπεδα εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και αντιπροσωπεύει το 25% της παγκόσμιας παραγωγής. Ο Brandt (2001) δηλώνει ότι η ΕΕ αναμένει ότι θα υπάρξει αύξηση 0,8% στις εκπομπές CO₂ ετησίως. Επιπλέον, η ΕΕ αντιμετωπίζει πρόσθετα προβλήματα με την

αποτυχία της να πείσει τα μέλη της να υιοθετήσουν τον φόρο άνθρακα λόγω των πολλών κανόνων και κανονισμών που ενσωματώνονται στην πολιτική (Christiansen & Wettestad, 2003).

Η χρήση ορυκτών καυσίμων είναι ένας άλλος παράγοντας που οδηγεί στην υπερθέρμανση του πλανήτη και μπορεί να έχει επιζήμιες μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο κλίμα. Οι Kruger & Pizer (2004) αναφέρουν ότι τα αυξημένα επίπεδα εκπομπών λόγω της ανάπτυξης του τομέα των μεταφορών έχουν οδηγήσει σε περαιτέρω ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει η ΕΕ. Αυτές οι σημαντικές αυξήσεις στην παραγωγή εκπομπών μπορούν να έχουν άμεσο αντίκτυπο στις τιμές των δικαιωμάτων, εάν η ΕΕ επιχειρήσει να επιτύχει τους στόχους του Πρωτοκόλλου του Κιότο χρησιμοποιώντας αγορές αντιστάθμισης.

Η αυξανόμενη αγορά άνθρακα είναι ένας άλλος τομέας ανησυχίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι Howse & Eliason (2008) υποστηρίζουν ότι είναι ζωτικής σημασίας τα επίπεδα του αποτυπώματος άνθρακα να παρακολουθούνται προκειμένου να μειωθούν οι εκπομπές στον αέρα. Σύμφωνα με τους Kruger et al. (2007) η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε ένα πρόγραμμα εμπορίας εκπομπών το 2005 με στόχο την επίτευξη των στόχων του Πρωτοκόλλου του Κιότο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Ωστόσο, η πολυπλοκότητα του Συστήματος Εμπορίας Εκπομπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU ETS) αναγκάζει τα κράτη μέλη να αντιμετωπίζουν διάφορες πολιτικές και οικονομικές προκλήσεις καθώς προσπαθούν να επιτύχουν τους στόχους που θέτει το Πρωτόκολλο του Κιότο.

Το ζήτημα της ασφάλειας είναι ένα άλλο εμπόδιο που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο Kicinger (2004) γράφει ότι οι εξωτερικές απειλές για την ασφάλεια παρουσιάζουν πολύ μεγαλύτερα προβλήματα από αυτά που τίθενται εσωτερικά. Για να το θέσω απλά, αυτό συμβαίνει επειδή αυτές οι απειλές δεν μπορούν να προβλεφθούν. Μια τέτοια απειλή είναι η τρομοκρατία. Ο Wallstrom (2007) υποστηρίζει ότι παρόλο που η πολιτική της Ευρώπης για ταξίδια χωρίς διαβατήρια είναι επωφελής για τις επιχειρήσεις και τον τουρισμό, επιτρέπει στους διασυνοριακούς τρομοκράτες και εγκληματίες την ελευθερία πρόσβασης εντός των κρατών μελών. Η τρομοκρατία είναι μείζον ζήτημα γιατί διακυβεύονται ζωές αθώων ανθρώπων. Οι Schilder & Hauschild (2004) σημειώνουν ότι

τα κράτη της ΕΕ χρησιμοποιούνται επίσης ως βάση για τον σχεδιασμό και τον σχεδιασμό τρομοκρατικών επιθέσεων. Αυτοί οι εγκληματίες χρησιμοποιούν πόρους τελευταίας τεχνολογίας, έχουν καλά συντηρημένα δίκτυα και είναι ικανοί να καταφεύγουν σε φρικτά επίπεδα βίας. Ο Kicinger (2004) γράφει ότι η Αλ Κάιντα –μια ισλαμιστική θεμελιώδης ομάδα που σχηματίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και φημίζεται για τις τρομοκρατικές της δραστηριότητες– στέγαζε πυρήνες επιμελητείας στα κράτη μέλη της ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ισπανία. Ως εκ τούτου, η συγκεντρωμένη προσπάθεια της ΕΕ για την αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων είναι ζωτικής σημασίας.

Μια άλλη ανησυχία για την ασφάλεια της ΕΕ είναι οι τεχνολογικές εξελίξεις στα σύγχρονα όπλα. Αυτό θέτει υπό αμφισβήτηση τα ισχύοντα μέτρα ασφαλείας από την ΕΕ. Η ροή του εμπορίου και των επενδύσεων εντός των ευρωπαϊκών κρατών οδήγησε στην ευημερία των κατοίκων της ΕΕ. Ωστόσο, παρά τα πλεονεκτήματα που έφερε το ελεύθερο εμπόριο, έχει επίσης εντείνει την απειλή της εσωτερικής τρομοκρατίας. Η Ευρώπη είναι πλέον μια παιδική χαρά για το οργανωμένο έγκλημα και είναι γεμάτη από διακίνηση ναρκωτικών, παράνομους μετανάστες και πορνεία (Schilder & Hauschild, 2004).

Οι διασυνοριακές και γειτονικές απειλές ενισχύουν επίσης τις ανησυχίες για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διαφωνίες στο Κασμίρ και την Κορεατική Χερσόνησο, όπως περιγράφονται λεπτομερώς από τους Schilder & Hauschild (2004) επηρέασαν τα κράτη μέλη της ΕΕ τόσο άμεσα όσο και έμμεσα. Η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει δεσμευτεί να καταπολεμήσει την απειλή για την ασφάλεια και, μέσω της εξωτερικής πολιτικής και πρωτοβουλιών διαχείρισης κρίσεων, έχει λάβει διατάξεις για την ασφάλεια. Σύμφωνα με τον Barroso (2007), αυτά περιλαμβάνουν την αποτελεσματικότερη διασφάλιση των συνόρων με τα κράτη μέλη και με τις διεθνείς χώρες. Επιπλέον, η ΕΕ επιχειρεί να σφυρηλατήσει πολιτικές και συμφωνίες με τους διατλαντικούς εταίρους της προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τυχόν απειλές για την ασφάλεια, αν και αυτό αποδεικνύεται δύσκολο να επιτευχθεί.

Εν κατακλείδι, από τη σύστασή της το 1993, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χρησιμεύσει για την αντιμετώπιση πολλών σημαντικών ζητημάτων. Αυτά τα ζητήματα δεν

περιορίζονται μόνο στα σύνορα της ΕΕ, αλλά αντιμετωπίζονται συνήθως σε ολόκληρο τον κόσμο. Αυτό το δοκίμιο έχει επισημάνει τα αυξανόμενα προβλήματα της ΕΕ με τα επίπεδα ανεργίας, επικεντρώνεται στα μαργαριτάρια της κλιματικής αλλαγής και περιγράφει λεπτομερώς την απειλή της τρομοκρατίας για τη σταθερότητα της ΕΕ. Αυτά είναι μερικά μόνο από τα σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση (Barroso, 2007).

5.3. Η Εξωτερική Πολιτική της Ευρώπης Σήμερα

Για να κατανοηθεί η ΕΕ στο διεθνές σύστημα, η έννοια της εξουσίας είναι αναπόφευκτη. Τις τελευταίες δεκαετίες οι ευρωπαίοι ηγέτες επανήλθαν στο ερώτημα εάν η ΕΕ πρέπει να αγωνιστεί για να γίνει δύναμη στο διεθνές σύστημα. Η εξουσία είναι, όπως ο Leslie Gelb (2009) ξεκινά το βιβλίο *Power Rules*, «η καρδιά της εξωτερικής πολιτικής». Οι προσπάθειες να τοποθετηθεί η ΕΕ στο φάσμα της εξουσίας βασίζονται στη σύγχρονη συζήτηση σχετικά με την ύπαρξη, τη φύση και τις συνέπειες της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ. Πρώτον, η ΕΕ είναι μια τυχαία και ασυνεπής δύναμη. Ο ρόλος της στο διεθνές σύστημα είναι το αποτέλεσμα μιας σταδιακής διαδικασίας όπου το άθροισμα πολλών πρωτοβουλιών εξωτερικής πολιτικής ισοδυναμεί με κάτι μεγαλύτερο. Δεύτερον, η ισχύς στις διεθνείς σχέσεις συνδέεται με τη δύναμη των όπλων. Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) θεωρείται επομένως ως «δοκιμή» της ΕΕ ως δύναμης. Τρίτον, ο δεσμός ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ πρέπει επομένως να τοποθετηθεί εντός των ευρέων ορίων της νεοκλασικής ρεαλιστικής παράδοσης. Παρολα αυτά η ΕΕ έχει καταφέρει να επιφέρει ένα κλίμα συνεργασίας και ειρήνης στην Γηραιά Ήπειρο, μετά από έντονες περιόδους πολέμων και εχθροπραξιών. Αποτελεί, εξάλλου, μια κοινότητα δικαίου (Halstein 1972, 144-145), που τη διαφοροποιεί από άλλες συμμαχίες ή ενώσεις, με έντονο υβριδικό χαρακτήρα, κάτι λιγότερο από κράτος, κάτι παραπάνω από συνομοσπονδία (Kissinger 2014, 92). Για αρκετά χρόνια, μετά το τέλος του Β΄ ΠΠ, παρατηρήθηκε επίσης η αδιάκοπη δέσμευση των ΗΠΑ, μέσω του ΝΑΤΟ, σε θέματα ασφάλειας και άμυνας προς τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, γεγονός το οποίο ενθάρρυνε τα κ-μ της ΕΕ να προωθήσουν την ευρωπαϊκή υπερεθνική ολοκλήρωση στα σημερινά επίπεδα (Bellou 2020, 177).

Η ανατομία της ασφάλειας της ΕΕ

Η συμβολική σημασία της ΚΠΑΑ υπερβαίνει τον πραγματικό και δυνητικό αντίκτυπό της στον πραγματικό κόσμο. Είναι η πρωτοπορία της διεθνούς παρουσίας της ΕΕ. Καμία πρωτοβουλία δεν συμβολίζει πιο ξεκάθαρα τη φιλοδοξία ανάπτυξης μιας πολιτικής ένωσης από την ΚΠΑΑ. Η Anne Deighton (2002) την περιέγραψε ως ότι σπάει «το γυάλινο ταβάνι του διατάγματος της Ευρώπης που αρνείται τον εαυτό της για την πρόσβαση της ΕΕ στις στρατιωτικές αρμοδιότητες». Η ανάδυση των λεγόμενων περιφερειακών δυνάμεων τόσο εντός του ευρωπαϊκού όσο και του εγγύς περιβάλλοντος, οδήγησε στον εξορθολογισμό της αμυντικής διάστασης της ΕΕ μέσω του μηχανισμού της ΕΠΑΑ, όπως αυτή καθορίστηκε μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας και μετονομάστηκε σε ΚΕΠΠΑ. Η ΕΕ προσδιορίζει πλέον μια κοινή αμυντική πολιτική που θα μπορούσε να καταλήξει σταδιακά σε συνεργασία των κ-μ για τα ζητήματα διεθνούς πολιτικής και κατ' επέκταση σε μια κοινή ευρωπαϊκή άμυνα (Ντόκος 2019). Δείχνει, παράλληλα, έντονο ενδιαφέρον και για τις χώρες και περιοχές που περιβάλλουν την Γηραιά Ήπειρο, προσανατολίζοντας τα ενδιαφέροντα της στα σύνορα της Ευρώπης με τη Ρωσία, στην Ανατολική Μεσόγειο και Μέση Ανατολή, καθώς και στις περιοχές της αφρικανικής ηπείρου.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η εισαγωγή της ΚΕΠΠΑ (με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1992) αντιπροσώπευε μια προσπάθεια παροχής συνολικής στρατηγικής κατεύθυνσης για την εξωτερική πολιτική. Μέχρι σήμερα, ωστόσο, η επίτευξη στρατηγικής κατεύθυνσης έχει αποδειχθεί άπιαστη (Bretherton and Vogler, 2006).

Οι διαφορές στις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής των κρατών μελών αντικατοπτρίζουν μια ποικιλία παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των προκαταρκτικών διμερών δεσμών (ή αντιπαθειών), της γεωγραφικής θέσης και του βαθμού υποστήριξης για μια διαφορετική στάση πολιτικής από αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι διαδοχικές διευρύνσεις της ΕΕ έτειναν να επιδεινώσουν αυτές τις διαφορές. Οι διχασμοί επιμένουν επίσης από καιρό σχετικά με τις προσεγγίσεις στη λήψη αποφάσεων, με τα μεγάλα κράτη μέλη να προτιμούν τις διακυβερνητικές μεθόδους και τα μικρότερα κράτη μέλη να υποστηρίζουν μια πιο «κοινοτική» προσέγγιση. Εδώ, ένα ακόμη άλυτο κεντρικό ζήτημα ήταν ο βαθμός στον οποίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την ευθύνη

της για τα οικονομικά μέσα πολιτικής, θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη λήψη αποφάσεων (Bretherton and Vogler, 2006).

Προβλήματα ασυνέπειας αποκαλύφθηκαν, φυσικά, από τις διαιρέσεις των κρατών μελών κατά την εισβολή στο Ιράκ το 2003. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι άκρως δημόσιες διαφωνίες σχετικά με σημαντικούς τομείς εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ (συμπεριλαμβανομένης της ΚΕΠΠΑ/ΕΠΑΑ) και η αποτυχία λήψης αποφάσεων που προέκυψε, αναπόφευκτα έπεσαν ενάντια στην παρουσία της Ένωσης στην εξωτερική πολιτική. Παρά τον τίτλο της, η ΚΕΠΠΑ δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «κοινή» πολιτική με την έννοια που αναφέρεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Είναι μάλλον ένας εξαιρετικά θεσμοθετημένος και πολύπλοκος μηχανισμός συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών μελών. Τα κράτη μέλη ακολουθούν την παράλληλη εθνική εξωτερική πολιτική τους και διατηρούν τον έλεγχο των δημοσιονομικών και διπλωματικών πόρων που μπορεί να αξιοποιήσει η ΕΕ. Αυτό εμποδίζει την ΕΕ να αλληλεπιδρά με συνεπή και σκόπιμη τρόπο με άλλους διεθνείς παράγοντες (Bretherton and Vogler, 2006).

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, ήταν επίσης συχνά προβλήματα συνοχής. Θεωρούμενος ως ένας εξειδικευμένος τομέας πολιτικής πολιτικής («υψηλής πολιτικής»), η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας θεωρείται παραδοσιακά ως εντελώς διαφορετική από τη συνηθισμένη «χαμηλή πολιτική» των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων. Η προφανής επικάλυψη μεταξύ της οικονομικής και της πολιτικής διάστασης της εξωτερικής πολιτικής δεν αντικατοπτρίζεται στη δημιουργία θεσμών που διευκολύνουν τον συντονισμό τους, αλλά μάλλον τον εμποδίζουν (η Επιτροπή και η Γραμματεία του Συμβουλίου είναι δύο χωριστές, εξωτερικά και δυνητικά ανταγωνιστικές γραφειοκρατίες) (Bretherton and Vogler, 2006).

Ακόμη, οι εντάσεις μεταξύ εθνικών και ευρωπαϊκών συμφερόντων δεν πρέπει να υποτιμηθούν. Ούτε το γεγονός ότι όταν συγκρούονται, ο τελευταίος τις περισσότερες φορές χάνει. Υπάρχει ένα μοτίβο όπου ακόμη και όταν μια κυβέρνηση έχει ισχυρή εντολή, το εύρος της απόκλισης της εξωτερικής πολιτικής μπορεί να είναι στενό. Για παράδειγμα, η επίμονη απροθυμία των βρετανικών κυβερνήσεων να αμφισβητήσουν την «ειδική σχέση» με τις Ηνωμένες Πολιτείες, που φάνηκε πιο πρόσφατα από την αμοιβαία

υποστήριξή τους για την εισβολή στο Ιράκ το 2003. η γαλλική αιγίδα προς τα γαλλόφωνα κράτη ή η Γερμανία που θωρακίζει τη Ρωσία από την κριτική της Ε.Ε (Bretherton and Vogler, 2006).

Διαφορετικές χώρες χειρίζονται διαφορετικά τις προκλήσεις ασφάλειας. Η απειλή της τρομοκρατίας ή η πολιτική βία πρέπει να φιλτράρονται μέσα από έναν μακρύ κατάλογο παραγόντων. Όλα αυτά συμβάλλουν στην οριοθέτηση του κοινού εδάφους μεταξύ των 27 χωρών μελών. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δεν έχει δοθεί στην ΚΕΠΠΑ/ΕΠΑΑ ένας αποτελεσματικός μηχανισμός λήψης αποφάσεων, ο οποίος περισσότερο από οτιδήποτε άλλο δίνει στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ την ξεχωριστή της αίσθηση. Οι αποφάσεις λαμβάνονται γενικά με συναίνεση, γεγονός που σίγουρα περιορίζει το αποτέλεσμα πολιτικής (Bretherton and Vogler, 2006).

Ωστόσο, παρ' όλες τις ελλείψεις της, η ΚΕΠΠΑ επέφερε μια ανατροπή στην πράξη της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η εθελοντική διαδικασία ασφάλειας, σε συνδυασμό με τον αναποτελεσματικό μηχανισμό λήψης αποφάσεων, έχει αποδειχθεί πρόσφορο έδαφος για γραφειοκρατικές πολιτικές, όπου ο Ύπατος Εκπρόσωπος, το Συμβούλιο και το προσωπικό της Επιτροπής διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ (Bretherton and Vogler, 2006).

Τι άλλαξε η Λισαβόνα

Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισάγει τέσσερις αξιοσημείωτες αλλαγές σε σχέση με τις γενικές διατάξεις της ΚΕΠΠΑ (Laurson, 2010):

α. Η ΚΕΠΠΑ θα βασίζεται «στην επίτευξη ενός ολοένα αυξανόμενου βαθμού σύγκλισης των ενεργειών των κρατών μελών». Η Συνθήκη αναθέτει στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να καθορίσει «τις στρατηγικές καινοτομίες και στόχους της Ένωσης» για όλη την εξωτερική δράση της ΕΕ.

β. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να «συμμορφωθούν με τη δράση της Ένωσης» στον τομέα της ΚΕΠΠΑ.

γ. Ο στόχος της διαβούλευσης μεταξύ των κρατών μελών αναφέρεται ως στόχος μιας «κοινής προσέγγισης».

δ. Κάθε κράτος μέλος καλείται να διαβουλευέται με το άλλο στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για να διασφαλίσει, μέσω της σύγκλισης των ενεργειών του, ότι η Ένωση είναι σε θέση να διεκδικήσει τα συμφέροντα και τις αξίες της στη διεθνή σκηνή (Laurson, 2010).

Επιπλέον, η συμπερίληψη μιας ρήτρας αμοιβαίας άμυνας στη Συνθήκη της Λισαβόνας μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως σημαντική εξέλιξη στις κοινές ευρωπαϊκές αμυντικές πρωτοβουλίες. Τα κράτη μέλη, σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης στο έδαφός τους, θα λάβουν «βοήθεια και βοήθεια με όλα τα μέσα που διαθέτουν» (Laurson, 2010).

Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισάγει επίσης ορισμένες καινοτομίες με στόχο τον εξορθολογισμό της θεσμικής αρχιτεκτονικής της ΕΕ (Wessels and Bopp, 2008). Η πιο αισθητή διαφορά ήταν η αλλαγή του ακρωνύμιου από ESDP σε CSDP (Common Security and Defense Policy). Αυτό που δεν αλλάζει η Συνθήκη της Λισαβόνας είναι ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διατηρεί την αποκλειστική ευθύνη να καθορίσει τις αρχές και τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ (Laurson, 2010).

Αν και οι νέες διατάξεις εισάγουν ορισμένες θεσμικές αλλαγές που θα απαιτήσουν περαιτέρω συμβιβασμούς και επεξεργασία, η νέα Συνθήκη δεν αμφισβητεί τον ουσιαστικό διακυβερνητικό χαρακτήρα της λήψης αποφάσεων για το εξωτερικό και την ασφάλεια (Laurson, 2010).

ΚΕΠΠΑ – πιο «επιτυχημένη» τα τελευταία χρόνια;

Η εξωτερική διάσταση και η διάσταση της ασφάλειας της ΕΕ έχει υποστεί ριζική αλλαγή από το 2003 έως το 2010. Η παρουσία της ΕΕ στις διεθνείς υποθέσεις είχε αλλάξει σε έμφαση και ένταση. Για πρώτη φορά μετά από έξι δεκαετίες, το κέντρο βάρους της ευρωπαϊκής τάξης ασφάλειας μετατοπίζεται τώρα προς την Ευρώπη. Ενώ το NATO έχει χάσει μέρος της δύναμής του, η ΕΕ έχει μεγαλώσει σε ανάστημα (Laurson, 2010).

Από την κρίση του 2003 στο Ιράκ, η ΕΕ έχει σταδιακά επεκτείνει το πεδίο των αποστολών της για να καλύψει επίσης προκλήσεις ασφάλειας που υπερβαίνουν τη στενή κατανόηση

των αποστολών ανθρωπιστικής διάσωσης και της διατήρησης της ειρήνης. Οι αποστολές παρουσιάζουν μια ποικιλία μέσων και σκοπών: παρακολούθηση και επιτήρηση (Βαλκάνια, Ινδονησία, Γεωργία), συνοριακοί σταθμοί (Ράφα – Παλαιστίνη, Μολδαβία – Ουκρανία), εκπαίδευση και ενίσχυση της αστυνομίας (Αφγανιστάν, Βοσνία, Κονγκό, Λίβανος), μεταρρυθμίσεις και δυνάμεις ασφαλείας (Κονγκό, Γουινέα) και κράτος δικαίου (Ιράκ και Κοσσυφοπέδιο) (Laurson, 2010).

Συνολικά, οι αποστολές της ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί θετικά. Ωστόσο, υπάρχουν επίσης λόγοι σύλληψης, ιδίως όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ. Το κύριο πρόβλημα με τις αποστολές που αναλήφθηκαν ήταν ως επί το πλείστον η έλλειψη φιλοδοξίας τους. Η κρίση Νταρφούρ/Τσαντ αντιπροσωπεύει τα ίδια τα βασικά καθήκοντα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η ΚΠΑΑ. Η ΕΕ δεν μπόρεσε να αποφασίσει να ενεργήσει βίαια στο Νταρφούρ. Η επιχείρηση του Τσαντ είναι ιδιαίτερης σημασίας, διότι απεικονίζει μια βασική πίντα, δηλαδή ότι η ΕΕ λειτουργεί στον ίδιο στρατηγικό χώρο με τα κράτη μέλη της. Η ΕΕ πραγματοποίησε μια επιχείρηση όπου η Γαλλία εμπλέκεται στρατιωτικά ως εθνικός παράγοντας. Όταν τελικά παρενέβη η ΕΕ, δεν ήταν για να αλλάξει η κατάσταση επί τόπου, μόνο για να παρακολουθήσει και να αποτρέψει την περαιτέρω παρακμή της. Ως εκ τούτου, τα διδάγματα από τις αποστολές Νταρφούρ/Τσαντ φαίνεται να επικυρώνουν τη θεώρηση της ΕΕ ως μικρής δύναμης (Laurson, 2010).

Παρά τα παραπάνω, αρκεί να πούμε ότι η ΕΕ είναι πιο ενεργός, διασυνδεδεμένος και πιο κεντρικός παράγοντας από ό,τι το 2003. Είναι εξίσου σαφές ότι η ΕΕ το 2010 είχε στρατιωτική ικανότητα που δεν είχε το 2003. Από το 2003 έως το 2009, η ΕΕ συμμετείχε σε είκοσι δύο επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Οι επιχειρήσεις είναι αξιοσημείωτες όχι μόνο για την πολυπλοκότητα και το βεληνεκές τους, αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιήθηκαν συνδυάζοντας πολιτικά και στρατιωτικά μέσα. Η πρόσφατη αποστολή στο Κοσσυφοπέδιο δείχνει ότι η ΕΕ έχει καλύψει μια θέση στην περιφερειακή και παγκόσμια ασφάλεια (Laurson, 2010).

5.4. Σχέσεις ΕΕ και Κίνας

Αν και οι σχέσεις Ευρώπης και Κίνας ξεκινούν από τον 18ο αιώνα, η ΕΕ ανακαλύπτει την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας μόνο παρά το 1975, αναγνωρίζοντας την ως συνεχιστή του κινεζικού κράτους. (Πετρόπουλος 2019).

Το κινεζικό κράτος έχει εκδηλώσει θετική ανταπόκριση στη σύναψη διμερών σχέσεων με την Ε.Ε., και αξίζει να τονιστεί πως την αντιμετωπίζει ως αντίβαρο στην ισχύ από την πλευρά της Αμερικής, παρόλο που η ευρωπαϊκή νοοτροπία δεν παρεκκλίνει από την αμερικανική, καθώς λογίζεται ότι η Κίνα συνιστά μία τεραστίων διαστάσεων αγορά με υπέρογκες επενδυτικές δυνατότητες, που ωστόσο καταστρατηγεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν υπόκεινται σε συμμόρφωση με τις αποφάσεις από την πλευρά του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και καταβάλλει προσπάθεια να αποκτήσει σε διεθνές επίπεδο ηγεμονικό ρόλο. Από την άλλη πλευρά, η ευρωπαϊκή στρατηγική για την Κίνα εκπέμπει μία αναχρονιστική πεποίθηση ότι η Κίνα μέσω από την επίδραση της Ε.Ε. θα ωθήσει την οικονομία της να γίνει πιο φιλελεύθερη, θα καλυτερεύσει το κανονιστικό πλαίσιο και θα ωθήσει τη δημοκρατία όταν προβεί στη θέσπιση της πολιτικής. Το αποτέλεσμα που ανακύπτει διαφέρει εφόσον η Κίνα με αυτόν τον τρόπο απολαμβάνει διάφορα οικονομικά και λοιπά οφέλη από τη συνεργασία με την Ευρώπη, ενώ η τελευταία αρκείται σε περιορισμένες απολαβές (CESEDEN, 2009).

Οι πρώτες διμερείς σχέσεις Κίνας και Ε.Ε. ξεκίνησαν το 1975 και ακολούθησε η συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας το 1985, που κατ' ουσίαν παρείχε ενίσχυση του πλαισίου της διμερούς ανταλλαγής. Μέσω της συμφωνίας αυτής, αναγνωρίζεται η υπόσταση της Κίνας σαν νέα δύναμη, ενώ είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι κάποια κράτη λειτουργούν ανταγωνιστικά απέναντι στην Κίνα με εμπορικούς όρους, άλλα και πολιτικούς, μερικά αξιοποιούν αμφότερα τα πεδία αυτά και κάποια κανένα πεδίο. Οι διπλωματικές σχέσεις σταμάτησαν λόγω των τεκτονόμενων στην πλατεία Τιεν Αν Μεν, παρόλα αυτά, υπήρξε νέο ξεκίνημα με την προϋπόθεση να περιοριστεί η πώληση των όπλων στην Κίνα (Πετρόπουλος 2019). Ακολούθως, το 2003 η Κίνα προέβη στην υπογραφή συμφωνίας συνεργασίας με την Ε.Ε. για να συμμετάσχει στο ευρωπαϊκό δορυφορικό σύστημα πλοήγησης Galileo. Η κίνηση αυτή αποτελεί κατ' ουσίαν

προσπάθεια της Κίνας να επιτύχει ανεξαρτητοποίηση από τα δορυφορικά συστήματα, τα οποία είναι ελεγχόμενα από τις ΗΠΑ και υπόκεινται σε περιορισμούς όσον αφορά τη χρήση τους. Οι πιο πρόσφατες εξελίξεις ως προς τις σχέσεις Κίνας και Ε.Ε. εντοπίζονται στη 15η Σύνοδος Κορυφής το 2012, όπου συζητήθηκαν οι διπλωματικές σχέσεις της Ε.Ε. και της Κίνας, οι εμπορικές, επενδυτικές και οικονομικές σχέσεις, ο στρατηγικός διάλογος, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η βιώσιμη ανάπτυξη, στη 16η Σύνοδος Κορυφής το 2013, όπου τονίστηκε ιδιαίτερα η ασφάλεια των κινεζικών προϊόντων για τους Ευρωπαίους καταναλωτές, ενώ η επόμενη Σύνοδος Κορυφής θα λάμβανε χώρα τον Οκτώβριο του 2014. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι την επερχόμενη περίοδο των διμερών ανταλλαγών ανάμεσα στην Ευρώπη και την Κίνα ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών τετραπλασιάστηκε για ένα διάστημα δέκα χρόνων (2000-2010), δημιουργώντας τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο (Poulain, 2011).

Η προσέγγιση της Ευρώπης με την Κίνα έχει χαρακτηριστεί από την προσκόλλησή της στο παρελθόν. Η Κίνα αποτελεί πλέον μια διεθνή δύναμη, εφόσον οι αποφάσεις που λαμβάνονται από αυτή είναι εξέχουσας σημασίας συνολικά για τα διεθνή προβλήματα που απασχολούν την Ε.Ε., είτε αν τα προβλήματα αυτά σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και τη μετάδοση των πυρηνικών όπλων είτε αναφορικά με την αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας. Οι οικονομικές και βιομηχανικές πολιτικές από την πλευρά της Κίνας επιδρούν στην οικονομική ευημερία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, η Ε.Ε. συνεχίζει να αντιμετωπίζει την Κίνα ως αναπτυσσόμενη οικονομία, παρά ως παγκόσμια δύναμη που είναι στην πραγματικότητα. (Fox and Godement, 2009).

Γενικά, ισχύει ότι η Κίνα λογίζεται ως μία επιδέξια και ρεαλιστική δύναμη, η οποία έχει επίγνωση για τη διαχείριση των θεμάτων που σχετίζονται με την Ε.Ε. Η Κίνα έχει την ικανότητα να αξιοποιεί τις διαφορές που προκύπτουν ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ε.Ε. και αντιμετωπίζει τις σχέσεις της με την τελευταία υπό την ύπαρξη ενός ανταγωνιστικού πλαισίου ως προς την επικράτηση στην αγορά. Οι Fox και Godement (2009) τόνισαν ότι η Κίνα έχει πλήρη επίγνωση της δυναμικής της και του συγκριτικού ανταγωνιστικού της πλεονεκτήματος αναφορικά με τις εξαγωγές, το φθηνό εργατικό δυναμικό και τις ικανότητες, κάτι που διαφαίνεται στην άποψη της Κίνας για την Ε.Ε., που θεωρεί αδύναμη, πολιτικά διχασμένη και με μικρή στρατιωτική επίδραση (Fox and Godement, 2009).

Η Κίνα δεν ανέλαβε άμεσο ρόλο στις ασταθείς συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή των Βαλκανίων μέχρι τα τέλη του 1970. Κατά τον Roulain (2011), ενώ υπήρχε ισχυρή συνεργασία με την Αλβανία, που στηρίζεται ως επί το πλείστο σε κοινές πεποιθήσεις για την παγκόσμια κομμουνιστική ηγεσία, παρόλα αυτά το 1978 η Κίνα προέβη στη θέσπιση μίας συνεκτικής πολιτικής που θα ακολουθούσε στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η αιματηρή διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και τα συνακόλουθα γεγονότα παρεμπόδισαν την Κίνα να συντηρήσει δυνατούς δεσμούς με τη νοτιοανατολική Ευρώπη. Όσο η βαλκανική επικράτεια διένυε μία περίοδο που ήταν μεταβατική για να επιτευχθεί η σταθερότητα, η Κίνα είχε αναζητήσει το σχεδιασμό μίας νέας στρατηγικής εξωτερικής πολιτικής. Συνεπώς, επεκτάθηκε η επιρροή της μέσω της ανόδου του εμπορίου, των επενδύσεων σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας και των πολιτικών συμμαχιών. Για να επιτευχθεί η ζητούμενη οικονομική κυριαρχία στην Ευρώπη, έχει επικεντρωθεί στο να αξιοποιήσει ανεκμετάλλετες δυνατότητες των επιχειρήσεων της Βαλκανικής χερσονήσου μέσα από την πραγματοποίηση στρατηγικών επενδύσεων σε αρκετές χώρες όπως και την Ελλάδα (Fox and Godement, 2009).

Η αποτυχία της πολιτικής της Ε.Ε. αναφορικά με την άνευ όρων δέσμευση ως προς τα συμφέροντα της Κίνας αντικατοπτρίζεται κατ' ουσίαν στο εμπορικό μεταξύ τους ισοζύγιο. Είναι σημαντικό να τονιστεί επιπρόσθετα, πως οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις στην Κίνα συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν πλήθος από άτυπους περιορισμούς, οι οποίοι καλύπτουν περιπτώσεις από τα ειδικά πρότυπα που πρέπει να τηρηθούν μέχρι τα νεοεισαχθέντα οικονομικά κριτήρια, καθώς και τις αυθαιρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Είναι εμφανές, εξάλλου, ότι η παρεμβατική πολιτική της κυβέρνησης της Κίνας στην οικονομία έχει τονωθεί παρά περιοριστεί τα τελευταία χρόνια (Fox εμπορικών and Godement, 2009). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη του διμερούς εμπορίου μεταξύ ΕΕ και Κίνας, καθόσον από το 2000 καταγράφεται σταδιακή αύξηση των εμπορικών ροών και από τις δύο πλευρές (Eurostat 2019).

Το γεγονός ότι παρουσιάστηκε έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της Ε.Ε. από τις συναλλαγές της με την Κίνα, δεν προκάλεσε σημαντική οικονομική ανισορροπία, καθώς η πρώτη πραγματοποίησε πολύ πιο μικρό συνολικό εμπορικό έλλειμμα και συνεπώς εξωτερικό χρέος συγκριτικά με το αντίστοιχο των ΗΠΑ. Η εκδήλωση, όμως, της διεθνούς

χρηματοοικονομικής κρίσης μετέβαλε ταχέως την τάση αυτή. Ειδικότερα, το πρόβλημα του ελλειμματικού ισοζυγίου είχε διαφορετική βαρύτητα μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. και κατά συνέπεια προκάλεσε εσωτερικές διαιρέσεις στην τελευταία, κάτι που κατέστησε δύσκολη την επίτευξη συμφωνίας ως προς τις κοινές θέσεις μεταξύ των Ευρωπαίων και Κινέζων εμπορικών διαπραγματευτών. Ως μεμονωμένη περίπτωση, παρατηρήθηκε ότι και το έλλειμμα της Γερμανίας με την Κίνα σημείωσε σταθερή άνοδο, καθώς οι κινεζικές εξαγωγές ανεβάζουν την αξία τους. Τέλος, το έλλειμμα από την πλευρά της Ε.Ε. με την Κίνα δεν εξισορροπείται ούτε μέσω της πρόσβασης της Ε.Ε. στην ιδιοκτησία της Κίνας και στον τομέα των υπηρεσιών, ούτε μέσω των κινεζικών επενδυτικών ροών στα ευρωπαϊκά δημόσια χρεόγραφα ή στις ιδιωτικές αγορές κεφαλαίων (Fox and Godement, 2009).

Πρέπει επίσης να τονισθεί η σημασία που δίνεται από την ΕΕ στις διμερείς της σχέσεις με την Κίνα, μέσα από την δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση κρίσιμων διεθνών ζητημάτων (Πετρόπουλος 2019). Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕ υπήρξε από τους πρωτεργάτες της εισόδου της κινεζικής πλευράς στον ΠΟΕ, υποστηρίζοντας ότι ναι μεν δεν πρέπει να θεωρείται η Κίνα αναπτυσσόμενη χώρα (απολαμβάνοντας τα προνόμια της σταδιακής αναπροσαρμογής), προσφέροντας δε σε μερικές κατηγορίες προϊόντων και οικονομικών/εμπορικών πολιτικών κάποιες περιόδους προσαρμογής (Balducci 2011). Κατά την τρέχουσα περίοδο, η Κίνα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εταίρους στον τομέα του εμπορίου, όπου η Κίνα αποτελεί τον πρώτο ή τον δεύτερο εμπορικό εταίρο αναλόγως του έτους (Πετρόπουλος 2019). Από την άλλη πλευρά, υφίστανται αρκετά έγγραφα που διέπουν τις σχέσεις των δύο πλευρών, όπως η Συνολική Στρατηγική Εταιρική Σχέση ΕΕ -Κίνας (EU China Comprehensive Strategic Partnership), που υπογράφηκε το 2003, και το Στρατηγικό Θεματολόγιο Συνεργασίας ΕΕ-Κίνας (EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation) για το 2020, που υιοθετήθηκε το 2013 (European Commission 2013). Η προοπτική των ευρωπαϊών εταίρων για τη συνεργασία με την κινεζική πλευρά αποτυπώνεται σε θεσμικό πλαίσιο από το κείμενο «ΕΕ-Κίνα-Στρατηγική Προοπτική» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2019).

6. Συμπεράσματα

Οι καλές στρατηγικές πρέπει να περιλαμβάνουν την άμεση προσοχή στις μεθόδους παράδοσης και αναθεώρησης. Και οι δύο πρέπει να είναι διαφανείς, να φέρουν υπευθυνότητα και να αποφεύγουν την υπερβολική γραφειοκρατία. Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος των σχετικών επενδύσεων θα προέλθει από τον ιδιωτικό τομέα, είναι ζωτικής σημασίας σαφή, συνεπή και αξιόπιστα μηνύματα που βασίζονται σε ρητές αρχές.

Οι υγιείς θεσμικές μέθοδοι εντός της κυβέρνησης και της βιομηχανίας θα είναι κρίσιμες. Ένα παράδειγμα, όχι το μοναδικό, είναι η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου για την Κλιματική Αλλαγή του 2008, η οποία ιδρύθηκε με διακομματική υποστήριξη και ενσωματώνει σαφείς και δεσμευτικούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών, καθώς και μια Επιτροπή Κλιματικής Αλλαγής για την παρακολούθηση, την παροχή συμβουλών και την έκδοση συστάσεων. Απαιτείται δράση σε όλη την οικονομία και την κοινωνία και θα πρέπει να συμμετάσχουν όλα τα υπουργεία οικονομίας.

Αυτή θα είναι μια έντονα δυναμική διαδικασία που περιλαμβάνει ριζικές αλλαγές. Θα υπάρξει μεγάλη μάθηση και αναθεώρηση πολιτικής στην πορεία. Αυτή η αναθεώρηση μάθησης και πολιτικής πρέπει να σχεδιαστεί στο σύστημα έτσι ώστε οι μέθοδοι ή η αναθεώρηση να είναι σωστές και προβλέψιμες. Με άλλα λόγια, είναι σημαντικό να είμαστε «προβλεπόμενα ευέλικτοι». Αυτή είναι μια σημαντική γενική στρατηγική αρχή και κρίσιμη σε αυτή την περίπτωση.

Πάνω απ' όλα, αυτό πρέπει να προσεγγιστεί με πνεύμα που αναγνωρίζει ότι αυτή είναι η μόνη πραγματική ιστορία ανάπτυξης που μπορεί να διατηρηθεί, ότι υπάρχει μεγάλη επείγουσα ανάγκη για δράση σε κλίμακα και ότι η αλλαγή μπορεί και πρέπει να είναι τόσο ριζική όσο και μετρημένη. Αυτό είναι πράγματι δυνατό με βάση τις παραπάνω αρχές. Αυτή είναι μια νέα ιστορία ανάπτυξης που είναι και εφικτή και πολύ ελκυστική.

Η Κίνα θα πρέπει να κινηθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα στα πρότυπα των ανεπτυγμένων χωρών για το εμπόριο και τις επενδύσεις. Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά αυτής της εξέλιξης θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν αυστηρότερες κυρώσεις για παραβιάσεις ΔΔΙ, μηχανισμούς επανόρθωσης για επιχειρήσεις που

αισθάνονται ότι υπόκεινται σε αναγκαστική μεταφορά τεχνολογίας· πειθαρχία των κρατικών επιχειρήσεων· και αλλαγές στους νόμους και τις πολιτικές για να καταστούν οι επιδοτήσεις E&A συμβατές με τον ΠΟΕ. Αυτό θα πρέπει να κωδικοποιηθεί με διάφορους τρόπους. Αρχικά, αυτή θα μπορούσε να είναι μια διμερής συμφωνία, παρόμοια με αυτή που προβλεπόταν για τη φάση 2 μιας συμφωνίας ΗΠΑ-Κίνας. Αλλά οι αλλαγές στις πολιτικές θα έχουν μεγαλύτερη ισχύ εάν συμπεριληφθούν σε μεγαλύτερες συμφωνίες, ιδανικά με Ασιάτες ή/και ευρωπαϊούς εταίρους, και τελικά σε μεταρρυθμισμένους κανόνες του ΠΟΕ.

Ο όρος «μεγάλη δύναμη» στις Διεθνείς Σχέσεις είναι μια αόριστη πολυπαραγοντική έννοια. Στην περίπτωση της Κίνας η έκταση, η στρατηγική θέση της χώρας, το μέγεθος και το ανθρώπινο δυναμικό, το μέγεθος και ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας της, το τεραστίου μεγέθους μερίδιό της στο παγκόσμιο εμπόριο και η αύξηση της στρατιωτικής ισχύος της, είναι κάποιοι από αυτούς τους παράγοντες που την ανεβάζουν στο επίπεδο των μεγάλων δυνάμεων. Τα συμφέροντά της απλώνονται σε κάθε μέρος του κόσμου και τραβούν την προσοχή, εκούσια ή ακούσια, της διεθνούς κοινότητας. Παρά το γεγονός ότι σχετική ισχύς της Κίνας έχει αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες, η κινεζική εξωτερική πολιτική είναι αμυντική και δεν έχει αλλάξει κατά πολύ την μεταψυχροπολεμική εποχή. Κύριοι στόχοι της Υψηλής Στρατηγικής της είναι να αμβλύνει τις αποσταθεροποιητικές επιδράσεις από το εξωτερικό, να αποφύγει οποιαδήποτε εδαφική απώλεια, να μειώσει τις υποψίες των γειτόνων της και οπωσδήποτε να μην διακοπεί η τροχιά της οικονομικής της ανάπτυξης. Αυτό που έχει αλλάξει όμως τις τελευταίες δύο δεκαετίες, είναι ότι οι εσωτερικές και περιφερειακές της προτεραιότητες έχουν γίνει μέρος ενός μεγαλύτερου διακυβεύματος: να ανακτήσει ένα παγκόσμιο ρόλο που εξυπηρετεί τα κινεζικά συμφέροντα, κερδίζοντας την αποδοχή των άλλων δυνάμεων, και ιδιαίτερας των Ηνωμένων Πολιτειών. Η διαχείριση των σχέσεών της με την υπερδύναμη αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση της εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας.

Η Κίνα πρέπει να ενσωματωθεί περισσότερο στους παγκόσμιους οικονομικούς θεσμούς. Η Κίνα είναι μέλος του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΠΟΕ, αλλά δεν είναι μέλος της Λέσχης του Παρισιού. Ωστόσο, το βάρος του στο ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα (που είναι μετοχικά ιδρύματα) είναι πολύ χαμηλότερο από αυτό που θα

υπαγόρευε οποιαδήποτε λογική εκτίμηση του ρόλου του στην παγκόσμια οικονομία. Οι ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια αντιστάθηκαν στην αύξηση του βάρους της Κίνας και άλλων αναπτυσσόμενων χωρών σε αυτούς τους θεσμούς. Αλλά η αναγνώριση της αυξανόμενης επιρροής τους είναι απαραίτητη εάν αναμένεται να ακολουθήσουν παγκόσμιους κανόνες και κανόνες. Η Λέσχη του Παρισιού μπορεί να χρειαστεί να μετονομαστεί και να μετεγκατασταθεί, αλλά θα είναι σημαντικό να προσκαλέσουμε την Κίνα και άλλους αναδυόμενους πιστωτές στο κλαμπ. Ο στόχος εδώ είναι να ευθυγραμμίσουμε τον κινεζικό αναπτυξιακό δανεισμό με τις παγκόσμιες πρακτικές και να έχουμε την Κίνα στο τραπέζι όταν είναι απαραίτητη η συντονισμένη ελάφρυνση του χρέους (όπως πιθανότατα θα συμβεί με πολλές φτωχές χώρες που πλήττονται από την πανδημία και την παγκόσμια ύφεση).

Σε έναν κόσμο στον οποίο πολλοί αναλυτές παρατηρούν ότι οι ΗΠΑ χάνουν αργά αλλά προοδευτικά την πρωτοκαθεδρία, πιστεύεται ότι η Κίνα έχει σχεδιάσει την υψηλή της στρατηγική έχοντας ως βραχυπρόθεσμο στόχο την ειρηνική ανάπτυξη και μακροπρόθεσμο στόχο την περιφερειακή κυριαρχία. Οι πολιτικές επιδιώξεις της Κίνας τις τελευταίες δεκαετίες, αποσκοπούν σε τρεις αλληλένδετους στόχους: πρώτο και κύριο, τη διατήρηση της τάξης στο εσωτερικό και την ευημερία του κινεζικού λαού. Δεύτερον, η άμυνα εναντίον εξωτερικών απειλών για την εθνική κυριαρχία και συνοχή. Τρίτον, η επίτευξη και διατήρηση γεωπολιτικής επιρροής ως μεγάλη δύναμη.

Οι ΗΠΑ θα πρέπει να οξύνουν και να ενισχύσουν την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Οι ΗΠΑ διαθέτουν τα εργαλεία για να περιορίσουν τις εξαγωγές και τις εσωτερικές επενδύσεις για προϊόντα που έχουν προφανείς επιπτώσεις στην εθνική ασφάλεια. Το κόλπο είναι να διακρίνουμε τις γνήσιες ανησυχίες από τις ψεύτικες. Για παράδειγμα, επιβάλλεται δασμός στα πλυντήρια ρούχων για λόγους εθνικής ασφάλειας. Ο ΠΟΕ παρέχει ευρύ περιθώριο στις χώρες να καθορίσουν τις ανάγκες εθνικής ασφάλειας τους, αλλά η Αμερική καλεί την κατάχρηση του συστήματος όταν κάνει κατάχρηση του ίδιου του συστήματος. Αυτό που ο Hank Paulson έχει αποκαλέσει, «μικρές αυλές με ψηλούς φράχτες», πρέπει να είναι ο στόχος. Με άλλα λόγια, ορίστε έναν μικρό αριθμό τεχνολογιών εθνικής ασφάλειας που θα αντιμετωπίζουν σοβαρούς περιορισμούς,

αλλά διαφορετικά επιτρέψτε το εμπόριο, τις επενδύσεις, την κοινή έρευνα, την ανταλλαγή φοιτητών και ερευνητών — όλα τα θεμέλια ενός ανοιχτού καθεστώτος καινοτομίας.

Οι ΗΠΑ θα πρέπει να αναιρέσουν τα λάθη της κυβέρνησης Τραμπ με όσο το δυνατόν μικρότερη ζημιά στην οικονομία των ΗΠΑ. Μία από τις προκλήσεις της οικονομικής αντιμετώπισης της Κίνας τα επόμενα χρόνια θα είναι ότι η τρέχουσα πολιτική είναι συγκεχυμένη και μη ρεαλιστική. Πρέπει να γίνουν πολλές αλλαγές: κατάργηση των δασμών, που έχουν πλήξει τις αμερικανικές εταιρείες και τους καταναλωτές. απομάκρυνση από το διαχειριζόμενο εμπόριο· ενθάρρυνση της Κίνας να διαδραματίσει μεγαλύτερο ρόλο στους παγκόσμιους οικονομικούς θεσμούς, όχι μικρότερο· προστατεύοντας τις πραγματικές ανησυχίες για την εθνική ασφάλεια, καταργώντας παράλληλα τον ακατέργαστο προστατευτισμό που εφαρμόζεται στο όνομα της εθνικής ασφάλειας. Ωστόσο, δεν είναι καλή ιδέα να κάνετε όλες αυτές τις αλλαγές την πρώτη μέρα. Η κυβέρνηση Τραμπ δεν ευθύνεται μόνη της για την κακή κατάσταση των οικονομικών σχέσεων ΗΠΑ-Κίνας. Η Κίνα φέρει επίσης την ευθύνη που σέρνει τα πόδια της για χρόνια στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Η διπλωματική πρόκληση θα είναι η διαπραγματέυση της άρσης του προστατευτισμού των ΗΠΑ σε αντάλλαγμα για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Η εξωτερική πολιτική της ΕΕ από τη στιγμή που η ΚΠΑΑ κηρύχθηκε λειτουργική το 2003 έως τη Συνθήκη της Λισαβόνας που τέθηκε σε ισχύ το 2009 θα μπορούσε ίσως καλύτερα να συνοψιστεί στον τίτλο «συναίνεση – χάσμα προσδοκιών». Η περιορισμένη ικανότητα των Ευρωπαίων να μιλούν με μία φωνή σε θέματα εξωτερικής πολιτικής έχει γίνει καθιερωμένη παράδοση. Δεν πρέπει να έχει κανείς αυταπάτες σχετικά με αυτό: ενώ οι φορείς λήψης αποφάσεων των κρατών μελών λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την Ένωση σε θέματα εμπορίου και οικονομίας, έχουν δρόμο να διανύσουν όταν πρόκειται να αναγνωρίσουν την ΕΕ ως τη δική τους εκδήλωση στη διεθνή σκηνή. Η περιορισμένη αυτονομία που παραχωρήθηκε στην ΕΕ από τα κράτη μέλη της αποδυναμώνει την ΕΕ ως στρατηγικό παράγοντα ενθαρρύνοντας τη λήψη αντιδραστικών πολιτικών. Παρά τις προσπάθειες της Συνθήκης της Λισαβόνας, η εξωτερική πολιτική της ΕΕ παραμένει σε μεγάλο βαθμό κατακερματισμένη.

7. Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Aggestam, Lisbeth and Markus Johansson. 2017. "The leadership paradox in EU foreign policy."

Ahrens, Bettina. 2018. "Normative power Europe in crisis? Understanding the productive role of ambiguity for the EU's transformative agenda." *Asia Europe Journal* 16 (2): 199-212.

Barisitz, Stephan, and Alice Radzyner. 2017. "The New Silk Road, part II: implications for Europe." *Focus on European Economic Integration* (Q4/17): 70-81.

Barkin, Noah. 2019. Is Germany going soft on China? Berlin, August 31.

Balducci, Giuseppe. 2011. The role of the European Union in China's Accession to the WTO." *Politico* 76(2): 101-121.

Baldwin Ricards E. and Francois Joseph F. 1997 Preferential Trade Liberalization in north Atlantic CEPR Discussion Paper in 1611 London: CERP Publications

Belt and Road Portal. 2020. The Belt and Road. Accessed March 2020. <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/ztindex.htm>.

Bellou, F. (2016). Calibrating fortress Europe at the time of austerity? In A. Bitzenis & P. Kontakos (Eds.), *International conference on international business-proceedings*. Thessaloniki 22–24 May 2015 & 20–22 May 2016 (pp. 7–20). Thessaloniki: University of Macedonia Press.

Bellou F. (2021) The Strategic Context of the European Security and Defence Policy. In: Voskopoulos G. (eds) *European Union Security and Defence. Contributions to Political Science*. Springer, Cham. Ανακτήθηκε την 25 Νοεμβρίου 2021 από https://doi.org/10.1007/978-3-030-48893-2_2

Birchfield, Vicki. 2013. "A normative power Europe framework of transnational policy formation." *Journal of European Public Policy* 20 (6): 907-922.

Brands, H. 2018. 'American Grand Strategy in the Age of Trump', Brooking Institution Press

Brattberg, Erik, and Etienne Soula. 2018. Europe's Emerging Approach to China's Belt and Road Initiative. October 19.

Brattberg, Erik, and Philippe Le Corre. 2020. The EU and China in 2020: More Competition Ahead. February 19.

von Bülow Adam Heinrich Dietrich 1799 "Spirit of the New System of Warfare" (Geist des neueren Kriegssystems), Cambridge, Cambridge University Press

Claessens, S. and Kose, M.A., (2017). Macroeconomic implications of financial imperfections: a survey. The World Bank.

Clausewitz von K. (1999) Περί πολέμου Εκδόσεις Βάνιας Αθήνα

Clinton, H. (2011, 11 October). America's pacific century. *Foreign Policy* [online]. Ανακτήθηκε την 26 Νοεμβρίου 2021 από την http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century. Coelmont, J., & De

Dong, Wang and Yin Chengzhi, 2013 "China's Assessments of US Rebalancing to Asia." In 7th Berlin Conference on Asian Security: Territorial Issues in Asia Drivers, Instruments, Ways Forward. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP),. https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/BCAS2013_Wang_Dong.pdf.

Damro, Chad. 2012. "Market Power Europe." *Journal of European Public Policy* 19 (5): 682- 699.

Deighton Anne 2002 Reviews of Books, *The International History Review*, 24:3, 622-749, DOI: 10.1080/07075332.2002.9640977

Donnelly, T. 2017. 'Barack Obama's Military at the End of His Administration', National Review. Retrieved from <https://www.nationalreview.com/magazine/2017/01/23/barack-obama-military-administration/>

Donilon, T. (2013). National security advisor to the president: The United States and the Asia-Pacific in 2013 [online]. Washington DC: The White House, Office of the Press Secretary. Ανακτήθηκε την 30 Νοεμβρίου από την <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/03/11/remarks-tom-donilon-national-security-advisory-president-united-states-a>

Fox, J., Godement, F., 2009. "A power Audit of EU-China Relations". European Council on foreign Relations.

Euractiv. 2014. "EU Commission College." Euractiv. September. Accessed April 24, 2020. http://png.euractiv.com/files/commissioners_092014-en-v5.png.

European Commission and HR/VP contribution to the European Council. 2019. "EU-China - A strategic outlook." ec.europa.eu. March 12. Accessed March 2020. <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>.

European Commission. 2017. "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions." ec.europa.eu. November 13. Accessed March 2020. https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/com-2017-667-f1-communication-from-commission-to-inst-en-v3-p1-954389_en.pdf.

European Commission. 2017. State of the Union 2017 - Trade Package: European Commission proposes framework for screening of foreign direct investments. September 14. Accessed March 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_3183.

European Commission. 2018. "WTO Modernisation - Introduction to future EU proposals." ec.europa.eu. September 18. Accessed March 2020 Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/september/tradoc_157331.pdf.

European Commission. 2018. EU to promote sustainable development in Central Asia with €124 million. November 23. Ανακτήθηκε την 20 Νοεμβρίου 2021 από την https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_6525.

European Commission. 2018. WTO reform: EU proposes way forward on the functioning of the Appellate Body. November 26. Ανακτήθηκε την 11 Νοεμβρίου 2021 από την https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_6529.

European Commission. 2019. "2019 EU report on Policy Coherence for Development." ec.europa.eu. January 28. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/swd-2019-20-pcdreport_en.pdf.

European Commission. 2019. "EU Cash Compendium 2019: Doing More Cash, Better." ec.europa.eu. February. Accessed March 2020. https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/eu_cash_compendium_2019.pdf.

European Commission. 2019. A stronger Europe in the world. Accessed March 2020. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_en.

European Commission. 2019. Investment. December 17. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/>.

European Commission. 2020. Transparency in action. March 27. Ανακτήθηκε την 12 Νοεμβρίου 2021 από την <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1395>.

European Commission. n.d. International Cooperation and Development About Us. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την <https://ec.europa.eu/international-partnerships/about-us>.

European Council: Council of the European Union. 2019. G20 summit in Hamburg, 7-8 July 2019. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2017/07/07-08/>

European Council: Council of the European Union. 2019 EU-China Strategic Outlook: Commission and HR/VP contribution to the European Council (21-22 March 2019) Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την <https://ec.europa.eu/info/publications/eu->

[china-strategic-outlook-commission-contribution-european-council-21-22-march-2019_en](https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/)

European Council: Council of the European Union. 2019. EU-China summit, 9 April 2019
Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/>

European External Action Service. 2018. The EU's External Investment Plan: The EU's External Investment Plan: first projects in Africa and the Neighbourhood. July 20.
Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48675/eus-external-investment-plan-eus-external-investment-plan-first-projects-africa-and_en.

European External Action Service. 2019. EU-China Relations factsheet. October 18. Accessed March 2020. https://eeas.europa.eu/topics/external-investment-plan/34728/eu-china-relations-factsheet_en.

European External Action Service. 2019. Speech by European Vice-President Maros Sefcovic at the 2nd Belt & Road Forum on 26 April 2019. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/61569/speech-european-vice-president-maros-sefcovic-2nd-belt-road-forum-26-april-2019_en.

European Union. 2016. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. June 28 2016. Ανακτήθηκε την 20 Νοεμβρίου 2021 από την https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/36116/shared-vision-common-action-stronger-europe_en.

European Union. 2019. EU-China Relations factsheet. October 18. Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την. https://eeas.europa.eu/topics/external-investment-plan/34728/eu-china-relations-factsheet_en.

European Union. 2020. China. February 14. Accessed March 2 Ανακτήθηκε την 14 Νοεμβρίου 2021 από την. <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>.

European Union. 2020. The EU in brief. February 25 2020. Ανακτήθηκε την 5 Νοεμβρίου 2021 από την. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en#transparent-and-democratic-institutions.

Falkner, Gerda. 2013. "The JCMS Annual Review Lecture Is the European Union Losing Its Credibility?" *Journal of Common Market Studies* 51 (S1): 13-30.

Francois Joseph 2013 Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment an Economic Assessment Final Project Report, March Prepared under Implementing Framework Contract TRADE10/A2/A16, Centre for Economic Policy Research , London CERP Publications

Garrity Patrick J. 2021 Colin Gray's geopolitics — Then and now, *Comparative Strategy*, 40:2, 166-170, DOI: 10.1080/01495933.2021.1880829 Ανακτήθηκε την 11 Νοεμβρίου 2021 από την https://libkey.io/libraries/2397/articles/467066495/full-text-file?utm_source=api_1384&ref_system=EBSCO_EDS

Gebhard, Carmen. 2017. "The Problem of Coherence in the European Union's International Relations." In *International Relations and the European Union* (3rd edition), by Michael Smith, Sophie Vanhoonacker Christopher Hill, 123-142. Oxford: Oxford University Press.

Gray Colin, 1999 "Strategic Culture as context: The first generation of Theory strikes back", *Review of International Studies*, Vol. 25, No. 1, January 1999.

Hagström, L. and Gustafsson, K. 2015. 'Japan and identity change: why it matters in International Relations,' *The Pacific Review*, 28 (1): 1-22

Halstein, W. 1972,. *Europe in the Making*. London: Norton editions, 144-145. *Journal of Common Market Studies* 55 (6): 1203-1220.

IMF (2019). How the International Monetary Fund Promotes Global Economic Stability. Ανακτήθηκε την 01 Νοεμβρίου 2021 από την <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/07/27/15/22/How-the-IMF-Promotes-Global-Economic-Stability> *Journal of Common Market Studies* 55 (6): 1203-1220.

Kaplan, Robert D. 2013 *The Revenge of Geography: What the Maps Tell Us About the Coming Conflicts and the Battle Against Fate* New York: Random House. 24 May 2013

Ανακτήθηκε την 09 Νοεμβρίου 2021 από την <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2325548X.2013.785741>

Kennan George F., 1966, *Realities of American foreign policy*, Norton, N. York

Kissinger, H, 2014,. *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History* . USA and Great Britain: Penguin, 92-93.

Kliman, Daniel, Rush Doshi, Kristine Lee, and Zack Cooper. 2019. *Grading China's Belt and Road*. Washington, D.C.: Center for a New American Security.

Kolmaš, M. 2017. 'Japan and the Kyoto Protocol: Reconstructing 'Proactive' Identity through Environmental Multilateralism, *The Pacific Review*, 30 (4): 462-477.

Kolmaš, M. 2019. 'National Identity and Japanese Revisionism Abe Shinzō's Vision of a Beautiful Japan and Its Limits', Routledge

Kolmaš, M., and Kolmašova, Š. 2019. A 'pivot' that never existed: America's Asian strategy under Obama and Trump, *Cambridge Review of International Affairs*,

Krasner, S. 1982, *Structural causes and regime consequences: regimes as intervening variable*. Vol. 36. Ithaka, USA: International Organization, 190.

Kuhn S. T. 1962 "The Structure of Scientific Revolutions", *International Encyclopedia of Unified Science*, University of Chicago Vol II

Lawrence, S. V. 2013. *US-China Relations: An Overview of Policy Issues*. CRS Report No. R41108. Washington, DC: Congressional Research Service.

Leandro, Francisco Jose. 2018. "Combining the "Belt" with the Roads at the Heart of Europe: Geopolitics of the BBSP Corridor." *Megatrend revija/Megatrend Review* 15 (3): 207- 224.

Forsdyke S. 2006 "Herodotus, Political History and Political Thought" *The Cambridge Companion to Herodotus*, edited by Carolyn Dewald and John Marincola, Cambridge University Press, pp.224-241.

Liu, Qianqian, and Davarinou Polyxeni. 2019. "Sino-Greek Economic Cooperation: COSCO's Investment in the Port of Piraeus." *IDS Bulletin* 50 (4): 109-124.

Lockhart, M. 2018. *President Donald Trump and His Political Discourse: Ramifications of Rhetoric via Twitter*, Routledge, 1st Edition

Mackubin, Thomas, Owen, 2003 "The Main Thing" 28 Μαρτίου 2003, Ανακτήθηκε την 10 Νοεμβρίου 2021 από την <https://www.nationalreview.com/2003/03/main-thing-mackubin-thomas-owens/3>

Maddison Angus., (1995) *The World Economy 1820 -1992*, OECD Development Centre in 1995

Maddison Angus., (1998) *Chinese Economic Performance in the Long Run*, OECD.

Manners, Ian, and Philomena Murray. 2016. "The end of a noble narrative? European integration narratives after the Nobel peace prize." *Journal of Common Market Studies* 54 (1): 185- 202.

Manners, Ian. 2000. "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?" Copenhagen Peace Research Institute.

Manners, Ian. 2002. "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?" *Journal of Common Market Studies* 40 (2): 235-258.

Manners, Ian. 2013. "The European Union's Normative Power in a more Global Era." *EU Studies in Japan* (33): 33-55.

Marchall, Tim 2015. "Prisoners of Geography", London, Elliot and Thompson Limited, σελ.44

Mearsheimer, John J “. *Liddell Hart and the Weight of History*. Ithaca, NY: Cornell University Press,

McLaughlin, Daniel. 2018. *EU on guard as China builds infrastructure and influence*. Budapest, November 2and Thompson Limited.

Mills, D. and Rosefielde, S. 2016. 'The Trump Phenomenon and the Future of US Foreign Policy', World Scientific

Mintz, Alex, and Steven B. Redd. 2003. "Framing Effects in International RelationsC." *Synthese* 135 (2): 193-213.

United Nations 2016 Sustainable Development Goals, , COP21, 12 Σεπτεμβρίου 2016 Ανακτήθηκε την 15 Νοεμβρίου 2021 από την <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/category/climate-change/cop21/>

Lowenthal, A.F. 2003, "Geopolitical realities and US foreign policy: comments on a paper by Professor Saul B.Cohen" University of Southern California, School of International Relations, University Park, 90089-0043 Los Angeles CA, USA

Moten, A. 2018. 'US Embassy in Jerusalem: Reasons, Implications and Consequences', October 31. Accessed March 2020. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/>.

Nathan, Andrew J., and Andrew Scobell. 2015 "How China Sees America:The Sum of rs." *Foreign Affairs* 91, no. 5 (September/October 2012): 32-47. Accessed December 7 http://www.columbia.edu/cu/alliance/EDF-2012-documents/Reading_Nathan_2.pdf.

Pontuso J.F. 2017, Trump`s Twist on Identity Politics, Sydney: Startingpoints Journal, accessed at <http://startingpointjournal.com/trumps-twist-identity-politics/>

Poulain, L., (2011). "China's New Balkan Strategy". *Center for Strategic and International Studies*, Vol.1, 2, pp.1-7.

Rencz, Flora. 2019. "The BRI in Europe and the Budapest-Belgrade Railway Link." *European Institute for Asian Studies*.

Ross, R. S. (2020). It's not a cold war: competition and cooperation in US–China relations. *China International Strategy Review*, 1-10.

Santos, Carla. 2004. "Framing Portugal: Representational Dynamics." *Annals of Tourism Research* 31 (1): 122-138.

Seversky, Alexander P. 1942 *Victory Through Air Power*, Simon & Schuster

Scalfani, J. 2017. 'Talking Donald Trump: A Sociolinguistic Study of Style, Metadiscourse, and Political Identity', Routledge

- Scott, C.V. 2018. 'Neoliberalism and US Foreign Policy: From Carter to Trump, Springer
- Skidmore, David. 2019. Can the Belt and Road Help Countries Replicate China's Development Successes? December 17.
- Spykman Nicholas J., 1942, America's strategy in world politics, Harcourt Brace, N. York, p. 11.
- Tuominen, Hanna. 2013. "The Changing Context of Global Governance and the Normative Power of the European Union." In Global Power Europe - Vol. 1: Theoretical and Institutional Approaches to the EU's External Relations, by Astrid Boening, Jan-Frederik Kremer and Aukje van Loon, 201-218. Springer.
- Vachudova, Milada Anna. 2019. "From Competition to Polarization in Central Europe: How Populists Change Party Systems and the European Union." *Polity* 51 (4): 689-706.
- VSquare. 2018. Belt, Road, and Humbug. China's Investments in Poland. November 14.
- Van der Putten, F. P., Montesano, F. S., van de Ven, J., & Ham, P. 2016. The Geopolitical Relevance of Piraeus and China's New Silk Road for Southeast Europe and Turkey. Clingendael, Netherlands Institute of International Relations.
- Walt, S. 2018. 'The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy', Farrar, Straus and Giroux, New York
- Yarhi-Milo, K. 2018. 'After Credibility. American Foreign Policy in the Trump Era'. *Foreign Affairs*
- Yu, Miaojie. 2020. *China-US Trade War and Trade Talk*. Springer Books, Ανακτήθηκε την 30 Νοεμβρίου 2021 από την <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-15-3785-1>
- Zaidi, S. M. S., & Saud, A. (2020). Future of US-China Relations: Conflict, Competition or Cooperation ?. *Asian Social Science*, 16(7)
- Zhou, L., & Leung, D. 2015. China's Overseas Investments, Explained in 10 Graphics. World Resource Institute. Ανακτήθηκε την 03 Νοεμβρίου 2021 από την <http://www.wri.org/blog/2015/01/china%E2,80>.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Γρίβας, Κωνσταντίνος, 2013, Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη,.

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος 2005, Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192), 4^η έκδοση , Εκδόσεις Ποιότητα σελ. 28-29

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008 «Η Στρατηγική Σκέψη Από Την Αρχαιότητα Έως Σήμερα», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, σελ 44.

Κουσκουβέλης, Ηλίας 2007, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις. Ε΄ Έκδοση, Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα, 204-247

Κονδύλης, Παναγιώτης. 2011, Πλανητική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Αθήνα: Θεμέλιο, 156

Κοτπά, Μαριλένα 2016,. Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 77-142

Λίτσας Σπυρίδων Ν., 2010, «Πόλεμος και Ορθολογισμός. Θεωρητικές προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές», Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 226.

- 2012 «Τα αίτια εκδήλωσης του Ψυχρού Πολέμου : Μια από- ιδεολογικοποιημένη θεωρητική προσέγγιση» στο «Εναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια» σελ. 338-339, Ανακτήθηκε την 16 Νοεμβρίου 2021 <http://www.idis.gr/coldwar/pdf/e-book.pdf>.

- 2014 Ιλιάδα και Διεθνής Πολιτική: Μια Θεωρητική Προσέγγιση Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 96.

Μανώλη, Π., Μαρής, Γ. 2015. Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική οικονομία. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Μπλαβούκος Σπυρίδων 2013 Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Κίνα Επιμέλεια Χουλιάρης Αστέριος και Πετρόπουλος Σωτήριος, Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήση, 2019

Ντόκος, Θ. "Οι σχέσεις ΕΕ-NATO: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον." Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ. Επιμέλεια Μπλαβούκος Σ., Μπουραντώνης Δ. και Π. Τσάκωνας . Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2019, 166-170

Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος, 2013, Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου αιώνα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 257-260.

Πετρόπουλος Σωτήριος, 2019, "Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Κίνας" Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ. Επιμέλεια Μπλαβούκος Σπύρος., Μπουραντώνης Δημήτριος. και Τσάκωνας Παναγιώτης, Αθήνα Εκδόσεις: Ι. Σιδέρης, 377-400

Fukuyama, Francis. Το Τέλος της Ιστορίας και ο Τελευταίος Άνθρωπος. Μετάφραση: Αχιλλέας Φακατσέλης. Αθήνα: Λιβάνη, 1993, 45.

Hobsbawm Eric, 2010 Η εποχή των Άκρων, Εκδόσεις Θεμέλιο Αθήνα (μτφ Β. Καπεταγιέννης), σελ. 15

Mearsheimer, J. 2007, "Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων". Επιμέλεια Π. Ηφαιστος and Η. Κουσκουβέλης. Μετάφραση Κ. Κολιόπουλος. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 233-234

Parker Geoffrey, 2002, Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και μέλλον, μτφ.: Ε. Αλεξοπούλου, επιμ.: Α. Χουλιάρης, Αθήνα, Εκδόσεις Ροές, σελ. 44-78

Waltz, K.N. 2007, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής. Edited by Α. Πλατιάς. Translated by Κ. Κολιόπουλος. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 14-17